לציונות—לסוציאליזם—לאחוות עמים

יום ו', י"ז בשבט תשמ"ח, 5 בפברואר 1988 / שנה מ"ח מס' 13566 / המחיר 1.80 ש"ח כולל מע"מ

גינוי כללי לישראל בוועדת זכויות האדם של האו"ם

ז'נבה. — נציגי מדינות רבות גינו אתמול את פעולות ישראל בשטחים המוחזקים, במסגרת דיוניה של ועדת זכויות־האדם של האו"ם שנערכו בז'נבה.

נציגי סין, צרפת, בריה"מ ובריטניה הצטרפו לגינויה של ישראל.

נציג ישראל, הציר־היועץ ראלף ואלדן, אמר: „זוהי התקפה של מדינות המקפחות את זכויות האדם בתחומיהן. מטרתן הסופית מוסיפה להיות — כפי שהיתה מאז ומתמיד — לא נסיגת הכוחות הישראלים מן השטחים, כי אם השמדתה הכללית של ישראל", אמר היועץ. (עיר)

חוסיין בפריס: לעולם לא אשתתף בשיחות האוטונומיה

תקף שמיר ואמר כי ביקורו בהתנחלויות שלשום היה פרובוקטיבי ● מרפי יוצא למזרח־התיכון — יגיע לישראל ביום ג' ● ד"ר נוביק יצא לשיחות עם עוזרי מובארק וחוסיין ● מרק גולדינג לביקור נוסף באיזור ● צרפת תמכור לירדן 20 מטוסי מיראז' 2000

מאת ארנון יפה, כתב „על המשמר" בצרפת, דליה שחורי ואורי הורוביץ, כתבי „על המשמר"

פאריס. — חוסיין מלך ירדן אמר אמש במסיבת עתונאים משותפת עם ראש הממשלה הצרפתי ז'אק שירק, כי „לעולם לא אשתתף בשיחות על אוטונומיה בשטחים הכבושים. הדרך היחידה לשיחות שלום היא ועידה בינלאומית על בסיס 242 שתפתור את השאלה הפלסטינית על כל הבטיה."

חוסיין קרא שוב לכינוס ועידה בינלאומית כאמצעי להביא לסוף הכיבוש שלדבריו מסכן את שלום העולם. (סוף בעמוד 2)

סריקות באיזור התקרית עם המחבלים ליד קיבוץ יפתח (צילום: פרטוש)

סיירת מתנחלים בכביש קרית־ארבע י־ם

מאת כתבי „על המשמר" ועתי"ם

מכוניות של תושבי קרית ארבע־חברון החלו אתמול לסייר בכביש בין קרית ארבע וירושלים, בעקבות החלטה שהתקבלה באסיפת תושבים על נוכחות קבע שלום בכלי רכב בכביש זה. דובר התושבים מסר, כי הוחלט, שחלק בלתי נפרד מהמשימה, תהיה יצירת קשר עם יחידות צה"ל בשטח. „במידה שמכוניות המעורבות בנוכחות הזאת ייתקלו בתתקפה מצד גורמים עויינים, באבנים או בבקבוקי תבערה, התגובה תהיה במסגרת ההגנה העצמית, שהיא קבועה בחוק. המגמה היא לנפץ את האגדה שישראלים אינם מסוגלים להתמודד במצב כיום ברכבים", אמר הדובר. (עתי"ם)

עצומת 600 מרצים: הכיבוש מסכן ישראל

מאת שלמה סלוצקי כתב „על המשמר"

„השליטה הכפויה והמתמשכת מסכנת את מדינת־ישראל". זהו המסר העיקרי של עצומת 600 מרצים מהמוסדות להשכלה גבוהה בארץ, המתפרסמת היום, ובה קוראים החותמים לממשלה לנקוט צעדים מיידיים כדי להיכנס למו"מ מדיני עם הפלשתינים ומדינות ערב כדי להגיע לפתרון של שלום. אחד מיוזמי המכתב, פרופ' אמנון סלע, אמר שזו עצומת המרצים המרשימה ביותר שנתמה בנושא פוליטי אי־פעם בישראל, מאחר שחותמיה מהווים כשליש ממספר המרצים באוניברסיטאות בארץ.

נוסח העצומה אומר, בין השאר: „אין פתרון למצב אליו נקלעה ישראל, כל עוד נמשכת השליטה הישראלית הכפויה על אוכלוסיה ערבית בשטחים המוחזקים".

„אל לנו להשלים עם כך שצעירים מגוייסים ייאלצו לפתוח באש על נערים ואזרחים מפגינים בני עם אחר, בשל אי־נכונותה של הממשלה להתמודד עם שורשי המשבר".

אישים שנמנעו עד כה מעצומות

בין החתומים על העצומה ניתן למצוא גם שמות כמו אלו של פרופ' שמואל אייזנשטאט, פרופ' ניסן רוטן ופרופ' אטינגר, שהם אנשים המזוהים עם המרכז הפוליטי בישראל, ושנמנעו עד כה מחתימה על עצומות מסוג זה.

„ההתרחשויות בשטחים" — אומרים מארגני העצומה — „הביאו חלק מחברינו, שנמנעו עד כה מפעילות פוליטית, לצורך אישי להודות בצורה ברורה ופומבית בדרישה להפסיק את המדיניות הנוכחית בשטחים ולדרוש מו"מ מיידי לשלום."

לכתבנו נודע שפירסום העצומה עוכב במשך מספר ימים תוך ניסיון להשיג את תמיכתם של מרצים המזוהים עם חוגים מתונים בליכוד, אך לשווא.

תושב עופרה נפצע קשה בראשו

תושב עופרה נפצע אמש קשה בראשו. כתב עתי"ם מוסר כי משולם מוסקוביץ' בן 30, אב לשלושה ילדים תושב עופרה נפצע בעת שעבר בכפר מאלק שבשומרון. מוסקוביץ' הועבר להדסה הר־הצופים ושם הוא מנותח בעת מסירת הידיעה. (עתי"ם)

2 חיילים נהרגו בסיכול חדירה ליד קיבוץ יפתח

ההרוגים: טוראי אליעזר שפר מהרצליה וטוראי אבשלום בשארי מכפר זיתים ● נהרגו מטיל לאו שנורה לעבר ג'יפ הסיור ● בהיתקלות נשכה מפקד החולייה, חברו נהרג ומחבל שלישי נמלט ● נהג ג'יפ הסיור שהטיל חזרה רימון שנורק לרכב מנע אבידות נוספות ● ארגון פת"ח לקח על עצמו האחריות לפיגוע

מבני סתום בבתי־החולים — השרים הניצים ארבלי־אלמוזלינו וניסים, ייפגשו היום ● עמוד 24

מאת יהודה צור, כתב „על המשמר" בצפון

שני חיילי צה"ל, טוראי אליעזר שפר מהרצליה, וטוראי אבשלום בשארי מכפר זיתים, נהרגו אתמול לפנות בוקר בהיתקלות כוח צנחנים עם חוליית מחבלים ליד קיבוץ יפתח שבגבול לבנון. חייל נוסף נפצע באורח בינוני.

אור ליום אתמול הוכרזה כוננות, לאחר שהתקבלה התראה על נסיון חדירה. סיור של צנחנים הגיע לגדר בקילומטר צפונית לקיבוץ יפתח. דקות ספורות לאחר שמחבלים החלו לחתוך אותה, אתר המחבלים, שגהה מגידה והלבנוני של הגדר, נמלט עם תחילת הקרב. (סוף בעמוד 2)

פירושו של דבר
אבי בניהו

הקשר לשטחים

בפעולה צבאית שנייה בתוך שבועיים בגבול הצפון, מנסה ארגונו של יאסר ערפאת להפגין סולידאריות עם מאבקם המתמשך של תושבי השטחים. אש"ף וארגון הפת"ח, שהופתעו אף הם מהיקף ועוצמת ההתקוממות בשטחים, מנסים באחרונה, כמשנה מרץ, להפגין מנהיגות ולהגיע להישג כלשהו, תוך ביצוע פעולת הורהות עם הפלשתינים במתנות הפליטים. כוונת המחבלים היתה לבצע פיגוע לשם מיקוח ואילו הצליחו בכך, היתה הפעולה מתקשרת אל המאבק בשטחים. צריך לזכור עוד, כי ארגון הפת"ח מנסה בכל כוחו להגיע להישג ממשי לאחר הצלחת הפעולה של ארגון אבו־ג'יבריל „בליל הגלשונים". מול המחבלים עומדים חיילי צה"ל באזור הבטחון ובגבול הצפון. במקרה של אתמול היו אלה חיילי מחלקת הצנחנים שאיבדו שני חברים לוחמים. בנוסף לחבר נוסף מהמחלקה שנהרג לפני שבועיים באותו האזור. עם כל הצער על נפילת החיילים בקרב עם המחבלים צריך לזכור כי מאז נסיגת צה"ל מהלבנון לא נהרג אף אזרח אחד של מדינת ישראל מפעולת טרור בצפון, ובעצם עובדה זו ניתן לקבוע כי צה"ל מצליח במשימתו בגבול הצפון.

אש"ף: ספינת „השיבה" תפליג כמתוכנן

פריס. — האניה, האמורה להסיע 250 פלשתינים מיוון לישראל, תפליג, כמתוכנן, ב־10 בפברואר מנמל פיראוס — על כך מסר אמש נציג אש"ף בפריס, איברהים סוס. „הכוונה בצורה רשמית ביותר" את הידיעות שעל פיהן בוטלה הפלגת האניה. „אניה זו, הנושאת מסר של שלום, אכן תפליג בתאריך שנקבע", הודגיש דובר אש"ף.

ואילו דובר מטעם חברת האניות הפלסטינית „אפרואסול", בעלת האניה „סילבר פאלומה" שנחכרה על ידי אש"ף להפלגה זו, הכריז בשעות אחרי הצהריים של יום חמישי באתונה כי האניה „לא תפליג". (עיר)

„סילבר פאלומה" לא תשיט המגורשים לחיפה — תיתכן הפלגה בספינה אחרת

בעלי הספינה היוונית חזרו בהם מחשש להסתבך עם ישראל ● הח"כים מיערי ופלר שעמדו להצטרף להפלגה: ההפלגה תתקיים בדרך זו או אחרת

מאת דאן כהן, כתבנו ביוון, קפי מגיל, דליה שחורי ויורם דגון, כתבי „על המשמר"

אתונה. — הספינה „סילבר פאלומה", שעמדה להשיט מיוון לישראל, בשעל סיפונה במאה מגורשים פלשתינים, וכ־300 עתונאים, לא תצא לדרך. נראה כי ראשי החברה „אפרואסול" החליטו שלא להסתבך כאמור שישראל הודיעה במפורש שהיא מתנגדת לצעד הפגנתי זה של האירגונים הפלשתינים.

הקברניט קולובוס, הודיע אתמול במגורשות „לא נפליג עד שנקבל את הערובות שביקשנו מיוון ומישראל".

התנגדות עדיין קיימת

גורמים בממשלתיים בירושלים סבורים, כי עדיין מוקדם לברך על ביטול רעיון כזה של ספינת המגורשים, כיוון שאין אחרת לישראל, המכור בהקשר זה כי אוניות, ועוד הדגישו בשקמון את אנשי אש"ף בפריו. (סוף בעמוד 2)

מלחמת מילים

„אניית המגורשים", לפחות לפי שעה, לא תפליג מיוון לישראל לאחר שבעלי האוניה סילבר־פלומה ביטלו את החוזה עם גורמי אש"ף. אך יתכן, כי הללו יצליחו לשכור אנייה אחרת. מכל מקום אין ספק, כי יש כאן נסיון מתוחכם של מלחמה תקשורתית נגד ישראל, מלחמת מילים המשתלבת במלחמת האבנים המתרחשת בשטחים. כביטוי להתקוממות העם הפלשתינאי.

ממשלת ישראל עשתה משגה חמור כאשר החליטה לגרש מן הארץ כמה מן האישים הפלשתינאים שהוחשדו כמסיתים מסוכנים. הגירוש הוגדר על־ידי שלטונות הבטחון כ„עונש מרתיע", והיו גורמים בטחוניים שטענו, אשר סברו, כי עצם הגירוש ישים קץ לאירועים הסוערים בשטחים. ההתקוממות העממית בגדה וברצועת עזה הנמשכת כבר חודשים, מעידה, כי לא הגירוש, וגם לא הגלות אין ביכולתם להביא להרגעה בשטחים הכבושים. הממשלה אשר גירשה את החמישה עלולה לקבל אותם בחזרה כשעוצמתם חזקה אלפי מונים בגלל התהודה התקשורתית שמתלווה לנסיון חחזרתם באמצעות אניית המגורשים.

בעוונות התקשורתי, חסברתי והתעמולתי ידה של ישראל ממולא על התחתונה. זאת, לא בגלל חוסר יכולת או כשלון בהסברה הישראלית. יש טוער את הדברים בפשטות: מדיניותה של ישראל אינה ניתנת להסברה שתעורר, אם לא אהדה, הרי לפחות הבנה להתנהגותה. הפלשתינאים מצטיירים היום בדעת הקהל העולמית, כמו היהודים אחרי מלחמת העולם השנייה, כעם שבע סבל, שמן הראוי כי תנתן לו תחוש למולדת משלו. אניית המגורשים, כמו אניות המעפילים פעם, תוגבר אל רגשותיהם של רבים בעולם, וגם שמדובר באספקט מתוכנן חוסר המבוים לצרכים תקשורתיים בלבד.

לממשלת ישראל אין כל תשובה למלחמת מילים זו. היא יכולה לעצור את האוניה במקום זה או אחר, אך אין ביכולתה לחשוב מלחמה שערה על תדמיתה המצטיירת. בעיני העולם, מדיניות חשה אינה מבחינת התשובה, לא בשטחים ולא בדעת הקהל העולמית. אילו הממשלה היתה מסוגלת להפוך מסרבנותה ללכת לפתרון מדיני היתה יכולה לזכות גם במאבק התקשורתי. הנהגה הפוליטית נעצת בזכות הפלשתינאים להגדרה עצמית, וותור על השליטה על עם אחר, היתה מעניקה לנו את האהדה והחבנה בעולם. בעקבות של ישראל אינה מה לעשות עם אוניית המגורשים, אלא מה צריכה לעשות ממשלת ישראל כדי להציל את עמנו מהמשך העימות עם העם הפלשתינאי.

ציוני־אזו"ר

עמוד ל„על המשמר"

מרגליות / דוד לוי

טאוטולוגיות

„מי שמשלה את עצמו, ימצא עצמו באילוזיה", דוד לוי.

צילום: דני רוזנבלום

בשפת הלוגיקה קוראים למשפט קסום מסוג זה „טאוטולוגיה".

להלן מקבץ טאוטולוגיות אפשריות, לשימוש בפי מנהיגי ישראל. סקר תקשורתי מובטח.

טאוטולוגיה אנליטית: מי שמכה ותוכל ערכים בשטחים, יגרום לכך שהערבים יהיו מוכים וחבולים.

טאוטולוגיה תקשורתית בין־לאומית: אם רשתות הטלויזיות מן העולם לא יצלמו את המתרחש בשטחים, לא יראו תושבי העולם צילומים מן המתרחש בשטחים.

טאוטולוגיה תקשורתית לאומית: כיוון שהטלוויזיה הישראלית אינה מצלמת את המתרחש בשטחים, אין תושבי ישראל רואים צילומים מן המתרחש בשטחים.

טאוטולוגיה מדינית־ליכודית: כיוון ששום תוכנית מדינית אינה מקובלת עלינו, לא נוכל להסכים לשום תוכנית מדינית.

טאוטולוגיה מדינית־מערכית: כיוון ששום תוכנית מדינית אינה מקובלת על הממשלה, לא תוכל הממשלה לקבל כל תוכנית מדינית.

טאוטולוגיה עתידית: אם לא תוכרע מלחמת הבחירות, יסתיימו הבחירות הבאות בתיקו.

טאוטולוגיה מסכמת: אם דוד לוי משלה את עצמו, שיצליח לעקוף את שמיר מימין, ולהשיג את אריק שרון בעלייה, הוא כבר מזמן, מזמן באילוזיה.

רוביק רוזנטל

ציורמצב

קטלוג / ראו אור השבוע

רחל בהוצאה מחודשת

שירה

● „התשמע קולי"; כל שירי רחל בהוצאה מחודשת; איורים: עידית פאנק; מודן; 12 ש"ח.

● ליאורה פרץ: „חץ מבת קשת"; סער; 16 ש"ח.

● שרה רז: „שעוה"; סער; 9 ש"ח.

● סיפלה טרכס: „לא עוד שנינר"; סער; 9 ש"ח.

● אריקה מנס: „כתם לידה שלי"; סער; 9 ש"ח.

● כנרת טריפון „אספקלריה", סער; 9 ש"ח.

● דובי חיון: „שירים בשחור לבן"; סער; 7 ש"ח.

עיון

● ד"ר זאב הוכברג: „ילדים — גדילה והתבגרות"; מדריך להורים, מורים ומטפלים; מודן; 25 ש"ח.

● נעמי ליסימברג: „הבישול הצמחוני"; מודן; 28 ש"ח.

● עוריה אלון: „ישראל — טבע ונוף"; פורמט אלבומי; מודן; 44 ש"ח.

● מרי מקנרייד: „סבתא יודעת הכל — אבל לא שואלים אותה"; מאנגלית: סמדר שיר; איך לתכנן ולרקום תכסיסים ותחבולות למען הנכדים; מודן; 22 ש"ח.

● מנעם חדאד: „פקיעין"; אגדות, הווי ומסורת; עם עובד.

● יעקב שביט: „תחביר וסגנון"; מדריך למורה; ספריית פועלים; 6 ש"ח.

● זמיר בן־דוד: „עולם החלום"; סער; 8 ש"ח.

● „כשהיינו ילדים"; אנתולוגיה על ספרי ילדים; עורכתו: ד"ר לאה חובב; עם עובד.

סיפורת

● אמה לנאנט: „מלכת האבנים"; מאנגלית: תמר וולפסון; זמורה, ביתן — מוציאים לאור; 18 ש"ח.

● ג'ון הנרי אוהרה: „באטרפילד 8"; מתח; מאנגלית: גרי לוינסון; זמורה ביתן — מוציאים לאור; 19.90 ש"ח.

● סקוט ספנסר: „להעיר את המת"; מתח; מאנגלית: שלמה גונן; מודן; 28 ש"ח.

איור: אלדד?

המשוררת רחל

● בויל שוט: „על החוף"; מדע בדיוני; מאנגלית: דפנה לוי; זמורה ביתן — מוציאים לאור; 24 ש"ח.

● חנוך לוין: „יסודי איוב ואחרים"; מחזות — כרך ג'; הקיבוץ המאוחד.

● שלום עליכם: „מחזות ומערכונים"; מיידיש: אריה אהרוני; ספריית פועלים; 10.30 ש"ח.

שע"ה

רק רקע / לוחמים לשלום

הם עוצרים גם זמרים

מכל תושבי הגוש המזרחי, המסכנים האמיתיים הם תושבי מזרח־ברלין ודווקא בגלל שמצבם הכלכלי טוב יחסית. לרובם מקלטי טלוויזיה בביתם ודי בסיבוב כפתור אחר כדי להכניס לסלון במזרח העיר, את השפע הלא יאומן המציף את הקורפירסטנדאם, רחוב הקניות המלוטש, בחלקה המערבי. למרות תנסיונות הנואשים של שלטונות המזרח לעשות מהמחצית שלהם „חלון ראווה" למבקרים,

צילום: א.פ.

חברי תנועת השלום המזרח־גרמנית ממתינים לפסק דין במשפטם של השלושה שגורשו, מאוחר יותר, למערב

נראה המרכז המקורי של ברלין, שנאשר אחרי החלוקה בתחום המזרח, דל למדי וחסר נשמה.

בחודש ספטמבר ביקר הבוס של המפלגה הקומוניסטית המזרחית, אריך הונקר, אצל הקפיטליסטים בבון. בעקבות הביקור הותר למספר גדול יותר של צעירים מזרח גרמנים לבקר במערב. אורח רגיל יכול לצאת לביקור כזה רק אחרי גיל 65, כשהוא חסין יחסית ממחשבות מסוכנות. הרעיון מאחורי הגברת התנועה מערבה היה, שהיא תשמש שסתום יעיל לשחרור לחץ. התוצאה היתה הפוכה. המבקרים חזרו הביתה אכולי קנאה, וקיטרו עד השמיים. המחאה הגיעה למימדים של גל קטן ב־17 בינואר צעדו כ־100 מפגינים בקור החורפי של ברלין, והניפו כרזות מביכות בזכות החופש. השלטונות הגיבו בתערובת המקובלת של איומים, מעצרים וגירוש. בין השאר אסרו זמר פופולרי, סטפאן קראבצ'יק, והאשימו אותו בבגידה. בתגובה הודיעו אמנים במערב שלא יגיעו להופעות במזרח. אתמול הושלכו קראבצ'יק ואשתו למערב ברלין תחת איום בעונש של 12 שנות מאסר אם יסרבו לעזוב. אלה שנשארו מאחור יכולים להתנחם בידיעה שברומניה המצב גרוע יותר — שם בערב אין חשמל ואין בעיות טלוויזיה.

ירון אמיתי

רעל / מדיניות

רק אנחנו נשיג

מדיניות הידיים והרגליים הצדיקה עצמה. לפני שהונהגה „שיטת המכות" החביבה על רבין, נהרגו בשטחים 34 איש. מאז הופעלה האלה, אושפזו מאות, אבל אף אחד לא מת. חוץ מחשניים שנהרגו ביום ב' בענבתה. מקרה חריג. מכיוון שבעת האחרונה קשה לקבוע מה שכיח יותר, החריגים או התקניים, יש להניח כי גם המקרה בענבתה אינו החריג האחרון מסוגו. הקצין שצולם במהדורת „מבט" של אותו יום ב', יורה כשכל כוונותיו זקופות, אמנם „לא ירה לביוון אנשים" (ולמרות זאת ננזף), אבל מה היה קורה אם איזה כפרי מטומטם היה מחליט בדיוק באותו רגע להיקלע לנתיב כדוריו של היורה? היה נרשם חריג נוסף.

כשיתרבו הללו ומספרם ירדוש שינוי נוסח התגובה, תבוא אמירה מהסוג הבא: שבירת הרגליים והידיים התפרשה ע"י אויבינו כחולשה, כסימן לכך שצה"ל נרתע מלהרוג במפגינים, דבר שהגביר את אלימות פעולותיהם. הוכחנו כי צה"ל מסוגל בעת ובעונה אחת גם להמשיך לשבור ידיים ורגליים וגם להרוג בעת הצורך.

על אויבינו לדעת כי באלימות לא ישיגו דבר. רק אנחנו נשיג.

לוד

אומל / חריג

זה לא פרשת השב"כ

כשחילקו את האלות — הוא לא חתם. ממילא כשהרביצו בשטח, הוא לא הרביץ. החבר'ה כעסו עליו: למה שתם כן, והוא לאז אבל היה לו מזל: אהבו אותו במחלקה. אחרי התקרית בגבול הצפון, איש גם לא יכול היה לומר שהוא פחדן, וגם זכרו לו לטובה שמסעות תמיד עזר וסחב.

„חבל", אמרו החבר'ה „הוא חזק. אלה ביד שלו — זה משהו משהו"

חברים ומפקדים ניסו להשפיע עליו להרביץ. זה לא עזר. הוא לא דיבר על זה, וגם לא ניסה לשכנע אחרים. כשהחבר'ה הרביצו — ברחוב, בבתים, בקומנדקר ובמחנה המעצר — הוא עמד בצד ושתק, ניסה לא לראות. כולם למדו לחיות עם זה, לפעמים תשאירו אותו במאהל, אף פעם לא ענשו אותו.

היה לו דבר אחד משותף עם שאר החבר'ה במחלקה: הרצון לגמור עם כל העסק. כולם חיכו ליום שיגמרו עם זה. לרגע שבו ייצאו מהמחנות והחרים, ולא יראו יותר צמיגים ואבנים ורימוני גז ואלות שמכות בבשר החי. גם הוא רצה לחזור הביתה בשלום, עם הפשרה שעשה עם מצפונו — לא להכות, לא לשכנע אחרים, לא להלשין, הכל היה בסדר עד לשבוע שעבר. שבו מצ"ח התחיל לחקור את החריגים בפעולות צה"ל בשטחים. המ"מ קרא לו לשיחה אישית. „תראה" אמר לו כשהוא מנסה להקרין סימפטיה והבנה. „עד עכשיו העלמנו עין מזה שלא היכית אבל כאן — זה לא פרשת השב"כ כאן לא מסבירים דיווחים ולא מעלימים עובדות. מחר ובואו ממצ"ח לבדוק חריגים. אין לנו ברירה, נדווח עליך".

וכך נמצא, סוף סוף, החריג הראשון בפעולות צה"ל בשטחים.

עודד ליפשיץ

עורך „עמוד־אחורי": אמל לנדאו

הקבוץ הארצי ● השומר הצעיר ● הוועד הפועל

ישיבת הוועד הפועל

תתקיים ביום ראשון, 7.2.88 בשעה 08.30 בגבעת־חביבה

על סדר היום:

1. סיכום הדיון על עבודת הוועד הפועל
2. הערכותיו הרעיוניות והפוליטיות של הקבוץ הארצי לקראת הבחירות הקרובות

נא לדייק!

מזכירות הקיבוץ הארצי

אבשלום בשארי — הקורבן הראשון של כפר־זיתים

מאת שלמה גלזר, כתב „על המשמר"

אבשלום בשארי בן ה־19, שנפל אתמול בקרב עם מחבלים בצפון, הוא ההרוג הראשון של מושב כפר־זיתים הסמוך לטבריה. להוריו חובב ולאה, דור שני במושב, ארבעה בנים נוספים. בשארי התנדב לצנחנים בעיקבות אחיו בן ה־22 המשרת כחיל בצבא קבע. אבשלום בשארי למד בבית ספר יסודי בקיבוץ לביא, המשיך את לימודו התיכון במרכז הארץ ואחר־כך למד בישיבת הכותל בירושלים. הלווייתו תערך היום בצהריים בבית העלמין בטבריה.

הוריו הם דור שני למתיישבי כפר זיתים. האב עבד עד לפני זמן במפעל „פרי ניר", ואילו האם עבדה בפעוטון במושב שדה אילן. האב פוטר במסגרת הקיצוצים במפעל וכיום הוא חי מקיצבת הסעד.

אלי שפר — התגייס לצנחנים בעקבות אביו

מאת יהושע מרקוס, כתב „על המשמר"

כאשר החייל אלי שפר היה לאחרונה בביתו בהרצליה סיפר להוריו על הנופים היפים באיזור בו הוא משרת בגבול הצפון. הוא הביא הביתה מצלמה עם סרט והבטיח לפתחו בביקורו הבא. אולם אתמול הגיעה קבוצת קצינים מיחידתו ובישרו למשפחה את בשורת האיוב על נפילת בנם בהיתקלות עם מחבלים ליד גדר הצפון. אלי (אליעזר) שפר, בן 19, נולד בתל־אביב ולפני 10 שנים עברה משפחתו להרצליה. הוא למד בבית ספר „בר־אילן" ואחר כך שש שנים בישיבת נחלים. משם עבר לישיבת ההסדר „הכותל" והתגייס לפני כשנה לצנחנים. חניכיו בתנועת „בני־עקיבא" בהרצליה וכן שני חיילים שלמדו עימו יחד בישיבת „נחלים", סיפרו שהיה בעל מוטיבציה גבוהה בלימודים וגם בצבא.

הוריו משה ולאה, סיפרו שאלי היה אהוב על כולם. אביו הועבר לא מזמן מיחידת המילואים שלו בצנחנים בגלל גילו ובנו הלך בעיקבותיו והתגייס לחיל הצנחנים. לאלי שני אחים צעירים, בן 16 ובן 10. הלווייתו תתקיים היום, בשעה 11.30 בחלקה הצבאית בבית העלמין בהרצליה.

2 חיילים נהרגו

(סוף מעמוד ראשון)

הסיור שהגיע למקום פתח באש לעבר המחבלים שהשיבו ברימונים, ירו טיל לאו ואש מנשק קל.

רכב הסיור נפגע מטיל

הטיל פגע ברכב הסיור וכתוצאה מכך נהרג חייל ושניים אחרים נפצעו. החייל השני מת אחר כך מפצעיו.

החיילים ירו על המחבלים שהיו כ־30 מטר ממקום החדירה והסתערו פעמיים. לאחר שהבחינו במחבל הצועק באנגלית „סטופ" נצרו את נשקם ושבו את המחבל. מאוחר יותר הסתבר כי השבוי הוא מפקד החוליה. החיילים פתחו במרדף אחר המחבל הנמלט שנמשך למעלה משעה, באזור סלעי, בחושך, ובמזג אוויר קשה. כ־300 מטר ממקום החדירה זוהה מחבל, שזרק רימון לעבר נהג ג'יפ סיור. הנהג לא איבד את עשתונותיו, וזרק את הרימון בחזרה מבלי שהיו נפגעים. החיילים הסתערו על המחבל והרגו אותו, לאחר שניסה לזרוק רימון נוסף.

„אני לא גיבור"

„אני לא גיבור. הייתי חייב לעשות את מה שעשיתי, אחרת התקרית עם המחבלים היתה מסתיימת באופן טראגי יותר." כך תאר בקול נרגש החייל יוגב, שהציל את חבריו מהתפוצצות רימון והרסס שהושלך לג'יפ בו נהג. „אני חושב שהייתי עושה אותו דבר גם עכשיו, אסור ברגעים כאלה לאבד את העשתונות".

התכוונו לקחת בני ערובה

הרמטכ"ל דן שומרון שביקר אתמול בקיבוץ יפתח בלוויית אלוף פיקוד הצפון, יוסי פלד, שיבח את פעולתם ההחלטית והנחרצת של החיילים. לדבריו התכוונו המחבלים לחדור ליישוב ולקחת תושבים כבני ערובה.

הרמטכ"ל העריך כי יש קשר בין האירועים בשטחים לבין רצונו של אש"ף לבצע פיגועים בצפון.

הפלוגה ממגרה

מפקד פלוגת הצנחנים, סגן אבי, אמר אתמול בתום הפעולה: „זאת הפלוגה שנתקלה במחבלים לפני שבועיים ליד מנרה. אין ספק שהפלוגה עשתה את המשימה על הצד הטוב ביותר. כואב לנו, ויש לנו הרגשה קשה מאד מכך שנפגעו חיילים, אך ההגנה על גבול הצפון היא תפקידנו וזה מה שעשינו גם אם ההרגשה כבדה מאד.

דמעה אינה חולשה

אלוף פיקוד הצפון, יוסי פלד, שראה את החיילים בתום הפעולה רכוני ראש, עייפים, וחלקם אף הזילו דמעות על חבריהם שנפלו, אמר להם: „רק מי שיודע לבכות יודע גם ללחום. להזיל דמעה על חבר שנפל בקרב אינה בושה ולא סימן לחולשה. זה סימן שלמרות היותנו חיילים נשארנו גם בני אדם.

אתמול בשעות הבוקר חזרו החיים בקיבוץ יפתח למסלולם הרגיל. האזור כולו נפתח לתנועה. שר הבטחון, יצחק רבין, אמר אתמול בתגובה על ארועי יום ד', כי „אש"ף מנסה לעלות על הגל, והוא צריך להוכיח כי הוא ממשיך בפעולות הטרור הרצחני גם מלבנון על ידי חדירה לשטח ישראל".

פת"ח לקח האחריות

דובר ארגון פת"ח בצידון, הודיע אתמול כי ארגונו אחראי לנסיון החדירה של חוליית המחבלים ביום חמישי בבוקר, מגבול הלבנון. הדובר ציין כי קיבוץ מנרה היה מטרת המחבלים וסירב למסור כמה מחבלים היו בחוליה.

● לקראת הבחירות תוכנית ראיונות ב„קול השלום"

תוכנית ראיונות ראשונה ב„קול השלום", בהנחייתו של איתן דנציג, תשודר בשידור חי בימי שישי בצהריים. התוכנית נקראת „לפני שבת עם איתן דנציג ואורחיו". בתוכנית מתראיינים אורחים מתחומי הפוליטיקה, כלכלה, בידור, תרבות, ספורט ועוד. ביום ששי זה מתראיינים יו"ר ועדת חוץ ובטחון אבא אבן, העיתונאית עמלית ארגמן־ברנע (המשפטן צבי לידסקי בנושא השופטים. יש הסבורים כי תוכנית זו תשתלב בראיונות של מערכת הבחירות. (שע"ח)

● בעיר פירן שבצרפת, שהיא עיר תאומה לחולון, נערך אתמול טקס חגיגי לציון 40 שנה למדינת ישראל, בהשתתפות שגריר ישראל בצרפת, הרב הראשי של פאריס ואישי־ציבור.

„המשמר" עתון יומי
המו"ל: עתון וספר בע"מ
עיתון מפלגת הפועלים המאוחדת
עורך ראשי: מארק גפן
עורך משנה: ישראל זמיר
מרכז המערכת: רוביק רוזנטל
המערכת והמנהלה: רח' חומה ומגדל 2, תל־אביב טל. 378833
חשבון בבנק הדואר 3־43360־4
המען למכתבים: שירות שק־דואר נעול ת"א 61999
"AL-HAMISHMAR" (The Daily Guardian) 2, Chcma-Umigdal St. Tel-Aviv 67771 Phone: 378833 Telex: 341652
סניפים: ירושלים 94422 רח' בר־יהודה 2, בניין סנטר הרים, 102—121, טל' 233161, המען למכתבים: ת"ד 1216 ירושלים 91008, חיפה: 33134 רח' פבזנר 17, טל' 673473, המען למכתבים: ת"ד 4007 חיפה 31040

אש"ף השתלט על שביתות המסחר בשטחים; שעות הפתיחה ע"פ „ההוראות"

150 אלף מתושבי הגדה עודם נתונים בעוצר □ שקט מתוח ברצועת עזה

מאת פנחס ענברי, כתב „על המשמר" ועתי"ם

אש"ף הצליח להשתלט על שביתות המסחר בשטחים. במזרח ירושלים פותחים הסוחרים את החנויות זה כמה ימים ב־3 אחרי־הצהריים. ברמאללה נפתחות החנויות בבוקר בשעה 11. אתמול היתה שביתת מסחר במזרח ירושלים וכל מוסדות הלימוד וההשכלה היו סגורים.

שקט מתוח שרר אתמול ברצועת עזה. חיי המסחר עדיין מושבתים במרבית המקומות, וכשני־שלישים מהפועלים המועסקים בישראל יצאו אתמול לעבודה. גורמים פלשתינים מפיצים שמועות על אירועים שלא היו, כדי לשמור על המתח. בין היתר הופצה אתמול שמועה כאילו הושלכו אבנים על מכונית ראש הממשלה, שעה שנסע במחנה הפליטים „אל־מועזי". שמיר כלל לא היה במקום זה.

הפרות הסדר העיקריות היו סמוך לשעה 8 בבוקר, שעה שתלמידי תיכון יצאו לבתי־הספר. בדרך הם יידו אבנים, חסמו מדי פעם כבישים באבנים ובצמיגים בוערים ופוזרו על־ידי חיילים.

במשך כל שעות יום אתמול יידו נערים אבנים בכלי־רכב ישראלים, שעברו בכבישים.

בעזה נמשכת שביתת מסחר מ־לאה, גם בחאן־יונס סגורות החנויות, וברפיח שותק המסחר חלקית בלבד.

150 אלף בעוצר

150 אלף מתושבי הגדה המערבית המשיכו אתמול לחיות ב־עוצר, ולפי דיווחים שרר באיזור „שקט יחסי". גם 100 אלף תושבי העיר שכם חיים בעוצר, שהופסק אתמול לשעתיים כדי לאפשר לתושבים להצטייד במזון.

בבלאטה היו התפרעויות כאשר הוסר העוצר לזמן מה, כדי לאפשר לתושבים להצטייד במזון. לקראת חידוש העוצר החלו צעירים ל־התפרע, הם הטילו שני בקבוקי תבערה לעבר כח מג"ב, והבעירו כמה צמיגים.

בחלחול פוזרו מפגינים בגז מדמיע וכדורי גומי, לאחר שעשרות מבין תושבי המקום התקהלו, יידו אבנים והבעירו צמיגים.

במהלך פיזור ההתפרעות שהיתה בכפר בורקא ביום ד', נפצעו שלושה מתושבי המקום — על כך מסרו אתמול מקורות צבאיים. בין הפצועים ילד שאושפז בבית־החולים תל־השומר. על נסיבות פציעתם של השלושה נמסר, כי מפקד כוח של צה"ל חש כי סכנה נשקפת לחיילים, לאחר שעשרות תושבי המקום חסמו את הכביש הראשי והסתערו על חיילי צה"ל. החייל ירה שתי יריות לכיוון רגלי המפגינים ברובה טוטו. הילד נפגע כפי הנראה מנתז של אחד הכדורים.

נפצעו 3 נוסעי אוטובוס „אגד"

שלושה נוסעי אוטובוס של חברת „אגד" נפצעו קל אתמול, בשעות הערב, כאשר האוטובוס שנסע בקו 25 בכביש שועפת מצפון לירושלים נרגם באבנים. הפצועים קיבלו טיפול רפואי מאנשי מד"א שהגיעו למקום.

בכפר בלעה הובא אתמול למנוחות תושב טול־כרם שנהרג ביום ד', כאשר ניסה לתקוף קצין. מקורות צבאיים מסרו כי ההרוג, עבדל רחום סעיד מנסרה, בן 26 היה כלוא בכלא פרעה לאחר שהודה כי גוייס לפתח בסוריה, עבר אימונים וקיבל משימות.

עוצר הוטל אתמול בשעות הבוקר על כפר סעיר שליד חברון והוסר בשעות הערב. רכב ישראלי נרגם באבנים ואחד מנוסעיו נפצע קל. בתגובה פתחו נוסעי הרכב באש לעבר מיידי האבנים ופצעו אחד מהם ברגלו. פציעתו גרמה לסערה בכפר, התושבים יצאו להפגנה וכוח צה"ל פיזר אותם תוך שימוש בגז מדמיע וכדורי־גומי.

בחלחול נעצרו חמישה תושבים שיידו אבנים.

„המתונים" נתונים בלחץ

כתב „על המשמר" מוסר כי לחצים מופעלים לאחרונה על תומכי אש"ף מתונים. מכוניתו של סגן ראש עיריית רמאללה, הכומר עודה רמסיס, נשרפה.

חבר מועצת עיריית רמאללה, עיסא תותח, התפטר מחברותו במועצה בעקבות ביקורת שתומכי אש"ף מתחו על תומכי ירדן.

מיידת אבנים במקלעת, אתמול בענבתה (צילום: ר. ישראלי)

שרון: יש להבהיר עמדת ישראל כלפי יוזמת השלום

מאת דורית גפן כתבתנו לענייני מפלגות

השר שרון סיים אמש את סבב הופעותיו בחודש האחרון ברחבי הארץ, בהופעה בכינוס חברי מרכז חרות בתל אביב. לדברי שרון, ישראל צריכה להבהיר את עמדתה בנושא התוכנית המדינית, וזו טעות לומר שאין עדיין תוכנית, או שיש רסיסי תוכנית ושיבואו אלינו נגדיר את עמדתנו.

בכך רמז שרון לדברים שאמר יצחק שמיר בעקבות הידיעות על „תוכנית האוטונומיה המואצת". צריך להבהיר לארה"ב מהי עמדתנו לפני שהיא מנהלת משא ומתן עם חוסיין, כדי שלא יהיה לרגע מחשבה שישראל תוותר. עלינו לסכם מהי תוכנית הביניים תכנית האוטונומיה, חזר ואמר. בהתייחסו לתוכנית האוטונומיה אמר שרון, כי היא יכולה להיות תוכנית מסוכנת מאין כמוה וכדי שלא תהיה כזו, יש להשלים את תוכנית ההתיישבות בגדה.

אשר לשאלה „מה יקרה לנפש הילדים שלנו", בעקבות המהומות אמר שרון בנימה של ביטול: „לנפש שלנו לא קרה דבר, עמדנו בדברים קשים יותר. אין מקום ליאוש, זה תהליך ארוך שיש לו פתרון אשר תלוי בראש וראשונה בנו. הוא חזר ואמר בין היתר כי צריך לחסל את כל מי שפועל בזרוע המבצעית של אש"ף בכל מקום בעולם.

צוות היגוי הוקם ב„עבודה"

מאת דורית גפן כתבתנו לענייני מפלגות

בפגישה משולשת בין פרס, קיסר וברעם הוחלט אמש להקים צוות היגוי אחד שיכלול עד 15 חברים כפי שהוצע בשעתו בלשכת המפלגה. בכך ירדה ההצעה של פרס להקים שני צוותים שלה התנגד ברעם.

בשלב ראשון ימונו 7 חברים הממלאים תפקידים בזרועות השונות של המפלגה ולתנועה והם פרס, רבין, קיסר, ברעם, דיניץ, אדרי ומאשה לובלסקי. חברי הצוות האחרים ימונו בהתאם לתחומי אחריותם הפוליטית שתוטל עליהם מטעם מטה הבחירות.

במלאת שנה למותו של חברנו

מרדכי שדמון

נעלה לקברו ביום א' 7.2.88 בשעה 15.30

המשפחה וקיבוץ עין שמר

ביום ראשון 7.2.88 י"ט בשבט תשמ"ח

יום השלושים לפטירתו של

בן דוד

נעלה בשעה 15.00 אל קברו

היציאה מבית הזכרון

המשפחה וקיבוץ עין דור

חוסיין בפריס

(סוף מעמוד ראשון)

„לפני שיהיה מאוחר"

„העולם חייב לפעול לפני שיהיה מאוחר מדי". שיראק תיאר את המצב בשטחים כמצב שאבדה עליו ה־שליטה והביע חרדה לתוצאות. לפני הופעתם במסיבת העיתונאים חתמו שיראק וחוסיין על עיסקת אספקת 20 מטוסי קרב מיראז' 2000 וחידוש 15 מטוסי מיראז' אפ־1, בין צרפת לירדן. הם תיארו את הביקור כמוצלח מאד.

שמיר — פרובוקטיבי

חוסיין מלך ירדן גינה ביום חמישי את ראש הממשלה יצחק שמיר על שביקר אצל מתנחלים יהודיים ב־מהלך מהומות ברצועת עזה ובגדה המערבית, ואמר כי היתה זו פרובוקציה מסוכנת. המלך חוסיין, שדיבר בטלוויזיה הצרפתית אמר כי שמיר הוכיח שאין הוא מסוגל להבין את חומרת המצב. חוסיין אמר כי מחיר השלום הוא השבת כל השטחים הכבושים ופתרון הבעייה הפלש־תינית. כאשר נשאל אם הוא רוצה גם בהחזרת ירושלים, השיב: „ירושלים איננה צעצוע פוליטי. ירושלים השווה לשלוש הדתות הגדולות צריכה ליהפך למהות השלום".

ערפאת מרוצה

יאסר ערפאת, הביע אתמול בשורה מרוצה על ההודעה שפורסמה מטעם ארמון האליזה בנושא הצורך בכינוס ועידה בינלאומית בה־שתתפות חמש המעצמות, שישתתפו בה כל הצדדים לסיכסוך במזרח התיכון כדרך לסיום הסיכסוך.

עוזר מזכיר המדינה האמריקני, ריצ'ארד מרפי, יגיע לישראל ביום ג' הבא. מרפי יגיע לכאן לאחר שיקיים שיחות על יוזמת השלום האמריקנית בסוריה, סעודיה וירדן.

נוביק לשיחות ברומא

בינתיים יצא אתמול לאוסלה יועצו המדיני של שר־החוץ ד"ר נמרוד נוביק כדי לקיים שיחות ערכון לגבי יוזמת השלום עם יועצו של הנשיא מובראק, ד"ר עוסמה אל־באז. נוביק עשוי להפגש ברומא גם עם גורמים ירדנים, ממפליית המלך חוסיין.

המלך חוסיין אמר לשליח האמריקני המיוחד פיליפ חביב — לפי הדיווחים שמסר בישראל שגריר ארה"ב תומס פיקרינג — כי „החבילה" האמריקנית כשלעצמה (פתיחה בינלאומית, מו"מ על הסדר־ביניים, ומיד לאחר השגתו, מו"מ על הסדר הקבע) אינה מספקת, אך הוא מוכן לקיים עליה דיונים.

מובארק — לביקור ביוון

נשיא מצרים, חוסני מובראק, יערוך היום ביקור קצר באתונה וינהל שיחות עם ראש־ממשלת יוון, אנדריאס פפנדריאו — על כך מסר ביום חמישי דובר הממשלה באתונה.

גולדינג — לסיור נוסף במזה"ת

תת המזכיר הכללי של האו"ם, מארק גולדינג, ששהה לאחרונה בישראל ובשטחים המוחזקים, עומד לערוך בקרוב ביקורים במדינות מזרח־תיכוניות אחרות, כדי לדון בסיכויים להשכנת שלום בין ישראל והערבים — על כך הודיע דובר האו"ם. בתשובה לשאלות עיתונאים לא פסל הדובר את האפשרות שגולדינג עשוי גם לשוב ולבקר בישראל. מזכ"ל האו"ם, פרס דה קואייאר, דן בסוף השבוע בוושינגטון עם שר החוץ האמריקאי, ג'ורג' שולץ, במצב במזרח־התיכון. גולדינג עצמו שוהה עתה בוושינגטון, לניהול שיחות עם פקידים אמריקאים בכירים, אשר הדובר לא נקב בשמותיהם. (עי"ר, עתי"ם)

פרס: אם תוכשל היוזמה נשקול המשך דרכה של מפלגת העבודה

לא נוכל לעבור לסדר היום, לאחר שפעם שנייה ושלישית נוצרה אפשרות לתחילת מו"מ, וסירוב של ישראל מנע זאת □ אני יודע שאש"ף מוכן לנהל מו"מ ישיר עם ישראל אך עם מדינה פלשתינית הם לא יסכימו לפרז שטחים

מאת דורית גפן, כתבתנו לענייני מפלגות

התחילה יוזמה אמריקנית ואנו נדע את גורלה תוך חודש־חודשיים. אם תצליח אהיה האיש השמח ביותר, אך אם היא תכשל — המפלגה תצטרך להחליט — אמר אתמול שר החוץ שמעון פרס בישיבת המועצה המדינית של המפלגה. להערכתו, לא נוכל לחזור לסדר־היום לאחר שפעם שניה ושלישית נוצרה אפשרות לתחילת מו"מ, וסירוב שלנו מנע זאת, אמר.

לדברי פרס אין שום סיכוי שימצא פרטנר ערבי שיהיה מוכן להתחיל במו"מ, להמשיך אותו או לסיים על סמך העמדות של תנועת החרות. אני לא מכיר ערבי כזה, אין כזה, זו אשליה טוטאלית, אמר. פרס העריך כי כאשר יצטרכו תושבי השטחים להחליט בין אש"ף לירדן הם יעדיפו בסופו של דבר את ירדן בידעם שבכך יש סיכוי לפתרון מעשי עבורם. בהתייחסו לאש"ף אמר כי מי שמנהל מו"מ אתו צריך להיות מוכן להסכים להקמת מדינה פלשתינאית, לצבא פלשתינאי שיהיה מצוייד בנשק סובייטי 100 מטר מהכנסת. אני לא ממליץ על כך, אמר פרס.

הוא הוסיף, כי אין לו ספק שיותר קל להתחיל היום מו"מ עם אש"ף מאשר עם ירדן. „אני יודע שאש"ף מוכן לנהל מו"מ ישיר עם ישראל ומוכן לקחת מייד את עזה. עם ירדן הרבה יותר קשה להתחיל את המו"מ, אך עדיפה התחלה קשה".

הוא חזר והדגיש כי צריכים להעדיף מו"מ עם ירדן ומשלחת ירדנית־פלשתינית משום שעם ירדן אפשר יהיה להגיע להסכמה על אזורים מפורזים, מה שלא כן עם מדינה פלשתינית, וכן אפשר יהיה להפוך את נהר הירדן לגבול בטחוני, כמו שהגענו להסדר עם מצרים לגבי פירוז סיני.

פרס הדגיש כי אין ולא היה סיכוי להתחיל מו"מ עם ירדן ללא ועידה בינלאומית. מי שאומר לא לוועידה בינלאומית אומר בפועל לא למו"מ. בלי ועידה בינלאומית אין ירדן, ובלי ירדן אין פרטנר. בהתייחסו לאוטונומיה אמר כי אילו היה נפתח מו"מ עם ירדן באמצעות ועידה בינלאומית היינו יכולים להציע את האוטונומיה אבל כאשר אומרים אוטונומיה כדי לפתוח את המו"מ הרי ירדן תדרוש לדעת מהו הסדר הקבע.

אם יתרחש נס

בהמשך דבריו טען פרס כי הזמן בוער. זוהי בעייה של הדרג המדיני לצאת ממחבואו באומץ וללא אשליות ולהגיד דברים אמיתיים ולתבוע הכרעה. אם יקרה נס וממשלת־ישראל תוכל ללקט רוב לפתיחת מו"מ אני מציע לתמוך בכל לב, אבל אם עוד פעם ייעשה נסיון של בלימת המו"מ ורק שימוש בכח, נצטרך לחשב את דרכנו מחדש עוד לפני הבחירות, אמר.

השפעת הנבוט על נפש החייל; יצר תוקפנות מוגבר

מאת אבי בניהו, כתבנו הצבאי

תוצאות סקר מהיר שהכינה מחלקת מדעי ההתנהגות של קצין צה"ל בעניין מידת השפעת „היד המכה" בשטחים הוגש בימים האחרונים למטה הכללי. תוצאות הסקר קובעות כי אם תמשך מדיניות ההכאות והפעולה האגרסיבית בשטחים, זמן רב, עלול הדבר להשפיע על חיילי צה"ל בטווח ארוך. הסקר נערך ע"י קציני ענף פסיכולוגיה של צה"ל בעקבות חשש שעלה בקרב המפקדים הבכירים בצה"ל שהאגרסיביות בה פועלים החיילים בשטחים עלולה להגביר אצלם את יצר התוקפנות.

בצה"ל מסרבים למסור את תוצאות הסקר המדוייקות והוא נמסר לעיון למפקדים בכירים בלבד.

שמיר ביקר בעזה בחסות „הרגיעה" „נבנה לכם בתים" הבטיח לתושבים

מאת עזרא אבירן כתב „על המשמר"

מאת דליה שחורי, הכתבת המדינית של „על המשמר" ועזרא אבירן

ראש הממשלה יצחק שמיר אמר אתמול, כי אינו רואה קשר בין פתיחה בתהליך מדיני משזה ובין המהומות והתפרעות הגדה ועזה. „על כל פנים, נדאג לכך שלא יהיה קשר בין הענינים. אנחנו חייבים למצוא פתרון וגם בתקופה זו", שמיר אמר זאת בעת סיורו הראשון שערך בעזה מאז פרוץ המהומות.

הוא ביקר במימשל הצבאי שם נפגש עם אלוף פיקוד הדרום אלוף יצחק מרדכי, וראש המינהל האזרחי תת־אלוף אריה רמות, וקצינים בכירים של המימשל.

בהמשך נפגש עם שתי קבוצות נוספות של קצינים שם הירצה לפניהם את התיזה של סקר שהגיע לידיו ביממה הקודמת: בדבר יחסם של אזרחי ארה"ב לישראל בעקבות גל המהומות בשטחים ולדבריו, האהדה לישראל לא נפגעה.

ראש הממשלה עבר גם בשני מחנות פליטים שאטי, בעזה, ונוציראת, במרכז הרצועה. שם ב„רגיעה הכללית" פגש את שחדה אבו־אוני בן 38, ראש המועצה המקומית והממונה של מחנה הפליטים. שחאדה קבל בפני ראש הממשלה על מצוקת האוכלוסיה ועל הצורך לעשות משהו להקל על מצוקה זו. שמיר הבטיח כי יש נכונות לעזור. „נבנה לכם בתים" אמר, אך הדבר תלוי בארצות ערב, המתנגדות לכך, ושחאדה אמר, כי כל מי שיכול לעזור שיעזור וזה יהיה טוב לשלום.

שמיר משוחח עם תושב עזה, אתמול בביקורו ברצועה (צלום: דורצ)

קרובי קרבנות המשטר הצבאי הפגינו נגד סנטור מאורוגוואי בת"א

מאת שלמה מלרצקי, כתב „על המשמר"

מפגינים מקרב משפחות הנעדרים באורוגוואי, הפגינו אמש בשער אוניברסיטת תל־אביב, שם נשא דברים הסנאטור חוליו סאנגינטי, אחד מראשי מפלגת הקולורדו באורוגוואי, אשר מבקר בימים אלה בארץ.

המפגינים נשאו שלטים שתבעו לברר מה עלה בגורלם של ילדים שנחטפו על־ידי הצבא בתקופת הדיקטטורה יחד עם הוריהם, ועקבותיהם אבדו. [illegible]

אורוגוואי. הוא היה אחד מ־300 [illegible] בין השנים 73 ל־85 על־ידי הצבא וכוחות הבטחון [illegible] 1985 [illegible]

אבל בניגוד להבטחות, ממשלתו של סנגינטי [illegible]

סופרים מחזאים ואמנים יתכנסו ב„צוותא" לומר „יש לדבר עם הפלשתינים"

מאת ירון וליג כתב „על המשמר"

עשרות סופרים, מחזאים ואמנים יטלו חלק בכנס שיארח מועדון „צוותא" ת"א באמצע החודש ואשר יערך תחת הכותרת „יש לדבר עם הפלשתינאים". המחזאי מוטי לרנר, ממארגני הכנס, מסר אתמול, כי הכוונה היא לזמן אנשים בעלי משקל ציבורי ואשר עמדותיהם גורסות, כי יש לקדם את הדיאלוג הישראלי־פלשתינאי. לדבריו, המטרה היא לנסות ליצור שינויים בדפוסי החשיבה שצמחו כלפי העם הפלשתינאי החל מהדה־הומניזציה של הפלשתינאים כפרט, וכלה ברמה הפוליטית בהן נשללות זכויות מהעם הפלשתינאי.

בין המשתתפים יהיו א.ב. יהושע, עמוס עוז, ס.יזהר, דני הורביץ, הילל מיטלפונקט, חנוך לוין, יוסי יורעאלי, גדליה בסר וכן אנשי אקדמיה כפרופסור ארנון סופר, פרופ' אסא כשר, פרופ' לאון שלף, פרופ' אבי רביצקי, וכן שלמה ארצי ושלום חנוך.

יחיאל לקט תובע מברעם לכנס לישכת העבודה לדון בחוק ההסמכה

מאת דורית גפן, כתבתנו לענייני מפלגות

יו"ר תנועת העבודה הציונית, יחיאל לקט, פנה למזכ"ל מפלגת העבודה בתביעה לכנס את לשכת מפלגת העבודה כדי לדון בחוק ההסמכה העומד להכרעה בממשלה.

לטענתו מפלגה שדוגלת בסטטוס קוו כמו „העבודה" לא יכול להרשות לעצמה תיקון חוק, שיהיה בעצמו הפרה של החוק במדינה. בהתייחסו לתיקון של השר שחל בעניין זה, אמר לקט כי הוא בבחינת זריית חול בעיניים. עוד הוסיף כי אם יתקבל התיקון יפגעו איזורים שבהם פתוחים היום מסעדות ובתי קולנוע, באיזורים שאינם דתיים. ההסמכה שמוצעת להעניקה לרשות המקומית היא כדי למנוע את פתיחתם, אמר לקט.

בז'זינסקי: עדיין אין רצון נחוש במזה"ת להגיע לשלום

פרופ' זביגנייב בז'זינסקי, לשעבר היועץ לבטחון לאומי של הנשיא קרטר, אמר, כי באמריקה קיימת הרגשת אי־נוחות מההתרחשויות בשטחים. אנשים מתחילים לשאול אם המצב לא מחייב יותר פעילות אמריקנית באזור.

פרופ' בז'זינסקי אמר, כי לדעת ארה"ב אסור שירושלים שוב תהיה חצויה והיא צריכה להישאר בירת מדינת ישראל כפי שהיא כיום. „זאת עובדה בלתי מעורערת" — הטעים.

אשר לסיכויי השלום הביע היועץ לבטחון לאומי האמריקני לשעבר זהירות מסוייגת, בציינו שכיום חסרים התנאים אשר היו קיימים בעת השגת השלום בין ישראל ומצרים, ועיקרם — ההחלטה הנחושה של מנהיגות אחראית ויעילה לנוע לעבר השלום מתוך הסכמה. (עתי"ם)

האוניברסיטה העממית

עיריית תל־אביב־יפו
מינהל החינוך, הנוער והתרבות

רח' אנטוקולסקי 4 (כניסה מרח' אבן גבירול 108) ת"א, טל. 247896, 242460־03

לימוד מתוך עניין והנאה

לימודי בוקר וערב

סמסטר ב' תשמ"ח — לכל הגילים

הרשמה החל מ־17.1.88

תחילת הלימודים: 21.2.88

★ **קורסים עיוניים:** תנ"ך, החסידות, סיפורת ישראלית עכשווית.
★ **אמנות:** תיאטרון, ביקור ובקורת, אמנות הקולנוע, וידאו — הפקה, האזנה מודרכת — למוסיקה, ציור, רישום, פיסול, אריגה, תכשיטנות, תפירה, אמאייל, שזירת פרחים ואסטרולוגיה.
★ **שפות:** שיחה אנגלית, אנגלית עסקית, ספרות אנגלית, ערבית מדוברת (מתחילים).
★ **פסיכולוגיה:** דינמיקה קבוצתית מהיו, קשר הורים — ילדים, שיפור הזיכרון, מודעות עצמית, גרפולוגיה, התעמלות, יוגה, תזונה נכונה.
בילדינג', עצוב פנים, עיצוב חנויות ובתי מסחר, פרספקטיבה ומודל ועוד...

ההרשמה בימים א'־ה' 9.00־12.00 לפנה"צ ו־17.00־19.00 אחה"צ.

ידיעון ופרטים נוספים במזכירות האוניברסיטה העממית ת"א, רח' אנטוקולסקי 4 (פינת אבן גבירול 108) טלפון 242460.

*האוניברסיטה העממית אינה מוסד להשכלה גבוהה.

תושבי ת"א בעלי תעודת תושב זכאים ל־20% הנחה.

מוסף □ שבת

עורכת: עדה סער עריכה: שולה כ'קלוריא עיצוב גראפי: רחל דביר

צילום: מאיר פרטוש

גבול הצפון, יום חמישי בבוקר

יהודה צור

גבולה הצפוני של מדינת ישראל חזר אתמול לפנות בוקר להיות הגבול החם של הארץ. בפעם השלישית תוך עשרה חודשים ניסתה חוליית מחבלים לחדור לתחומי שבין הקיבוצים מנרה ויפתח. בשלושת נסיונות החדירה, שנכשלו, נהרגו חמישה חיילי צה"ל. עדות חותכת לכך שהמאבק האמיתי על בטחונה של מדינת ישראל וישוביה נמצא הרחק מישובי השומרון.

המוקד האמיתי כאן הוא בקו העימות עם לבנון. הגבול הזה כבר העמיד זן מיוחד של אנשים, חברי קיבוצים ומושבים, אשר אינם יוצאים בהפגנות סוערות ואינם מטיפים לשר הבטחון ולצה"ל. עם כל נסיון פיגוע, יש דאגה, יש חששות, אבל התושבים איתנים בדעתם שלא יזוזו אותם ממקומם.

נסיון החדירה השלישי בתוך 10 חודשים ארע אתמול, אור ליום חמישי בשעה 4 בבוקר, במרחק של קילומטר בלבד מקיבוץ יפתח. שעות ספורות לאחר מכן כבר קשה היה להבחין בכך, מה שארע בשעות הקטנות, עם שחר, כאשר ניתנה התראה על נסיון החדירה, לא שינה את חיי היום יום.

גרשון קסטל, מזכיר קיבוץ יפתח, נמצא במקום מאז הקמתו, מבוגרי הפלמ"ח, מזכיר בגאווה את הגדוד הראשון, פלוגה א', שנמנה על מקימיה.

„ברגע שהתקבלה ההתראה, בסביבות 4 בבוקר, הוכרזה כוננות, בדיוק כפי שארע בשתי הפעמים הקודמות. תוך כמה רגעים היו כל הגברים והנשים, הממלאים תפקידי בטחון בשעת חירום, בעמדותיהם. הנשים נותרו בבתים עם הילדים והכל פעל כמו מכונה משומנת. כמובן, יש דאגות אבל אין פחד, ואין רק חששות לעצמנו ולמדינה, אלא גם לחיילים המשרתים בגבול, העומדים תמיד ראשונים מול המחבלים. לצערנו, בשלוש הפעמים האחרונות בחורים צעירים נפלו קורבן במלחמה נגד המחבלים. זאת ההגנה שלנו, חיילי צה"ל הצעירים שבגבול".

אנו שואלים את בוגר הפלמ"ח ואחד מראשוני מתיישבי גבול הצפון לדעתו על הביקורת שמטיחים המתנחלים בצה"ל ובשר הבטחון בכל פעם שמנפצים שמשות במכוניותיהם. גרשון קסטל מקדים ועונה כי תשובתו מייצגת אותו בלבד. „אני בהחלט תומך ברבין שאמר שהמתנחלים הם נטל על הצבא. הלוואי שהמתנחלים היו מתנהגים כמו תושבי קו העימות בעיתות משבר. כאן אנו גבול יציב, אנשים יציבים וישובים יציבים. לא עוזבים בגלל בעיות בטחון, אלא בגלל בעיות כלכלה, אם בכלל. משרד הבטחון וצה"ל ממלאים אחר ההחלטות וההבטחות בכל הקשור לסיוע לישובים. דווקא אותם משרדים שמתעלמים מהסיוע לישובי קו העימות הם אלה שמזרימים עזרה בלתי פוסקת לישובי יהודה ושומרון".

רות אלפסי, בת 46, אם לארבעה, מתוכם שני חיילים, אומרת לנו „אני לא חוששת לעצמי. יש לי בטחון בחיילים. מה שמפריע לי זה שאנחנו מגדלים דור של מלחמה בלתי פוסקת. אני חוששת למה שמתרחש בנפשם של הילדים היודעים על כוננויות, על התראות, על לילות של מתיחות כמו הלילה האחרון. בבוקר שאל אותי בני בן ה־13 אם בעלי ואני עדיין מתכוונים לנסוע לחו"ל. הוא שאל מה יקרה אם שוב תהיה כוננות. לפני שבועיים בתקרית שליד מנרה, לא הייתי בלילה בבית. בעלי, שהוא מא"ז, היה בעמדת הפיקוד, ושני הילדים הצעירים נאלצו לעבור לשכנה. למרות זאת אני לא חושבת שתהיינה עזיבות בגלל בעיות בטחוניות. להיפך, כל המצב הזה מחזק אותנו ויש מן הרגשה של אחווה שאולי שום מצב אחר לא היה יוצר. אותנו לא יוציאו מפה".

ניצה דוד, בת 42, אם ל־4 ילדים, שהמבוגר ביניהם בצבא, משיבה בלאו מוחלט לשאלה שאנו מעמידים בפניה, אם איננה מהרהרת לעיתים בצורך לשוב ללבנון. „חס וחלילה. אני מברכת על כך שחיילים שלנו יצאו מלבנון ומההרג הבלתי פוסק. אנחנו סומכים על הצבא במאה אחוזים. יודעים שהם עושים הכל כדי לשמור על חיינו. לא בגלל זה הדור הצעיר שלנו יעזוב את יפתח. כמובן שיש צורך להסביר לילדים ולחזור ולהסביר בכל פעם שארוע כזה מתרחש. אבל יש לנו וידאו פנימי ומי שרוצה עוקב מקרוב אחר המתרחש. זה החשוב, לדעת ולהבין".

גרשון קסטל: „אנחנו כאן 220 חברים. בשנה האחרונה, למרות ואולי דווקא בגלל הארועים הבטחוניים, גדלנו במספר החברים. אנחנו קיבוץ יציב. נמשיך לגדול".

ביפתח ובגבול הצפון היתה אתמול שמחה מהולה בעצב עמוק. שמחה על סיכול נסיון החדירה של המחבלים שהתכוונו לבצע פיגוע מיקוח באחד הישובים, ועצב על חיי החיילים הצעירים, שכמעט השנה, תוך שבועיים הקריבו חיים למען בטחונם של יושבי הגבול.

ביפתח, וכיתר ישובי קו העימות, היודעים היטב שאין זה עדיין סוף פסוק. □

נציגת התק"ם לרבין, במרכז העבודה: אתם רוצחים את נפשם של החיילים

איבדתם פרופורציות, השיב שר הבטחון — המחיר ששילמנו במלחמות כבד לאין ערוך — את מציעה לנו ללכת לקנוסה, אבל קנוסה לא תיגמר בקו הירוק

מאת דורית גבן
כתבתנו לענייני מפלגות

הפתרון בשטחים הוא לא בהשגת רגיעה, אלא אך ורק בדרכים מדיניות — אמר אתמול שר הבטחון יצחק רבין בפגישה עם מזכירי ונציגי קיבוצי התק"ם במרכז מפלגת העבודה.

רבין ברך על היוזמה האמריקנית, והביע תקווה כי תימצא לה היענות בירדן ובישראל. הוא הדגיש, כי יש להתרכז בהתחלת הידברות, אם זה על בסיס של הסדר קבע, או על בסיס הסדרי ביניים, כחלק מפתרון הקבע. לדבריו, הבעייה המרכזית במישור המדיני היא לחפש תחילת תווה לקראת הידברות, בכל דרך אפשרית. „לא להיות נעולים על דרך אחת" — אמר.

שר הבטחון סקר בדבריו את התרחשויות בשטחים והגורמים להתקוממות התושבים. בהתייחסו לפעולות צה"ל אמר, כי אפשר היה לפתוח באש, אבל זה נוגד את ערכינו. העימות פנים אל פנים עם אזרחים, לעתים בתוכם נשים וילדים הוא בעייה קשה. אפשר לברוח, אך האלימות היתה גוברת ורודפת אחרינו, ולכן חיפשנו דרכים אחרות.

נושא באחריות לטוב ולרע

אני נושא באחריות הכוללת על הטוב והרע, אמר. הוא הזכיר, כי בתחילה היתה ביקורת על פתיחת אש. „זעקו: אל תשתמשו בנשק חם ועכשיו יש ביקורת על המכות. אבל ממכות אף אחד לא מת, ולא ראיתי אף ערבי עם ראש סדוק או שבור.

בדיון שהתפתח אחר־כך נשמעו דעות שונות, ואף היו קריאות ביניים רבות.

אחד הדוברים הקריא עדות של חייל שסיפר, כי חיילים היכו ערבים לאחר שכבר נתפסו ונכבלו. דברים מרגשים במיוחד השמיעה חברת גבעת חיים אשר טענה, כי חיילים נרצחים בנפשם במלחמה הזאת, וקראה למפלגת־העבודה למצוא מייד פרטנר ערבי ולהגיע להסדר.

שר הבטחון שהקדיש את עיקר תשובותיו לדבריה אמר, כי „כמודל דור 48, קשה לי לשמוע את חוסר הסבלנות המשתמע מהעכשוויים. למי שלא תהיה סבלנות וכושר עמידה לא יגיע לשום דבר. תמיד האמנתי שצריך לחפש הידברות, אך לא בכל תנאי ולא עבור כל דבר. את קראת לנו ללכת לקנוסה, וקנוסה לא תיגמר בקו הירוק". רבין המשיך ושאל: „אנחנו רוצחים את נפשם של החיילים? אני לא מכיר מלחמה שלא היה בה שכול, כאב וצלקות לאלה שיצאו ממנה. הרבה יותר מאשר מהאירועים של החודשים האחרונים. איך בכלל אפשר לחשוות את המחיר ששילמנו במלחמת־העצמאות, את המחיר של ששת־הימים, את המחיר של יום־הכיפורים ואת המחיר של מלחמת־לבנון למה שמתרחש כיום. איבדתם פרופורציות", אמר. נהוג ייחסו לעדות של החייל ביקש הנוגע כי יועברו לו הפרטים והוא יבדוק אותם.

שר החוץ שמעון פרס, אתמול, בביקור במנהרת כבלי תקשורת של חברת בזק, בת"א (תצלום: ישראל סמיונסקי, יפפא)

● נשיא המדינה, חיים הרצוג, קיבל אתמול במשכן הנשיא בירושלים את פרס מצלמת הזהב מטעם שבועון הרדיו והטלוויזיה המערב־גרמני הרצו. הפרס הוענק לנשיא בטקס שישודר במלואו ברשתות הטלוויזיה של מערב־גרמניה.

● בבית ברל יוענקו פרסים לסטודנטים יהודים וערבים ע"י המכון היהודי־ערבי של ההסתדרות בבית ברל. הסטודנטית היהודיה חנה הסקלוביץ תקבל פרס ע"ש סייף אלדין זועבי ז"ל והסטודנט הערבי חאלד אבו־עסבה יקבל מענק ע"ש ראובן ברקת ז"ל.

יו"ר הסוכנות מזהיר מרחיית היוזמה האמריקנית

דיניץ: ישראל עלולה למצוא עצמה עומדת בפני תוכנית שלום מגובשת

יו"ר הנהלת הסוכנות, שמחה דיניץ, קרא לממשלת ישראל להיכנס מיד להידברות עם הממשל האמריקני כדי למנוע קביעת עמדות ועובדות בלעדינו.

במסיבת עיתונאים בנמל התעופה עם שובו לארץ אחר שבועיים וחצי בארה"ב, שבהם נפגש עם שר החוץ ג'ורג' שולץ ואישים בכירים מהסטייט דיפרטמנט והממשל, אמר דיניץ שאת היוזמה האמריקנית האחרונה חייבים לראות במקשה אחת ואי־אפשר לפרקה לשלושת מרכיביה ולבחור מתוכן את הנוחה להשקפה זו או אחרת.

„המסר העיקרי שאני מביא מארה"ב הוא, שעלינו להחליט בינינו מה הן נקודות הקונצנזוס הלאומי. לדוגמה, לא חוזרים לגבולות 1967, ירושלים תישאר בלתי מחולקת, ואין להסכים למדינה פלשתינאית נוספת בין ישראל לבין ירדן. על בסיס עמדה מוסכמת זו, צריך לדבר עם ארה"ב, במקום להתווכח בינינו" — אמר מי שהיה שגריר ישראל בארה"ב.

דיניץ הוסיף, שלדעתו יש לקבל בברכה את היוזמה האמריקנית, כדי לקדם את תהליך השלום במזה"ת.

שלושת מרכיבי היוזמה האמריקנית הם, לדברי יו"ר הנהלת הסוכנות:

● הסדר ביניים הדומה במהותו לתוכנית האוטונומיה, בלי להזכיר „אוטונומיה".

● הסדר סופי של שלום במזה"ת, שעיקרו מה שמכונה „יוזמת רייגן" בלי להזכיר את תוכנית רייגן.

● המרכיב הבינלאומי, שיאפשר את פתיחת המו"מ הישיר בין הצדדים. אם לא ניכנס מיד להידברות עם ארה"ב, הזהיר דיניץ, עלולה ישראל למצוא עצמה עומדת בפני תוכנית מגובשת שתהווה עמדת פתיחה מוגדרת.

המשכים

„סילבר פאלומה" לא תשיט

(סוף מעמוד ראשון)

צויין, כי ביטול יציאתה של האוניה „סילבר פאלומה" אמנם ישבש את לוח הזמנים של אשף ויהווה מכה למוראל המארגנים. עם זאת, מאחר שאין ידיעה כי הרעיון להסיע „ספינת מגורשים" לישראל נפל, הובעה בירושלים לפי שעה „אופטימיות זהירה" בלבד.

הודעת ביטול בדחיפה

בעליה של האוניה „סילבר פאלומה" הודיעו אתמול לנציגיהם בחיפה — „חברת הספנות מנו — נתיבי נוסעים", כי הם מבטלים את ההסכם להובלת כ־100 מגורשים לנמל חיפה. היוזמה החלה לפני כ־3 שבועות לאחר שסוכן נסיעות יווני פנה לחברת הספנות „אפרואסה ליין" וביקש לרכוש 400 מקומות להפלגה לישראל. הסוכן היווני ציין כי הקבוצה מבקשת לבדוק אפשרות להגיע לאחד מהנמלים חיפה, אשדוד או עזה. נציגי חברת הספנות התקשרו לחברת מנו שבחיפה ובקשו לדעת היכן ניתן להוריד את הקבוצה לחוף בצורה מכובדת. מנהלי חברת מנו התפלאו מדוע צויינה עזה כנמל יעד אפשרי והבינו כי קבוצת ה־400 אינה אלא קבוצת המגורשים. נציג החברה הישראלית פנה לחברה „אפרואסה ליין" והסביר לה את חומרת המצב. במקביל הוא קיבל פניות מגורמים שונים בממשלה אשר ביקשו כי יפעל לביטול ההפלגה. בשבועיים האחרונים התקיימו איפוא מגעים אינטנסיביים עם החברה היוונית ובמקביל נבדק ההיבט המשפטי של ההסכם בין הסוכן החיפני לחברה היוונית. בימים האחרונים הופעל לחץ כבד על החברה היוונית לבטל את ההסכם ואתמול היא הודיעה באמצעות טלקס ל„חברת מנו" בחיפה כי האניה לא תצא עם קבוצת המגורשים לכוון ישראל.

לפני שנודע על הביטול הודיע ועד „נפגעי הטירור" אתמול כי בכוונתו לארגן מבצע שבמסגרתו יצאו יאכטות מישראל לעבר האניה ולשבש את דרכה על גבול המים הטריטוריאליים של ישראל. במסיבת עתונאים אמר עו"ד עוריאל ברק, יו"ר העמותה לנפגעי פעולות איבה, כי ההתארגנות לקראת המבצע החלה מייד לאחר שנודע שממשלת יוון לא תמנע את הפלגת האניה.

מאיר אינדור המרכז מטעם הועד את הצד הטכני של הפעולה, אמר כי יקפידו על כך שלמבצע לא יצטרף אף גורם פוליטי. היוזמים הדגישו שאין להם קשר לגוף פוליטי כלשהו, ועל אחת כמה וכמה לא עם תנועת „כך".

מיערי ופלד יצטרפו להפלגה

חברי הכנסת מוחמד מיערי ומתי פלד מן הרשימה המתקדמת לשלום מתכוונים לעמוד בראש משלחת אשר תפליג יחד עם המגורשים הפלסטינים כאשר יצאו אלה לדרכם. שני הח"כים אומרים, כי במוקדם או במאוחר יפליגו המגורשים, אם לא בספינה שתוכננה מלכתחילה כי אז בספינה אחרת, למרות נסיונותיה של ממשלת ישראל למנוע את ההפלגה. „ספינת המגורשים מעניקה לממשלת ישראל הזדמנות להושיט יד של שלום לעם הפלסטיני ולפתוח דף חדש ביחסים בין העמים במזרח התיכון".

עם דגל ישראל

דוד איש שלום מהתנועה „המורה למען השלום" אמר אתמול כי יהיה מוכן להצטרף להפלגה של ספינת המגורשים אם ירשו לו הפלסטינים להניף את דגל ישראל.

קורת רוח „בתחיה"

„ביטול הפלגתה של ספינת אשף לחופי ישראל וודאי תצער ותפגע במוראל של אותם סופרים אנשי רוח ואנשי שמאל ישראליים שהתכוונו להקביל את פני המרצחים בזרי פרחים." — אמר אתמול יו"ר התחיה פרופ' נאמן. „למרות שמנסים לתאר בישראל מצב כאילו כל אנשי הרוח הם בעמדות שמאלניות האמת רחוקה מאד מזה. אלתרמן, עגנון, הזז, ואורי צבי גרינברג וודאי מתהפכים בקברותיהם בראותם את הסחף השמאלני באינטליגנציה הישראלית." אומר נאמן.

סקר בארה"ב: הרוב סבורים — אמצעי תגובה קשים בשטחים

ניו־יורק. — כמעט ואין שחיקה בתמיכת הציבור האמריקני בישראל מאז החלו הפרות הסדר בשטחים — עולה מסקר חדש שנערך על־ידי הליגה נגד השמצה של בני ברית בין ה־20 ל־24 בינואר, על מדגם של 810 אמריקנים, ופורסם ביום רביעי.

מספר האוהדים את ישראל בקרב הנשאלים עולה על מספר אוהדי הערבים ב־14 עד 47 אחוז. 43 אחוז אמרו, כי ארה"ב צריכה להעניק תמיכה חזקה יותר לישראל מאשר לערבים בהשוואה ל־11 אחוז שהציגו עמדה הפוכה. בתשובה לשאלה אם הפרות הסדר והמחאות מקורן בטענות לגיטימיות נגד ישראל או שהן אורגנו ע"י אש"ף, 39 אחוז הצביעו על אש"ף בהשוואה ל־33 אחוז שסברו כי התלונות של הפלשתינים הן לגיטימיות.

רוב הנשאלים סבורים כי ישראל נקטה אמצעי תגובה קשים. 56 אחוז אמרו כי התגובה הישראלית להפרות הסדר היתה קשה מדי, 29 אחוז חשבו כי התגובה תאמה את הנסיבות. 12 אחוז סבורים כי התגובה לא היתה קשה מספיק.

(עתים)

צוותא לתרבות מתקדמת

מאמי

פנטזיית־רוק — מאת הלל מיטלפונקט ובבימויו, עם מזי כהן, אהוד בנאי ואריה מוסקונה. מוסיקה: אהוד בנאי, יוסי מר־חיים. נגנים: שפי ישי, יוסי אלפנט, ז'אן ז'אק גולדברג וגיל סמטנה.

ביום ב', 8.2 ב־19.30 וב־21.30 וביום ד', 24.2 ב־19.30 וב־21.30.

תיאטרון

„שגיים על גג בודד" היום, 5.2 ב־15.00
„סולמות" שבת, 6.2 וא', 7.2 ב־20.30
„ברוורט" שבת, 6.2 ב־22.30
„רכוש נטוש" ד', 10.2 וה', 11.2 ב־20.30

בידור

מי זרימן ולהקה מקומית — הערב, 5.2, ב־22.00 ובחצות
מאמי — ב', 8.2 ב־19.30 וב־21.30
באלדי אוליאור והרדילה קמינסקי — ג', 9.2 ב־20.30
„מעדון הווידיאו בצוותא" — בהנחיית יואב קוטנר
„פרינס" (כולל זומר חדש) — ה', 11.2 ב־23.00

מוסיקה

שחרית 11:11 — רסיטל לסנטור, עם גלעד מישורי. מיצירות יאנאצ'ק, הנדין, ליסט ודביוסי. שבת, 6.2 ב־11.00.

עיון

„העתונות התעמולתית לאן?" — רב שיח לזכר מרדכי נבטוב. משתתפים: ד"ר דב ברגר, אהרון ירדן, עודד ליפשיץ, שלמה לשם, מרים עידוד, מוקי צור, עוזיאל רבין, פרופ' מנחם רוזנר. ג', 9.2 ב־09.00.
„מדמוקרטיה לסוציאליזם" — תמורות במדינה ובאידיאולוגיה, עם פרופ' אברהם יסעור. ג', 9.2 ב־16.30.

מנוי בת־דור 88 — עכשיו!

הבלט הלאומי מספרד
70 רקדנים, נגנים וזמרים

להקת מחול בת־דור

3 הופעות: 1. הבלט הלאומי מספרד — היכל התרבות ת"א 19–23.3.88. 2. בת־דור

חונים בבית אליהו

מחירי מבצע: מנוי זוגי 130 ש"ח, מנוי יחיד 70 ש"ח. הנחה לתשלומים בשיק של בנק לאומי

מרכז מידע ומכירות: בת־דור, תל־אביב, אבן־גבירול 30 טל' 263175

רעננה: מופעים לאן, יורב טל' 052-915566, רחובות: „לוטוס" טל' 08-455793

סחבת, אלא מה

שר החוץ האמריקני פועל על־פי הנוסחה הרגילה: כשאין פתרון לבעיה, מוציאים שליח למסע דילוגים. ריצ'רד מרפי בדרך אלינו. ג'ורג' שולץ בדרך למוסקבה

צבי טימור

האופטימיות שאיפיינה את השבוע שעבר, שככל זאת יוזן משהו בפתרון הבעיה הפלשתינית, התחלפה השבוע באווירה של דשדוש בבוץ המקומי.

התברר, כי המימשל האמריקני, העומד לפני סיום כהונתו, אינו יודע מה הוא רוצה וסובל מאימפוטנציה חריפה בפעילותו. שר החוץ האמריקני ג'ורג' שולץ פועל על בסיס הנוסחה, שכאשר צריכים לעשות משהו ולא יודעים מה, שולחים שליח למסע דילוגים באזור. כך, לאחר מסע פיליפ חביב, אמור להגיע בשבוע הבא ריצ'רד מרפי לסיבוב נוסף. אם יצליח, אמור שולץ להגיע באפריל. אולם קשה להניח כי העוזרים, אף הבכירים, יצליחו. הרגשת הדחיפות, שנבעה מההתקוממות המתמשכת של תושבי השטחים, נעלמה, וגלגלי הדיפלומטיה פועלים כרגיל וטוחנים לאט, למרות שהשעה כשרה לתזוזה ממשית.

היסוסי המימשל האמריקני ולחצם המאסיבי של שרון ודוד לוי, הצליחו לעצור את הסכמת שמיר לתזוזה כלשהי. רבין, המעדיף הסדרי ביניים על פתרונות קבע, הצליח לעצור את תוכנית פרס־חוסיין לכינוס ועידה בינלאומית. פרס נאלץ לתת את ברכתו ההססנית לדיוני האוטונומיה, למרות שסיכויי השגת הסדר כזה נראים כיום יותר קשים מאשר כינוס ועידה בינלאומית לשם הסדר כולל.

רבין לא למד את הלקחים של העבר. התעקשותו במו"מ להסדרי ביניים לא שינתה במאומה את ההסדר הסופי שהושג לבסוף עם מצרים, אך בוזבז זמן יקר. התעקשותו של רבין על הסדר כזה או אחר במיתלה נראית כיום כקרבנות־מאסף מגוחכים שלא תרמו מאומה. התבטאויותיו, המביעות תקווה להקמת מנהיגות מקומית של תושבי השטחים, ומתלוות למעשיו לדחיקת רגליה של מנהיגות מתונה כגון חנה סניורה, מעידות על היעדר יכולת חשיבה מינימלית. גם שחל מוצא בדרך כלל את הזווית הלא נכונה למתקפה פוליטית ומנסה לעקוף את שמיר "מימין", כאשר הוא רומז שתוכנית האוטונומיה של שמיר מהווה בסיס להקמת מדינה פלשתינית דווקא ולא לתזוזה כלשהי לכיוון המציאות.

המחלוקות בצד הערבי לא נראות פחות מסובכות. סוריה כבר הודיעה כי היא שוללת את תוכנית האוטונומיה, גם המחלוקת בין חוסיין לאש"ף לא הופשרה וגם נסיונות התיווך של מובארק אינם מקובלים על כולם.

איום על הכלכלה

אין גם כל בטחון שבריה"מ מוכנה לשתק תפקיד סמלי ונעדר כל השפעה במתן כסות לתוכנית אמריקנית ביסודה. לכן, את התקווה היחידה לתזוזה מהירה כלשהי ניתן לתלות רק בביקורו הצפוי של שולץ במוסקבה ב־22 בחודש זה. משרד החוץ הסובייטי הודיע, כי נוסף להכנות לוועידת הפיסגה ידונו שולץ ושוורנדזה גם ב"נושאים אחרים שיעמדו במרכז ההתעניינות בעת קיום הביקור". צופים שבפגישה זו יועלו גם "נושאים אזוריים". בהיעדר נכונות להזין את המו"מ בתוך האזור לא יהיה מנוס מלנצל מעורבות בינלאומית כקטליזטור.

סחבת מאיימת על ישראל גם מבחינה כלכלית. אם עונת התיירות תרד לטמיון יחסרו בקופת מטבע החוץ כמיליארד דולר. גם השוק האירופי המשותף עשוי להקשות על היצוא החקלאי ועל ביצוע הסכמים אחרים. בדומה לתקופת מלחמת לבנון, ירידה ביתרות מט"ח עלולה לערער את שיווי המשקל העדין שהושג ולהביא להתנהגות מבוהלת בשוק הכספים, שתוביל להתמוטטות נוסח אוקטובר 1983. בסופו של חשבון, כלכלת אריידור לא התמוטטה בגלל יבוא של טלוויזיות צבעוניות, שעלה בכסף קטן, אלא בגלל נטל מלחמת לבנון.

למרות התמעטות האופטימיות, קיים עדיין סיכוי לתזוזה. המימשל האמריקני מרגיש את עצמו חופשי יותר לפעול גם בניגוד לדעתו של שמיר, על־פי סקרי דעת הקהל המצביעים על שינוי בעמדות הציבור האמריקני, כולל היהודים, נוכח תמונות הזוועה מהשטחים.

בישראל, כל פתרון שיוסכם על פרס ושמיר יזכה ברוב של דעת הקהל הישראלית, על אף התנגדותם של שרון ולוי. הנסיון מוכיח כי כל פשרה שהושגה בעבר זכתה לבסוף לאישור הרוב, למרות ההתנגדות של השוליים הקיצוניים מן הימין. אולם שמיר אינו בגין, וספק אם הוא מסוגל להינתק מחשיבתו הדוגמטית שאפיינה אותו בעבר. אולי יאלצו אותו לנקוט עמדות הגיוניות יותר. ☐

יצחק שמיר וריצ'רד מרפי. 1985. תמונת ארכיון. עוד יהיו כמה מאלה
צילום: "סקופ 80"

ג'ורג' שולץ — אולי באפריל צילום: אי.פי.

ומה עם איטליה?

ממשלת ישראל החליטה כי היא אינה מוכנה להצטרף לוועידה בינלאומית, אלא אם כן, נוסף לערפאת ישתתפו בו גם מנהיגי אש"ף ג'ורג' חבש ונעיף חוואתמה. הדובר הסביר את החלטת הממשלה, שאין כל טעם להשאיר גורמים מחוץ לפשרה האפשרית, שכן הממשלה עומדת על כך שכל הגורמים הנוגעים בדבר ישתתפו במו"מ. כמובן, היא עומדת בתוקף על השתתפותן של סוריה ועירק.

עוד הבהיר הדובר, כי ישראל מעוניינת בשיתופן של כל המעצמות בוועידה הבינלאומית וגם בצירוף איטליה כמעצמה ים־תיכונית, שוב — לשם השגת היעד שהשלום הכולל לא יופר על־ידי גורם חיצוני.

בתשובה לשאלה, הבהיר הדובר כי הממשלה איננה מתנגדת לכל דיון בהסדרי ביניים. העבר הוכיח כי הסדרי ביניים לא פתרו דבר. לאחר הסדר ביניים אחד יש לעשות עוד הסדר ועוד הסכם. ישראל איננה מעוניינת עוד בהסדרים חלקיים והיא חותרת לשלום כולל וצודק שיספק את כל הצדדים באזור ויבטיח את ישראל בגבולות מוכרים ומוסכמים, גבולות קבע שימנעו מלחמות נוספות באזור.

בתשובה לשאלה נוספת הבהיר הדובר, שאין בדעתה של ממשלת ישראל להתנגד להקמת מדינה פלשתינית בשטחים. על פי הערכת הממשלה, מדינה שתתוצר שלה מהווה כ־5 אחוזים מהתוצר הלאומי של ישראל, ותזדקק ליחסים טובים עם ישראל לשם קיום חקשר בין שני חלקיה, אינה יכולה לסכן את בטחונה של ישראל כמו שדנמרק לא יכולה להוות סיכון בטחוני לגרמניה. הדובר אף הרליף מדברי וייצמן או שרון שבסגנונם הבוטה האופייני אמרו בישיבה כי מדינה ננסית כמו מיני־פלשתין, שתקום ללא נמלי תעופה וחיל אוויר, לעולם לא תהווה סיכון בטחוני. לדעת הממשלה, אמר, קביעת סידורי בטחון מסוג זה צריכים להוות את הנושא המרכזי במו"מ הבינלאומי. הוא הוסיף, כי פתרון של מדינה עצמאית בשטחים המוחזקים שימונו עדיף על כל פתרון אחר. מדינה פלשתינית תהווה חיץ נגד כל כוונה תוקפנית שעשוייה להתעורר במדינות מרוחקות יותר.

מסיבות עקרוניות זו, בניגוד לכל הגיון, טרם התקיימה.

צ.ט.

כתם האדישות

אינטלקטואלים פולנים, שהתכנסו השבוע בירושלים, ניסו להסביר את התנהגות עמם בזמן השואה "הפולנים לא השתתפו ברצח, לא ארגנו אותו, לא יזמו — אך עמדו מנגד ולפעמים שמחו לאיד על מה שהתרחש", נאמר שם

יוסף שמי

כמאה חוקרים, אינטלקטואלים בגילאים שונים, הגיעו השבוע לירושלים כדי להשתתף בכינוס המדעי הראשון שהוקדש לתולדות יהדות פולין.

מלבד החוקרים שהגיעו במיוחד מפולין השתתפו בכינוס גם היסטוריונים ואנשי־רוח מבריטניה, קנדה ושוודיה. בין החוקרים הבולטים נמצאו פרופ' יוזף גיירובסקי, רקטור האוניברסיטה בקרקוב, פרופ' יאז'י קלוצ'קובסקי מהאוניברסיטה הקתולית בלובלין, פרופ' יאז'י טומשבסקי מהמכון לחקר ההיסטוריה של יהודי פולין שליד אוניברסיטת ווארשה, פרופ' גיישטור, המתמחה בדברי ימי יהודי פולין בתקופת הממלכה הפולנית־ליטאונית ופרופ' טילוך, העומד בראש המכון ללימודי שפה וספרות עברית לדיוני הנעילה אתמול הגיע ארצה פרופ' זביגנייב בז'אז'ינסקי מארה"ב.

הכינוס נמשך חמישה־ימים ונדונו בו נושאים העוסקים בספרות עברית ואידיש, היהודים והכנסייה, ההשכלה וההתבוללות, היהודים והאוקראינים, החיים הקהילתיים והמשטר בימי הביניים, הגזירות בסוף המאה ה־17 וה־18 והמפלגות היהודיות בין שתי מלחמות העולם. כן דנו החוקרים בתקופת השואה, בהשתקפות הנושא בספרות הפולנית וסרטי קולנוע ועוד.

עיקר הכינוס היה סימפוזיון שנערך תחת הכותרת "בעיות אתיות שעמדו על סדר יומה של האומה הפולנית בתקופת השואה". נקודת המוצא הייתה חיבורו של פרופ' יאן בלונסקי, שפורסם בשבועון קתולי "טיגודניק פובשכני". חיבור זה עורר בזמנו תגובות של קוראים וגם של אנשים, שאפשר להגדירם כאינטליגנציה פולנית, גם זו המזוהה עם המשטר וגם זו הנמצאת באופוזיציה. העורך הראשי של השבועון הודה במהלך הסימפוזיון, כי רוב התגובות היו אנטישמיות במהותן. בסופו של דבר החליט העיתון להפסיק את הפירסומים, שכן הקולות "נגד המחבר הנותן תחמושת לאויבי העם הפולני" לא הותירו לו דרך אחרת.

המחבר, פרופ' יאן בלונסקי, היה ילד קטן בעת המלחמה ואת האירועים הוא זוכר במעומעם. בהרצאתו בסימפוזיון אמר, כי מכיוון שלא חש עצמו אישית אחראי למעשים או לחוסר מעש, יכול היה לכתוב באופן קצת לגלגני, כי "הפולנים המסכנים משקיפים אל עברו של הגיטו". עיקר טענתו כנגד בני עמו היא שהפולנים אמנם לא השתתפו ברצח, לא ארגנו אותו, לא יזמו — אך עמדו מנגד ולפעמים שמחו לאיד על מה שהתרחש.

לקח אחריות

מאמרו של יאן בלונסקי התייחס בעיקר לאירועים שהתרחשו בזמן הכיבוש. הוא לא נגע במה שהתרחש ב־1968. כשם שבעמדתו השתקפו רגשי אשם של חלק מן האינטליגנציה הפולנית, כך ניתן לומר, כי הוא לקח על עצמו אחריות למה שאפשר להגדיר ככתם על מצחו של העם. עם זאת, בעת ההרצאה הוא טען, כי העם לא ידע מה מתרחש, בשעה שהמפלגה אירגנה מבצע גירוש סופי או כמעט סופי של יהודי פולין, או של אנשים ממוצא יהודי. המפלגה עדיין לא מצאה דרך לחזור בה מן ההאשמות החמורות כנגד קבוצה אתנית על "גייס חמישי".

בלונסקי סיפר על הרגשתו המעורה, עם שוט בחיל כחוקר־אורח ועיון בפירסומים אודות תקופת השואה ועל היחסים שבין היהודים הנרדפים לבין הפולנים. בעוד שבפולין דצרו תמונה ורבה של עזרה, עד כדי הקרבה עצמית, לשם הצלת יהודים — מציירים במערב את הפולני כ"הולל יהודים", משתתף במעשי־זוועה של הנאצים ומסגיר יהודים לידי המבקשים להכחידם. התמונה שנוצרה בפולין היא כנראה תולדה של עמדת התגוננות — עמדה הנובעת מן החשש פן יהיה בהוראה שבפולין הייתה אנטישמיות, גם לפני המלחמה וגם בזמנה, משום הסכמה שהפולנים אכן אשמים, ולו חלקית, במה שאירע. מכאן, לא החוקה הדרך לסילוף עובדות והתאמתן לתמונה מקובלת מראש.

עמדה זו הייתה משום תגובה קבוצתית להרגשת אשמה. היו תקופות שבהן הנושא נדחק מסדר־היום. הפירסומים עסקו בסבלם של הפולנים בעת הכיבוש, בסבלם של תושבי הפרוזדור־צבאות המערביות, שסופחו לגרמניה ואשר משם גורשו הפולנים, שחלקם אף נשלח למחנות או נרצחו. פרופ' בלונסקי מוסיף, כי עמדה זו לא פתרה את הבעיה שהטרידה ומטרידה עד היום את הציבור. על כל פנים, בהשוואה למה שהיה במדינות כמו רומניה, הונגריה, הולנד ועוד, שבהן היו ממשלות קוויזלינגיות — ממשלות שיצגו עמדה של שיתוף פעולה — אין לפולנים — סיבה להיות "מבוישים" יותר, להיפך. להם לא היה משטר מקומי, מלבד המשטרה "הכחולה", שנשארה והייתה המשך של המשטרה הקודמת.

הפולנים בזמן השואה. אילו היו הרכבות מובילות משלוחים של פולנים למחנות השמדה — היו הפולנים הורסים בידיים את המסילות ועוצרים את המשלוחים.

בהמשך הסימפוזיון טען פרופ' נ. ארליך מארה"ב, שמן הסתם לא ניתן היה לצמצם את ממדי השואה, אלא אולי את ממדי החייתיות שלה. אילו המצפון הפולני היה יותר נקי, לא היו

היה לשנות הרבה, אלא רק להחליש את הרגשת הבדידות.

סיסמה מטשטשת

העורך יאן טורוביץ, קתולי, עורך זה 42 שנה את השבועון "טיגודניק פובשכני", אמר שציפה לתגובה מסתייגת מדבריו של פרופ' בלונסקי, אך לא כה נזעמת. היו תגובות־הסכמה מעטות, תגובות זועמות רבות ולא מעט תגובות של מבוכה. הבאמת אנחנו צריכים לבקש סליחה מן היהודים? הסתבר שיש אנטישמיות, ואף אנטישמיות מתורשת. הוא מוסיף, כי היה להם ברור שצריך לפרסם את המאמר וכי עשו זאת כשבועון קתולי. לזכותו של בלונסקי יש לומר, שבאומרו שאין להעמיד באותה רמה את סבלם של היהודים ושל הפולנים, ביטא עמדה לא פופולרית. סיסמה זו, שגם הפולנים היו נרדפים, טשטשה את האבחנה של רבים. בלונסקי העיר לציבור את האבחנה בין רדיפה של עם כבוש לבין השואה שפקדה את היהודים. בשוליים של החברה היו גם מקרי שיתוף פעולה עם הנאצים, אך אין

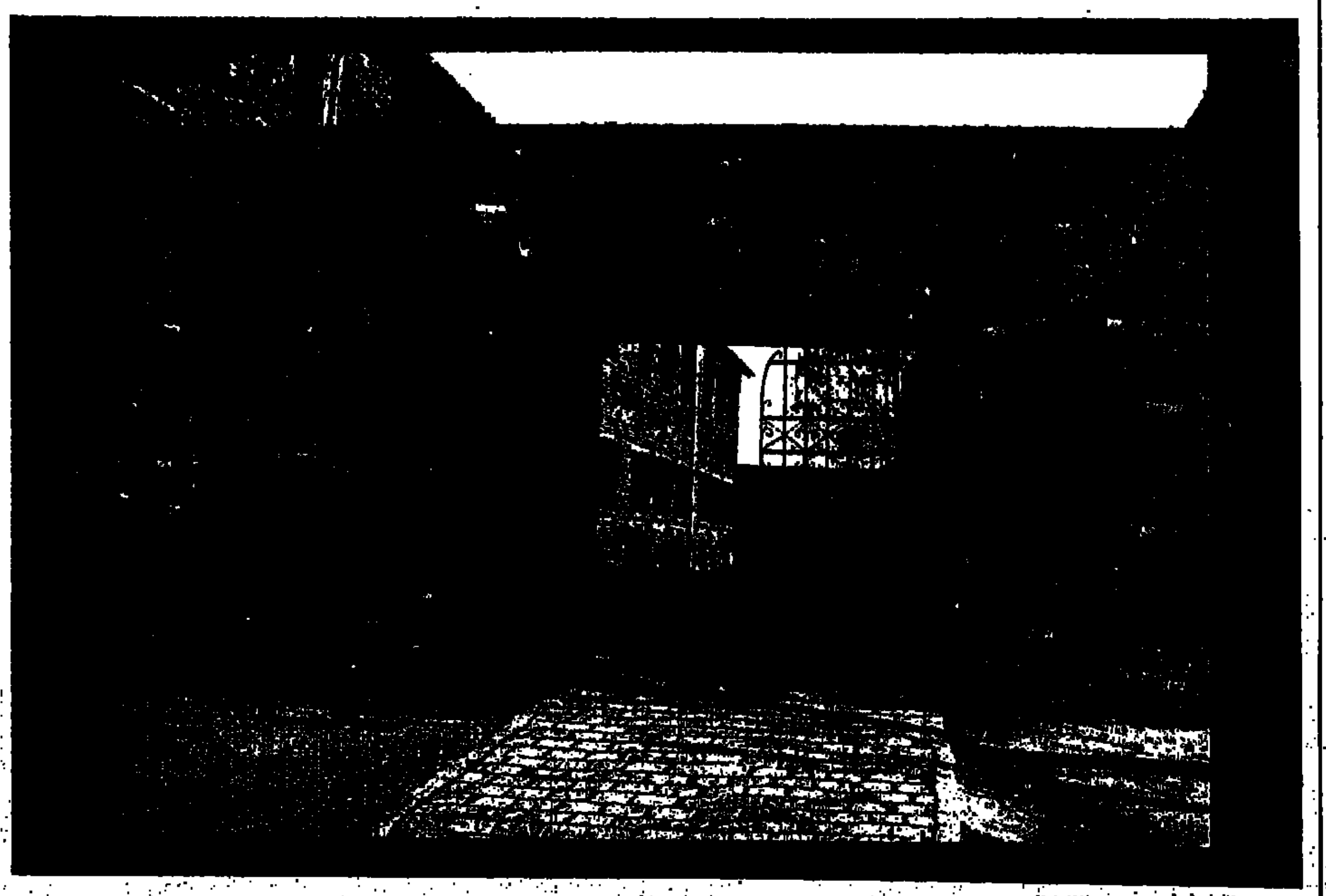

אושוויץ. הפולנים ידעו ושתקו

את קורבנות הרדיפה הורידה במיוחד ההרגשה, שהעולם נטש אותם, שלא נעשה מאמץ להצילם. פרופ' בלונסקי מוסיף, כי כל היסטוריון הציוני יגיד, שלא היה סיכוי להציל חלק גדול מן הנרדפים על־ידי הנאצים. האדישות והשתיקה לא היו יחודיות לפולנים. רוב עמי אירופה, שגדלו על ברכי הכנסייה והנצרות, פיתחו עוינות ליהודים במשך דורות. גם יהודי אמריקה היו אדישים. זה לא נאמר, אמר פרופ' בלונסקי, כדי להצדיק את הפולנים. בבדיקה מתורשת של הנושא, נחוצה יותר לנו לפולנים, הוא מוסיף, מאשר ליהודים.

ניכור למנהגים מוזרים

בסימפוזיון השתתף גם העיתונאי הבריטי ג. שארת, יליד פולין, החי זה 40 שנה מחוץ לפולין. הוא טען, כי הוא טונה לשיכבה האינטלקטואלית. לטעמו, לפני השואה הייתה לחברה היהודית תרבות, ספרות וחיי רוח משלה. אך הפולני המצוי לא הכיר תרבות זו. הוא ראה ביהודי יצור מגוחך, וזאת רק בשל לבושו השונה של היהודי הדתי, מנהגיו המוזרים, אשר את ייחודם לא טרח להכיר. גם כלפי האינטליגנציה היהודית, אשר תרמה לתרבות הפולנית, שמתוכה יצאו סופרים ומשוררים כמו טובים, שלונימסקי, לשמיאן, המגיב הציבור הפולני עוינות. זו מצאה את ביטויה ביחס לסטודנטים היהודים. ניכור זה הוא שעמד מאחורי העמדה שנקשרו רובם של

מחפשים צידוקים שונים כמו — "התנהגות הפולנים באה כתגובה לשמחה שהפגינו היהודים עת נכנסו הסובייטים לשטחה המזרחי של פולין בספטמבר 1939". הרי ברור לכל בר־דעת, שהיהודים היו שמחים כי לא הגרמנים הם שהשתלטו על חלק זה של פולין. פרופ' ארליך מוסיף, כי במאה העשרים נוצר מעגל קסמים: הרוב הפולני התייחס בעוינות ליהודים, ואז באה תגובה, חוזר חלילה.

פרופ' י. גוטמן התייחס לטענה, שהמחנות הוקמו על אדמת פולין, משום שהפולנים היו אנטישמים. הגרמנים לא שאלו את הפולנים בעניין זה. יש להבדיל בין אנטישמיות לבין גזענות רצחנית. בפולין היו פוגרומים, אך לא רצחו עם. הגזענות הרצחנית הגרמנית הייתה שיא של התפתחות היסטורית, שלה תרמה את חלקה הנצרות, התרבות האירופית שסמליה הם שקספיר, וולטר, ואגנר, דוסטויבסקי ועוד. להתפתחות זו תרמו מפלגות, אשר האשימו את היהודים כחטאים ובמזימות להשתלט על העולם. ניכור זה גרם לבידודם של היהודים ולרציחתם ללא התנגדות ממשית.

פרופ' ו. ברטושבסקי, ממארגני העזרה ליהודים בתקופת הכיבוש הנאצי, ציין כי הוא מרגיש תמיד במצב משונה, כאשר הגרמנים הצעירים נבוכים ואחרים שואלים האם עשה הכל כדי להציל יהודים. הוא הוסיף, כי לא עשה הכל, שאם כן לא היה נשאר בחיים. תמיד ניתן לעשות יותר. את גורלם של היהודים, לא נותן

להאשים את העם הפולני בהשתתפות ברצח עם. אפשר לטעון כנגד אדישותם של ההמונים. שידור מערכות, בנוגע לעמדה ציבורית, ארוחת מה שקרה, חשוב לחברה וגם לכנסייה, ואף למודל המוסר והתרבות הלאומית העתידיים. הוא סיים באומרו, כי הוא מעריך את העובדה שניתן להשמיע דברים אלה בירושלים.

בסימפוזיון היו עוד שאלות ותשובות רבות. היו קריאות ביניים מנומסות ופחות מנומסות. הדוברים התייחסו גם לשאלה כיצד קיבלו הפולנים, בזמן מרד גיטו ורשה ולאחר המלחמה. עלו גם שאלות לגבי היחס של המחתרת, של הכנסייה, שעמדה בראשה, כלפי היהודים ושאלת הצלת נפשות. התשובות היו כנות, מגוונות והממשלה המחתרתית ראתה בנושא מעט מאוד, מעט חשיבות, מעט עניין חשוב. העמדה המאורגנת אומצה בסוף 1943, כאשר כבר לא היו כמעט יהודים בפולין. בסיכומו של דבר, היה זה אירוע מעורר כבוד ותוצאה... שמשהו מתחיל לזוז. ☐

צילום: רפי קץ

ובאמצע, המכולת של סעיד

עמידם כהן

עשרים שנה היה אבו־טור, השכונה הירושלמית המעורבת, בשיווי משקל רופף. המפגש האמיתי היחיד בין יהודים לערבים שם הוא במגרש הכדורגל ■ שניים־שלושה צמיגים הספיקו ליצור הפרדה חדשה

ספק אם רבים מתושביה של גבעת חנניה, החלק היהודי של שכונת אבו־טור, מכירים את שמה היהודי של שכונתם — השכונה המעורבת היחידה בעיר שהוברה לה יחדיו. הם יודעים שהם תושבי אבו־טור.

חלקה הקטן של השכונה, זה שבראש הגבעה ממזרח לדרך חברון, הוא יהודי, חלקה האחר, הגולש לעבר מזרחה לעבר נחל קידרון וכפר השילוח, שבו הבתים הולכים ומנמיכים, הולכים ומצטופפים — הוא ערבי.

עד 48' גרו בראש הגבעה, בבתי אבן יפהפיים בסגנון קולוניאלי מזרחי, אפנדים ערביים, שביקשו איכות חיים מחוץ לחומות. במלחמת העצמאות הפך המקום יהודי, ובבתים הנטושים התיישבו עולים ממרוקו, חלק קטן מהם עדיין יושב כאן. חומת בלוקים שנבנתה בלב השכונה חצתה את אבו־טור לשניים: מעל רחוב עשהאל — יהודים; מתחת לו — ערבים. האגדות מספרות, כי כשבוצעה שביתת הנשק ישבו על המפות, לסמן את הקו שיחצה את השכונה, הסתבר שעובי הצ'ינוגרף על המפה מתבטא כבתים אחרים בשטח. בית אחד לפחות, ככל הזכור, חולק באמצעיתו: בחציו המזרחי גרו ערבים ובמערבו — יהודים.

רבים מקרב העולים החדשים התקשו להתגורר בסמוך כל־כך לעמדות הלגיון, שהשקיפו ממש לתוך חלונות הבתים, ממרחק של פחות ממאה מטרים. הם גם התקשו לעמוד בתקריות הירי התדירות בין עמדות הצדדים ונטשו את השכונה. במקומם, בהדרגה, גילו את השכונה הציורית ישראלים ותיקים, מהם בוהמיינים ידועים בירושלים, שנכנסו במקומם. היום השכונה נחשבת אזור טוב. היא גם קרובה למרכז וגם מרגישים כמו מחוצה לו.

ברחוב „המפקד”, שהוא המשכו של רחוב „אבו טור” הערבי, גר מאז 1963 פרופ' אריה זקס. הוא מתגורר בבית בן 160 שנה, המוקף בבוסתן קטום ומשקיף על נוף מהמם, מגיא בן־הנום ועד הר הזיתים. ביתו של זקס היה הבית הקיצוני בחלק היהודי. חמישים מטר מזרחה, מעבר לכביש, היה בית־אבן ירדני, שעל גגו נבנתה עמדה של הלגיון. זקס זוכר, שעמדת הלגיון היתה מאוישת לחילופין בפלשתינים ובבדואים. איך ידע להבדיל? „פשוט, כשהיו שם פלשתינים, הם היו משלחים לעברנו ,תנועות מזרחיות'. כשהיו בדואים — נפנפו בחביבות לשלום.” מדי פעם היו תקריות באיזור ופעם, בעיצומה של ארוחת־ערב אצל משפחת זקס, החלו יריות. הפרופ' ואשתו, או הכוריאוגרפית גבי אלדור, החליטו לעבור לחדר בטוח יותר: „איך שעזבנו את השולחן, חדר כדור לגיונרי דרך החלון וקיצץ לבקבוק ,עבדת' אדום, שעמד שם, את הראש”, הוא נזכר.

פעם הגיע לביתו צוות של חיל החימוש, שבראשו סגן אלוף לסקוב („לסקוב הקטן”), במטרה לפוצץ את („המשרד הירדני”), „בעזרת איזה צינור־נפץ אימתני, שהוא המציא, שהיה צריך לשלח אותו מהגן שלנו. זה גם היה אמור להיות ניסוי הכלים למתקן הזה. הם ישבו כאן חצי לילה ולבסוף הפעולה בוטלה, אולי מסיבות הומניות”.

שמות עבריים

רינה דרויש גרה בקצה הדרומי של השכונה, בבית ערבי נטוש, מן היפים בכל אבו־טור. שמו של בעל הבית עדיין חרוט באותיות מסולסלות על משקוף האבן שבפתח, כמנהג האמידים והמכובדים. ביתה של רינה הוא הבית היהודי האחרון ברחוב גיחון, שהמשכו קרוי עין רוגל והוא מקיף, בכעין חצי קשת, את השכונה כולה. בעין רוגל מתגוררים ערבים אך גם שם, לקראת קצהו של הרחוב, הוא שוב מאוכלס ביהודים. אלא שכאן, הבתים הם בתי אבן רב־קומתיים, הבנייה חדישה והתושבים אחרים, פקידים, בעלי מקצועות חופשיים ובעלי עסקים. מוזר או לא, לכל הרחובות המרכזיים בשכונה המעורבת יש שמות עבריים. גם לאלה שמרבית אוכלוסייתם ערבית.

במורד הגבעה, לכיוון מזרח, באיזור המכונה בפי היהודים „הכפר” או דיר אבו־טור אין כלל שמות לרחובות הצרים הזרועים מהמורות, שהביוב זורם בהם לעיתים קרובות; סימטאות צרות מתפתלות בין חומות־האבן הנמוכות, שרגל יהודית אינה דורכת בהן גם בימים נוחים מאלה שבחודשים האחרונים. „הכפר” סתם.

רינה מובילה אותנו לצילום היסטורי עם חמישה בלוקים — כל שנותר מן החומה שחצצה בין חלקי השכונה. רינה זוכרת, בשמץ נוסטלגיה וגלוריפיקציה הכרחיים, יחסים יפים עם הילדים הערבים שמעבר לחומת הבלוקים. היו משקיפים אלו על אלו מעשרות מטרים סקרנים ומחליפים צעקות: אצלנו כך ואצלכם כך, וכולי וכולי. היו נפגשים בימים שקטים, כשלא ירו החיילים בעמדות. „אולי היה אז יותר טוב” היא מחייכת, „כשהיתה החומה; אף פעם לא זרקנו אבנים זה על זה...”

אם תשאל את רינה איזו מערכת חיים נוצרה בשכונה מאז שנעקרה ב־67' חומת הבלוקים בקצה רחוב גיחון, היא לא תצליח, גם להפתעתה היא, לספר על הרבה יותר מקניות, שהיא ורחל עמר ובנות נוספות מן הרחוב עושות במכולת של הערבי, הממוקמת בדיוק בגבול שבין האבו־טוריות. אולי מפני שנקי כאן, ומשום שבעל הבית חביב יותר והמחירים נוחים יותר מאשר אלה אצל היהודי במעלה הרחוב.

כן, המתנ״ס. המתנ״ס ב„בית נחמיה”, יאמרו לך יהודים וערבים בשכונה, היא נקודת החיבור. אך שוב, כשנכנסים לפרטים הקטנים מסתבר שהוא גם משמש למעשה כעלה תאנה, ובמרבית הפעילויות של המתנ״ס לא תמצא ערבים. הם מצויים בעיקר על מגרש הכדורגל (השייך למתנ״ס), משחקים עם היהודים, כנגד היהודים, „להראות ליהודים”.

„אווירה לא נעימה”

יעקב רוטבליט, עיתונאי ופזמונאי, שגר בשכונה זה ארבע שנים, מגחך: „או ילדים מהשכונה משחקים שם פעם ביחד ופעם לחוד ופעם נגד, עם מידה רבה של זרות וקצת עויינות וקצת חשש... אתה רוצה לראות בזה אינטגרציה — שיהיה”. רוטבליט איבד רגל אחת בכיבוש (או בשחרור) של החלק הערבי של אבו־טור ב־67', בחצר הבית המכונה „בית המוכתר”, כשורד עם לוחמי חטיבת ירושלים” במורד רחוב „נעמי”.

רוטבליט, המתגורר בבית ערבי ישן וציורי במרכז השכונה, מוצא יתרונות לחיים בשכונה מעורבת. בשבת, למשל, נשארת בלי סיגריות ונייר טואלט — יש עצה ויש גם דברים שתמצא רק שם: תרד משובח, ביצים „באלדי” ותפוחי יריחו הידועים בטיבם.

רוטבליט: „אני יורד, מדבר קצת עם אנשים פה ושם. אתה מוכר למישהו, לא מי יודע מה, והכפר למטה זה משהו אחר, גינות, משוכות, עזים ואפילו שפנים. פולקלור מקומי. אז עכשיו, ביום שישי, כשאתה יורד לקנות ירקות, אתה רואה איך הילדים מסביב אוספים אבנים...”

אין כאן רגישות יתרה? ילדים ערבים תמיד אספו אבנים...

רוטבליט: „עשרים שנה אספו אבנים? בחיידר הם זורקים אותן... ואתה בכלל מעורר תמיהה כשאתה עובר שם. פעם זה לא היה. יורד כאוטו שלי. תיכף אתה רואה אותם מתחילים להתארגן עם האבנים. גיל שמונה, תשע, עשר. (טוב עכשיו, הוא רואה... לא משליכים. יעבור — נזרוק לו מאחורה... נזרוק לו מקדימה... — והם זורקים). האווירה מאוד לא נעימה. לא מעזים יותר לרדת ממש למטה. לא בית־לחם, לא בית־סחור. גמרנו עם הדברים האלה. מה נעשה, נלך עם הראש בקיר?”

פרופ' זקס לוקח אותנו לסיבוב ברחוב ,אבו־טור' במרכז השכונה הערבית. עוצרים לפני שתי מכולות וזקס בהצגת תכלית יורד ממכוניתו לקנות אצל הערבי סיגריות; לחיצת יד חמה עם הערבי, ברכות מלב אל לב. רק לא לצלם, לא טוב לערבי בימים אלה להופיע מצולם בעיתון עם יהודי, אפילו אם הוא שמאלן ידוע כפרופ' זקס.

הרבה דיו נשפך מאז 67' על סיפורי אינטגרציה. אבו־טור, מורל, אמרו, לחיים משותפים. אומנם בכורח המציאות או הכיבוש, אבל נותן איזו תקווה. הביחד הזה, אני למד בשטח מערבים ויהודים בשכונה, הוא משהו ברומה לניסיון לערבב מים ונפט. במוקדם ובמאוחר, כשהקצף מתפזר, המגע היחיד נותר בשטח הפנים.

„אין ממי לתבוע”

רחל עמר, בלונדית כחולת־עיניים, אינה יורדת „למטה” מעבר לקו המכולות והירקנים ברחוב אבו־טור. וגם עד כאן — רק בימי רגיעה. בימי מתיחות כמו היום היא מסתפקת במכולת של הערבי בצומת גיחון־עשהאל. יש לה סיפורים בשפע על התנכלויות מגוונות מצד צעירים ערביים. התנכלויות חוזרות ונישנות עד כדי כך, שאחרים מאחיה נאלצו לרדת ולהזהיר כמה ערבים בצורה שאינה משתמעת לשתי פנים. מאז אין הצעירים הערבים מתנכלים לה יותר אך גם לא מחליפים איתה מלה. רק מביטים בה „עם המבטים שלהם”.

גם לרחל זקס חרדות המעוגנות בנסיונות אינ־סוף לחתנכל למכוניתה החונה למטה ברחוב המפקד, הקרוי על שמו של סא״ל מיכאל פייגים, מג״ד בחטיבת ירושלים, שנפל בכיבוש החלק הערבי של השכונה. רח' המפקד ורח' נעמי מן העבר השני, הם המעברים העיקריים לערבים היוצאים לעבודה באזורים היהודיים של ירושלים. בשעות אחר־הצהריים מבחינים בהם חולפים בעשרותיהם ואוחזים בסלי הפלסטיק שלהם. מכוניתה של רחל זקס סובלת, לדבריה, מהתנכלויותיהם. אולי של הצעירים יותר. מנפצים חלונות, חותכים צמיגים, דופקים את הפח. ואנגליזם לשמו. ו„אפילו אין לזה ביטוח: זה לא תאונה ולא נזקי מלחמה. אין ממי לתבוע”.

לילדיה הקטנים אין היא מרשה לצאת לשחק ברחוב, ובערבים היא מסתגרת מאחורי דלתות־עץ עבות כפי שאז, לפני 150 שנה יצרו, ונועלת אותן בבריחי ברזל כבדים. רק כך מרגישה בטוחה, בנקודת התפר של השכונה. צעיר חביב העונה לשם גיל, מתנדב לעשות לנו במכוניתו סיור. בדרך הוא מספר לנו על „בית נחמיה” והכדורגל המשותף, ועל כך שרכש שם ידידים ומכרים ערבים — ביקר בבתיהם, ביקרו בביתו, יצאו לבילויים משותפים. „כל עוד לא מדברים פוליטיקה — אין בעיות”.

בשבוע הבא הוא מתגייס לצה״ל והוא שמע לא מעט מחבריו המחוילים כבר על מעשיהם בשטחים. האם יסתער עם האלה על חבריו לכדורגל ב„בית נחמיה”? והרי יתכן מאוד, שאחרים מהם השתתפו רק אתמול, בשבת, בחסימת רחוב נעמי שם למטה. הם מנתרים בזריזות מרגל לרגל בחסות עשן הצמיגים הבוערים. כאפייה אדומה או לבנה מסתירה את פניהם, קצת מפני הגז, אך בעיקר למנוע את זיהויים מצלם המשטרה, שהתמקם על גגו של חבית הגבוה ההולך ומתרומם בקצה רחוב גיחון, ב„שטח ההפקר” לשעבר. אך למעשה זו נגיסה קטנה של היהודים בטריטוריה הערבית — כך זה מתקבל כאן בקרב הערבים.

הצעיר נבוך מן השאלה. הוא לא חושב כל־כך רחוק. עשרים שנה היה השכונה בשיווי־משקל רופף, ברומה לאבן הניצבת בראש הר תלול — דחיפה אחת קלה והיא תידרדר מטה, תצבור תאוצה ותגרוף עמה מטר הרסני של סלעים. ואכן, שניים־שלושה צמיגים בוערים, עם צעירים שמנתרים סביבם, ומסמנים את ה„וי” שלהם למול המצלמות — הספיקו לדרדר את השכונה למציאות חדשה, להפרדה חדשה. „שוב אין יורדים לים המלח בדרך יריחו” כך מכטא זאת פרופ' אריה זקס.

תקשורת קשה

פרופ' זקס אינו מדבר במטאפורות: „לפני מספר שנים מצאתי”, הוא מספר, „שנוח מאוד להגיע לאוניברסיטה על הר הצופים דרך אבו־טור הערבית, ומשם בכביש עין רוגל ממערב לכפר השילות (סילואן) אפשר להגיע לאוניברסיטה בלא להיפגש אפילו ברמזור אחד ודרך ציורית: חורשות זיתים, גינות, חמור רתום למחרשת עץ, מקומות שהעיר הופכת לכפר. היום כבר אין קיצור־דרך. אך השינוי האמיתי אינו בהתנהגות — הוא בעיניים. המבט שלהם בעיניים”.

פרופ' זקס חש, שהרקמה העדינה נהרסת, ואין בידו לעשות דבר. הוא מספר איך לפני ימים אחרים, בשעות הערב המאוחרות, שמע דפיקות מבוהלות בדלת. זה היה פתחי הנגר הערבי, שעשה להם את הארונות. פתחי, גם נגר וגם ידיד, המתגורר כמאתיים מטר בלבד מביתם בהמשך הרחוב — היה מבוהל ופגוע וסיפר לזקס כיצד עמד עם חבר בפתח ביתו, כשלפתע נעצר לידם ג'יפ צבאי. החיילים התחילו לחקור אותו בגסות ולאחר שהכל נמצא כשר, עזבו את המקום — לא לפני שגלגלו לרגליהם של הערבים שני רימוני גז. ככה סתם.

אין כל אפשרות לטעות בזיהוי המעבר בין החלק היהודי לערבי של אבו־טור. מכאן לכאן, באותו הרחוב, ההופך מוזנח, מלוכלך, מלא מהמורות, חסר ירק. אך בעיקר הילדים: פתאום עשרות ילדים מכל הגילים, דוהרים במורד בכל מיני גלגיליות מאולתרות, משליכים אבנים אלו באלו.

בני־נוער רבים עומדים באפס־מעשה, דשים במה שהיה: את מי עצרו בלילה, איפה היה גז. התקשורת עם ערבים באבו־טור בימים אלה היא כמעט בלתי אפשרית. האנונימיות היא תעודת ביטוח. בלי שמות, בלי צילומים, גם לא מהגב, לא צריך להקליטו אולי הטייפ זו בעצם מצלמה? אחר־כך מתקיימת חקירה מדוקדקת: מי אני, מאין אני, מאיזה עיתון? ומדי פעם חולף לידנו במורד רחוב עין רוגל מישהו מבוגר יותר, המסתודד עם הצעירים, מקבל דו״ח.

בפינה, לא רחוק מדי ולא קרוב מדי, בפתח חנות כלשהי, תמיד ניצב מישהו ומביט עלינו במשך כל „השיחה”. כי עם צעירים ערבים באבו־טור בימים אלה אינך יכול לשוחח: יש הכרזות, יש הצהרות, יש דקלומים ובכל חבורה ישנו הדובר המהסה את כולם ומוסר את ההצהרות. הפעם זהו צעיר כבן 19, „עובד מסגר בתלפיות”. השם? תכתוב מחמוד. מתחילים בסיפורים הידועים על הכדורגל ב„בית נחמיה” ועל החברים היהודים — „כמו אחים שלי” — שיש לו באיזור היהודי, ובהחלט, אבו־טור מראה שאפשר חיים משותפים בין יהודים לערבים. „אבל קודם כל שיחזירו את הזכויות הצודקות והלגיטימיות של העם הפלשתיני והערבים בשכונה הם חלק מן העם הפלשתיני, והשלום יהיה כשהיהודים יכירו בזכויות...”

תסתפקו בחלק הערבי של אבו־טור? — אני שואל את מחמוד. הוא מתייעץ עם החבר'ה. טנדר פוז'ו עוכר, מחלקים „אלקודס” בשכונה. ההתייעצות נגמרת. מובילים אותי למסע קטן של חמישים מטר במעלה הרחוב. „הבתים האלה זה בתים של ערבים. לקחתם אותם ב־48' וגירשתם את התושבים. אנחנו לא יכולים להסכים לזה”.

הצעיר עם המבט הזועף, שבפתח החנות, נכנס פנימה. עכשיו מתחיל קטע ארוך של תלונות: „המהומות היו למטה, לא בשכונה. אלה שזרקו אבנים באו אולי מסילואן, הם לא מהשכונה. כאן כולם אנשים שקטים שרוצים לעבור בשקט. לא עושים בעיות. וכל לילה באים מהשב״כ ולוקחים חברים שלנו. למה?”

שמועה חולפת

דילמה אמיתית, מצוקה של ממש, יש לסעיד, בעל המכולת הערבי שבעיקול עין רוגל־גיחון. בתקופת השביתה הארוכה במזרח העיר, הנמשכת גם היום, המכולת שלו מצויה במין מצב גמיש של סגור־פתוח. דלת ההזזה, העשויה זכוכית, סגורה — אבל הסורג מורם. וסעיד בפנים, במכולת שלו, אבל משתדל שלא לבלוט. „בא ערבי: סגור — לא מוכר. בא יהודי — מוכר”. צריך, יעני, לפרנס משפחה. כל מה שיש לו זו המכולת הזו, שאותה רכש בכספי פיצויים לאחר תאונת עבודה.

כשהצעירים ועופי הפנים מרבים להסתובב באיזור שלו, הוא מוריד גם את הסורגים עד החצי, עד השליש, לפי המצב. וכל הזמן בכוננות גם כשהוא בבית שמעל המכולת: עקרת בית יהודייה נראית במורד — הוא מעלה בזריזות את הסורגים, מסיט פתח צר בדלת הזכוכית: יעני, פתוח. לא פעם חטף איומים דווקא מיהודים, כאן שכונה יהודית, אתה חי עם יהודים, אז תפתח! רק יום אחד, בשביתה הגדולה — סגר לגמרי.

סעיד: „תפתח, תסגור, תפתח — תסגור... ככה כל היום”. באים ערבים — תסגור! באים יהודים — תפתח! הרבה בעיות. הכל מאללה”.

איימו עליך שישרפו לך את המכולת?

סעיד: אף אחד לא אמר לשרוף... אף פעם לא אמרו לי דבר כזה. אבל מרגישים, שומעים ברחוב, יודעים ואני גם כן ערבי...”

חושך באבו־טור. שמועה חולפת בין חבורות הערבים הצעירים המסתודדות בפינות, הלילה ליד המכולות: הלילה יהיו שוב מעצרים.

ואצל רוטבליט סיכום של יאוש: „חיים משותפים... יש לי ידיד שקוראים לו איתן, שמאלן, איראליסט. שכר דירה אצל משפחה ערבית, למטה, כמעט בכפר. הם זרקו לו בקבוק, שרפו לו את החדר. לא עכשיו, במהומות. זה היה עוד הרבה לפני שהתחילו לזרוק כאן אבנים ולעשות את התבערות שלהם. עזב שם כמובן. הנסיון של שמאלן לגור אצלם — נכשל...”

קשה להיות שמאלני באבו־טור?

„תראה”, הוא אומר, „בתל־אביב זה קל. אתה הולך במוצאי־שבת לכיכר, שמש חמה ונעימה, להפגנה צודקת עם כל הגרושים והגרושות בעיר ואתה מקבל מברקי תמיכה מאמריקה, ואתה מרגיש צודק וכסדר... אין לך סיפור של כן אבנים ולא אבנים, והצודקים מהשמאל התל־אביבי מגיעים לירושלים לשיחה מלומדת באנגלית עם שלושה אינטלקטואלים ערבים במועדון „צוותא”... אבל עם אלה לא עושים שלום. ולא חיים ביחד... בסך־הכל העסק, מבחינתי, די מסריח. כי הרי אני, כשמאלן, לא יכול לומר שאני פאשיסט, שצריך לזרוק אותם, את השכנים שלי... טראנספר וכאלה. אבל אי־אפשר לומר, שהם מצידם מצמיחים פה שלום. שמישהו אצלם חושב בכיוון של משהו שדומה להסדר. הטרגדיה היא שהשמאל משחק משחק, שאף אחד לא משחק איתו. הערבים בוודאי שלא. השמאל אומר, עד 48' גרשתי את כל הכפרים, שרפתי את העיירות, בזזתי, עשיתי. אבל ברגע שהכרזנו שאנחנו מדינה, כל מה שעד 67' שלנו ומעבר לזה — לא שלנו. הבית הערבי עד המכולת של סעיד — זה שלנו, והבית הערבי מהמכולת של סעיד ולמטה — לא שלנו. אנחנו בטרגדיה שאין לה סוף ואבו־טור היא עוד פסיק בטרגדיה הזאת”. □

אריה זקס ויעקב רוטבליט. לא מדברים במטאפורות

צילום: רפי קץ

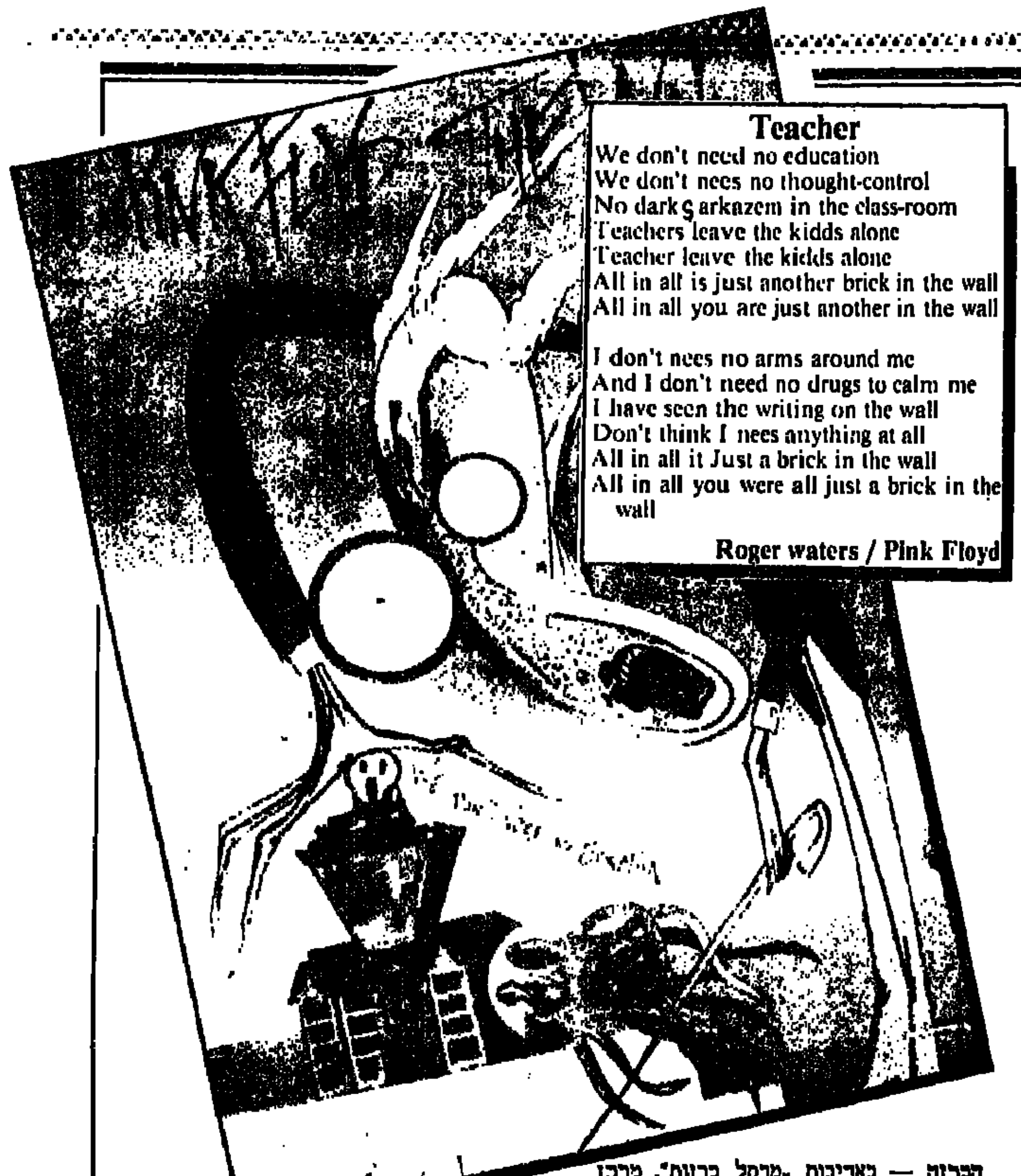

Teacher
We don't need no education
We don't nees no thought-control
No dark ç arkazem in the class-room
Teachers leave the kidds alone
Teacher leave the kidds alone
All in all is just another brick in the wall
All in all you are just another in the wall

I don't nees no arms around me
And I don't need no drugs to calm me
I have seen the writing on the wall
Don't think I nees anything at all
All in all it Just a brick in the wall
All in all you were all just a brick in the wall

Roger waters / Pink Floyd

הכרזה — באדיבות „מרסל כרזות", מרכז המתמחה בכרזות ייחודיות — בנושאיהן, בגודלן וברמת ביצוען: בעיקר בתחום הקולנוע והמוסיקה.

„מרד" נגד הרובוט קלט־פלט

אישי חופשי

אז מה בעצם אנחנו רוצים? — חופש בחירה בארגון הנקודות לבחינות הבגרות: למה דווקא 4 נקודות במתמטיקה היינו „ללכת" עם 4 או 5 נקודות בפיסיקה, למה לא עם מספר נקודות כזה בספרות למשל?

אקטואליזציה של חומר הלימודים: בשיעורים המוקדשים לנאציזם, למשל, יש עניין עצום מהוו לעסוק בתנועות הניאו־נאציות כיום ולא להגן בנהירות קדימה כדי „להספיק את החומר לבגרות". או בתנ"ך, כשעוסקים בכיבוש הארץ, מדוע שלא נתרכז במושג הכיבוש האקטואלי?

עבודות במקום בחינות: עבודה, לטעמנו, משקפת הרבה יותר מבחינה גם את הידע וגם את היכולת הניתוחית והארגונית של התלמיד לגביו, וכיוצא בזה, כמובן, את הזכירה שאחר־כך.

ביטול התלבושת האחידה ההופכת אותנו לחדשים על פס ייצור.

הקמת מועצות תלמידים שתיבחרנה בכל בית ספר על־ידי התלמידים ושתייצגנה אותם ישנו אמת בפני ההנהלות.

בינתיים — הכל על אש קטנה אצלנו. אולי יש הרגשה של רפיון. הרבה בגלל האדישות הכללית של התלמידים.

אולי בגלל זה שאנחנו, בסופו של דבר, לא מחכים אצלנו לרגע המתאים שמעצמו יפרוץ אז הכל.

קצת נשחקנו כבר בעצם.

תגובתו של פרופ' אדיר כהן, ראש ביה"ס לחינוך באוניברסיטת חיפה:

כל הטיעונים שנטענו כאן נכונים, אבל מרגיזים בחוסר המשמעות שבהם.

דני האדום

על תכליות מסוג זה לא נולדת מהפכה ואפילו לא חידוש חינוכי. לדני האדום היתה תפיסה כוללת עליה נלחם. כך גם למרגרט מיד. דיברו על שיחרור הילד, על מתירנות, כולל מתירנות מינית, ועל עוד אין־סוף פריצות מחשבתיות ומעשיות ועקרוניות. לא לצורך נוחיות זו או אחרת.

בגלל מלחמות הנוער בשנות ה־70' יצאה ארה"ב מוייטנאם.

ומה כאן?

לעצם הטיעונים הקונקרטיים אני מסכים בהחלט. ברור שיש צורך ביותר דמוקרטיזציה בבתי־הספר באמירה מעורבת יותר של התלמידים בקביעת תכנית הלימודים, בחידוש ספרי הלימוד, באקטואליזציה של החומר הנלמד,-אבל בכל אלה אין שום אמירה חדשה. שום הבעת עמדה מהותית. איפה התפיסה האידאולוגית של נוער מפ"ם?

מהי דרך הביטוי הייחודית שאתם מציעים במקום אלה הקיימות?

על מה אתם נלחמים בעצם?

או זה או זה או שניהם

דיבור אחד

הוא היה לי פעם מורה אחד. למדתי אצלו איזה שישה־שבעה שעורים, נהגתי להשתתף ולומר הכל, ממש כמו כל אחד אחר. יום אחד ישבתי בסטקייה ושתיתי קפה בחברת שתי בחורות מהכיתה שלי והנה מגיע המורה ואומר: שלום לעלמות החן. העלמות העירו לו משהו בעניין ענבותי באזור והוא הסתכל עלי במבוכה מסוימת ואמר: או שהסתפרתי או שהוא לא מכיר אותי. נמוך שעניתי לו: „או שניהם".

אתם מכירים את המצבים האלה שמציגים לכם שתי אפשרויות: „או שאתה אדיוט או שלא שמת לב מה אמרתי?" „או שאתה מטומטם או שאני מטומטם". רוצה לומר: אחד מאיתנו חייב להיות מטומטם, רק שמי שאומר את זה בדרך־כלל לא לוקח בחשבון את האפשרות שאולי שניהם/שנינו מטומטמים.

„או שהמפה הזאת לא נכונה או שאנחנו לא יודעים להסתכל עליה", ומה שאני אומר זה שאולי היא גם לא נכונה וגם אתם לא יודעים להסתכל עליה ולא ניתן להכריע איזה משני הדברים היווה גורם חשוב יותר באובדן הדרך.

היום בדיוק אמרתי לאח שלי — „טוב, אז נתראה במוקדם או במאוחר" והוא אמר לי שהכי טוב אם זה יהיה בשניהם.

תומר קרמן

בית־ספר לידידות (2)

סחבק

במה נתחיל? הנה דוגמא מאלפת לחשיפה לדברים רבים שהיה כדאי לנו להבין, לדעת, ולהצטייד בכלי־מיפגש נאותים. מה שכינו לבינה. כיצד להצליח בהשגת מטרות, כיצד לבנות ולגבש את זהותנו. מה לעשות עם קרובי משפחתנו, הורים אחים ועוד, מה בדבר סמים, התאבדות, הומוסקסואליות, ולא מניתי כאן, אלא מעט על קצה המזלג, מתוך המבחר, כאשר הכותרת מתפרקת בעצמה לאין ספור חלקיקים.

וכן, במה נתחיל?

אנו עדיין בשלב היכרות, על־כן עלי להציב תחילה גשרונים אחדים ביני לביניכם. פירורי שפה אחדים שישמשו אותנו כשנדון בבעיות השונות. ובשלב זה כל מילה כמעט הינה בעייתית, כי כל אחד מפענח אותה על־פי הרגלי חשיבתו, שפתו ותרבותו.

הבה ונניח כי מי שרוצה „להצליח" (מה זה בדיוק?), שיהיה לו „טוב", מי שרוצה להיות „מאושר" (ומה זה, לעזאזל?) אמור להצטייד בכלי יכולת אחדים המשתלבים זה בזה. כלומר, מי שיכול רק דבר אחד, אפילו אם הוא מצטיין בו, נגיד, מומחה למחשבים, ואיננו יודע לרקוד במסיבה, או ליתר דיוק להזמין בת ולרקוד במסיבה, יתכן ובסך־הכל, לא יהיה לו כל־כך טוב.

מצד שני, מובן מאליו כי אנו מוגבלים. לא כל־יכולים. כשם שלא נוכל להיות בכמה מקומות בעת ובעונה אחת, לא נוכל להיות מומחים במספר רב של תחומים. וכך מוטלת על כל אחד ואחד המלאכה הקשה של מיון וניפוי של יכולותיו, בתהליך המייגע של בניית זהותו. וזה תהליך בחירה שבתוך מבחר שופע של אפשרויות ההזדמנויות.

ובכן, אתם לא אמורים עדיין לדעת לבטח, מה תהיו „כשתהיו גדולים", אך היה כדאי לבנות את הכלים שיאפשרו לכם להשיג את המירב.

נתייחס לאחד המרכיבים הבונים כלי זה, והוא, ההבחנה בין השקעה שהינה ידידותית, לעומת דליפה המבזבזת את הכוחות ומתישה אותם. מתי אתה טורח ומשקיע לטובתך, ומתי אתה פוגע בעצמך? נדמה זאת לצינור המוליך והמעביר את עוצמת זרימת המים לברז. אם הצינור מנוקב במקומות אחרים, לא יגיעו המים אל הברז, וגם אם יגיעו, יהיה הזרם חלש כלבנה. כך, גם כוחותיכם. דוגמאות אחרות לדליפה? — בבקשה: מאבקי־שווא ומריבות בלתי־פוסקות עם הורים, אחים ואחיות, מותיר אתכם מרוקנים עד כי אין לכם עוד כוח כדי להרים מטלות אחרות, הנרפסקות לכם בגלל זה. או, שיסוי דבר בדבר. כלומר הצבה של דברים אחדים בעת ובעונה אחת, שבסוף לא עושים אף אחד מהם, ומרגישים עייפים כאילו כבר בוצעו כולם. או כשמנסים להשביע את רצונו של האחד ומאכזבים את השני, ופוגעים בשלישי, ומחמיצים את הרביעי, ואז מבלים המון זמן בהסברים, בהצטדקויות ובהתנצלויות. ולך אחר־כך עוד ותנסה להצליח במשהו ועוד ליהנות מכך.

ובכלל, אין הבדל אם אתה שרוי בדאגה טורדנית או מרחף ומפליג בדמיונך עם נערת חלומותיך, כל־עוד אתה מציב ואת בינך לבין מה שלפניך, שיעור בכתה נאמר. ובכן, אינך מקדם מאומה את פתרון הבעיה המטרידה אותך — יוסיף עם בחירת לבבך, ומאידך הפסדת לעצמך את השיעור שאינך מתרכז בו, ובמסתו של דבר פוגע בעצמך משני הכיוונים.

בנקודה זו בוודאי יבוא מישהו ויטען שלבריחה מן השיעור לעולם אחר, איננו פגיעה בעצמך, אלא להיפך, זהו רווח נקי. שאילו רק הייתי יודע על איזה שעור מחורבן מדובר, הייתי יודע שדווקא להתרכז בו מגונה מגיעה.

זה אמנם יכול לעיתים להיות נכון, כלומר לעיתים דווקא לא להיות היכן שאני מצוי, זהו יתרון, וזאת רק עוד דוגמא לכך שאין אף דעה פסקנית המתאימה לכל מצב. מכל מקום אני מתכוון לאותם דברים המבוזבזים לנו משאבים מהם, כאשר בסופו־של־דבר חייבים לדעת מה שנלמד בכתה, ואם לא נשלים הזדמנות זו, נגזר עלינו לבזבז זמן אחר משעותינו הפנויות, מחוץ לכותלי בית הספר ולשוב אל אותו חומר משורבן שהחמצנו בכתה, הפעם על חשבון דבר מה אחר. כלומר המסקנה תובעת מכך שמוטב כבר להשקיע בחומר משעמם באותו יעיל ומהיר, ולו גם כדי להיפטר ממנו לאחר־כך.

שלכם,
רפי.

ימי יין ושושנים

ספרד מפנטזת על עמדת מנהיגות באירופה של תחילת המאה הקרובה. במירוץ על „אקספו־92" היא כבר השאירה את שיקגו מאחור. קולומבוס במינון נכון, השקעה באוטוסטראדה חדשה ופלירט ראשוני עם חברות־ענק צובעים את העתיד בוורוד

ירדן זליג

אוסקי גולדפריד, שם עולה בעיתונות המחשבים המקומית, אוהב לסגור את היום בבודגות הצפופות של „מאלסנייה". בודגות עם יין מחבית וטאפאס ביתי, שמציעות לו נוף אנושי אחר מזה שמציעה מערכת העיתון ב„קאייה דל קפיטן האייה" היוקרתי. עשרים דקות נסיעה, אותה מדריד, גולדפריד אומר שהגיוון הזה עושה את מדריד למקום שלו.

יליד ארגנטינה עם חלום ילדות על סוציאליזם וציונות שמושך אותו בתחילת שנות השבעים לישראל. סיפור מוכר שמתחיל בגרעין עלייה רווי אופטימיות ונמשך בהתנגדנדות מתסכלת בין עולם המחשבים לבין כתיבה ונגינה על חליל־צד. בתחילת שנות השמונים גולדפריד, נפיל של ממש עם משקפי „ג'ון לנון" וזקן סבוך, הוא פנים מוכרות באולם המחשבים של אוניברסיטת חיפה. החיים בין משכורת למשכורת לא משאירים לו מקום לכתיבה, גם החלום נשבר מסיבות ששייכות לסיפור אחר. גולדפריד מחפש מרחב תמרון גדול יותר ומוצא את מדריד. הוא לא היחיד. העלייה הארגנטינאית מכירה עשרות סיפורים דומים שנגמרו בספרד כפשרה בין ישראל לארגנטינה.

מדריד לא מחכה לו עם שטיח אדום. את שלוש השנים הראשונות כאן הוא מעביר בניסיון לשמור את הראש מעל המים. חיים מהיום למחר. עבודות מזדמנות במחשבים, פירסום מקרי של מאמר או שיר והיכרות קרובה עם מנהרות המטרו העירוני. חליל הצד־הפך לפרנסה והימים נמדדו לפי משקל שקית המטבעות שסחב כל ערב הביתה. שקית שהפכה לארנק ממנו שופך גולדפריד עשרות מטבעות בכל פעם שעליו לשלם דבר מה. היום הוא אומר שהחוויות עם השקית הזו לימדו אותו עוד משהו על הראש הספרדי. „צריך היה הרבה סבלנות לספור את המטבעות שפיזרתי בכל מקום ובכל זאת לא היתה פעם אחת שעשו לי פרצוף חמוץ או סירבו למכור לי. אנשים הבינו ממה אני חי, וכיבדו את זה."

בין פרנסה ליצירה

החיים מתחת לרחובות של מדריד מפגישים אותו עם קולגות שמגרדות כמוהו את שולי הבוהמה המקומית. קליקה שעם השנים מתנקזת לאט לאט לתוך „מאלסנייה", שכונה זולה ועתיקה שצוברת עם הזמן יוקרה. קולטת צעירים שמחפשים את הדרך שלהם לתוך הגל החדש עליו רוכבת ספרד. אמנים, נגנים וקבוצות תיאטרון. פושרים ומובטלים עם חלום.

האפשרות לנהל ויכוח פוליטי הופכת את „מאלסנייה" לחווית נוחה להתחככות בין שמאל לימין. שכונה עם קצב שמאפשר לגולדפריד להכיר פנים חדשות ושמות עם מלה חזקה במקומות הנכונים. עכשיו זו רק שאלה של זמן. שנתיים אחרי שירד למטרו שולף אותו „פי.סי. מאגזין" מתחת לאדמה, מושיב אותו עם נטו מכובד וחשבון הוצאות נדיב מאחרי שולחן המנהל של המערכת. גולדפריד לומד להכיר גם את מדריד של מעלה. רואה אותה בלילות כשהוא עוזב את המערכת. עיר שממהרת לארוחות הערב שלה לאורך „קאייה דל קפיטן האייה". רחוב נוצץ מרוצף במסעדות ומועדוני לילה מצוחצחים.

טביעת אצבעות לטווח ארוך

המכוניות זורמות מכיוון „אווניד דל גנרל פירון", מפוזרות לאורך „קפיטן האייה" את האנשים עם הארנק והלבוש המתאימים. חלק נכנסים ל„ברזיל", אחרים ממשיכים ל„סקאלה מלייה סטיליה", התשובה המקומית ל„לידו" של פריז. שוערי הסף ממהרים עם מטריות ללוות את האורחים מהמכונית פנימה, גולדפריד מעדיף לעבור ל„מאלסנייה". משוטט בין בתי הקפה והבודגות, מעביר עוד ערב עם אנשים שמדברים בשפה שלו. שומר על איזון בין פרנסה מכובדת לבין האפשרות ליצור משהו מבלי לדאוג ללחם של מחר. „לסיפור שלי", הוא מסכם בגיחוך, „יש גם מסקנה. ספרד רצה קדימה ומחפשת לצד ההשקעות גם ידע. יש ביקוש לאנשי מקצוע עם ניסיון. למי שיש את זה, זו רק שאלה של זמן, גם אם נקודת הזינוק היא במנהרות המטרו". בשולחן סמוך מחפשים קרטון כדי להכין פילטר לג'וינט. גולדפריד מנדב להם את כרטיס הביקור המצועצע שלו ומתגנב החוצה.

הקהילה האירופאית אימצה את ספרד באופן חוקי לפני שנתיים, מעניקה למירוץ המקומי אל תוך שנות האלפיים פוליסת ביטוח נוספת. במדריד רואה השלטון המרכזי איך קצב ההשקעות הזרות מתגבר, מתעל אותן לפיתוח תשתית שתשאיר אחריה טביעת אצבעות לטווח ארוך. ספרד מפנטזת על עמדת מנהיגות באירופה של תחילת המאה הבאה, מבינה שיתרות מטבע זר, גבוהות ככל שיהיו, לא יקדמו אותה לשם בלי השקעות כבדות בנכסי ייצור. את הניצוץ הראשון הדליק מלך ספרד, חואן קרלוס — חואנקה בעגה מקומית — שהכריז לפני שתים־עשרה שנה כי בכוונתה של ספרד להתמודד על הזכות לארח את תערוכת ה„אקספו־92". שש שנים התבשלה ספרד, אז עדיין דמוקרטיה בחיתולים, עם הרעיון, לפני שפנתה ב־1982 לוועדה המארגנת וביקשה באופן רשמי לארח את התערוכה בסביליה, בירת חבל אנדלוסייה.

סביליה לומדת במהירות שהיא לא לבד במירוץ. לצידה היא מוצאת את שיקגו, שהזדרזה שנה קודם לכן להגיש לוועדה בקשה דומה. לאחר דיונים ארוכים מחליטה הוועדה הבין־לאומית לקבוע תקדים ולקיים את „אקספו־92" בשתי הערים ברזומנית: עם אור ירוק מתחילות שתי הערים לגלגל את הפרוייקט קדימה. ב־1985 דוחה בית הנבחרים של אילינוי את בקשתה של העיר שיקגו לתקציב מיוחד לתערוכה. שיקגו מודיעה שהיא בחוץ, משאירה את הבמה להופעת סולו של סביליה.

ספרד לא בוכה לאורך זמן. בחיוך ערמומי אומר מנהל קשרי החוץ של הפרוייקט, חוליו קואסטה דומינגז, שסביליה מאד מצטערת אבל זו תפנית שעושה לעיר חיים קלים יותר. מבניין עתיק ומפואר שנבנה ב־1929 במרכז סביליה לרגל תערוכה עולמית הוא מתחיל במערכת שיווקה של סביליה כבירת עיון. הגילויים ב„אקספו־92". הממשלה המקומית, ה„חונטה דל אנדלוסייה", יודעת שזה הרגע שלה להקפיץ את החבל, מהנחשלים באירופה, לעמדה מבטיחה. התוכניות מדברות על תערוכה שתשאיר מאחריה אזור שהוא ספק המזון מספר אחד של אירופה, ומרכז תעשיות עתירות ידע נוסף לאתר תיירות מדהים שגם היום מושך אליו מיליוני תיירים מדי שנה.

אנדלוסייה יודעת שעמדת הזינוק הנחותה שלה תייקר את ה„רמונר" הכללי שהיא מתכננת. שעה שהיא מגישה את התוכניות לממשלה המרכזית היא טוענת שאם הולכים על „אקספו־92" צריך לעשות את זה בגדול וללכת על כל הקופה. הממשל המרכזי מאמץ את הרעיון ומקציב לאנדלוסייה ול„בייבי" שלה שישה מיליארד שמעוררים כאן ויכוח ציבורי מהדהד. על עובדה אחת אף אחד לא מתווכח. ספרד יודעת שעם השקעה כזו, הגדולה ביותר בתולדותיה שהוקצתה לפרוייקט יחיד, יותר מבוא שהתערוכה תניב את הדיבידנדות עליהן היא בונה את העתיד.

עניין של אופי אנדלוסי

מעל מסכי הוידיאו במטה התערוכה עתידה של ספרד מרוח בוורוד. סביליה מחליטה לקיים את התערוכה באי קרטוחה במרכז נהר הגוודלקביר, שעל גדותיו יושבת העיר. 80 קילומטרים מרובעים שיאכלסו כאן למעלה ממאה ביתני תצוגה ליותר משבעים מדינות וארגונים בין־לאומיים מינוס דרום־אפריקה. הסמליות עליה מצביעים בסביליה היא שכאן, במנזר סנטה מריה דה־לאס קווס, הבניין היחיד באי, הסתתר קולומבוס לפני 500 שנה שעה שתיכנן את הפלגת ה„סנטה אנה" לצידו השני של האטלנטי. התערוכה, מטבע הדברים, תבקש להציג את השגי האנושות בחמש מאות השנים שחלפו מאז, תוך הפניית העיניים לתחילת המאה הבאה.

תערוכה לבד לא תספיק. סביליה יודעת את זה טוב מכל אחד אחר. מבחינתה התערוכה אינה קו הגמר של המירוץ כי אם נקודת הזינוק. הרעיון הוא להפוך את החבל למתחרה נוקשה של כל צד שמחפש את הדרך הקצרה לשווקי אירופה. מכאן, שמלת־המפתח בתכנון היא שיפור תשתית התחבורה והקומוניקציה. אנדלוסיה מתחילה למשוך אוטוסטראדה חדשה מזרחה לכיוון מדריד, שתקצר את הדרך לשלוש שעות נסיעה. שדה־התעופה של סביליה יוגדל פי חמישה, זה של מלגה פי שניים. הנתיבים הללו, אומרים בסביליה, יביאו לכאן ב־1992 חמישים מליון מבקרים, לרשותם יעמיד החבל 600,000 מיטות פנויות. מי שירצה לראות הכל יתרוצץ את קרטוחה עשרה ימים. בסיומה של התערוכה יפורקו חלק מן המבנים ואילו היתר ישמש את מי שיתאהב באפשרויות אותן מציעה אנדלוסיה.

במטה התערוכה אומרים שאנדלוסייה הולכת לפתות את העולם בפוטנציאל שלה שהוזנח במשך השנים. נכון לעכשיו עוקבת סביליה באופטימיות אחרי הגידול בן שלושים האחוזים שחל בהשקעות הזרות, נהנית מפלירט ראשוני עם חברות ענק כ„איי.בי.אם." ומקווה. על הנייר רשום שהעבודות מקדימות את לוח הזמנים בשישה חודשים, ברחוב עדיין מחייכים בספקנות לנתון הזה ובכל זאת מסכימים שהפרוייקט יגיע מושלם ל„דד ליין", גם אם החבל כולו יצטרך להיכנס לעבודות לתוצאות ממש ברגע האחרון. עניין של אופי אנדלוסי אומרים ברחוב. ארבע שנים לפני הרגע שלה, מחכה סביליה לבטוס שממתין מעבר להשקעה ב־1992.

(רשימה שנייה [illegible])

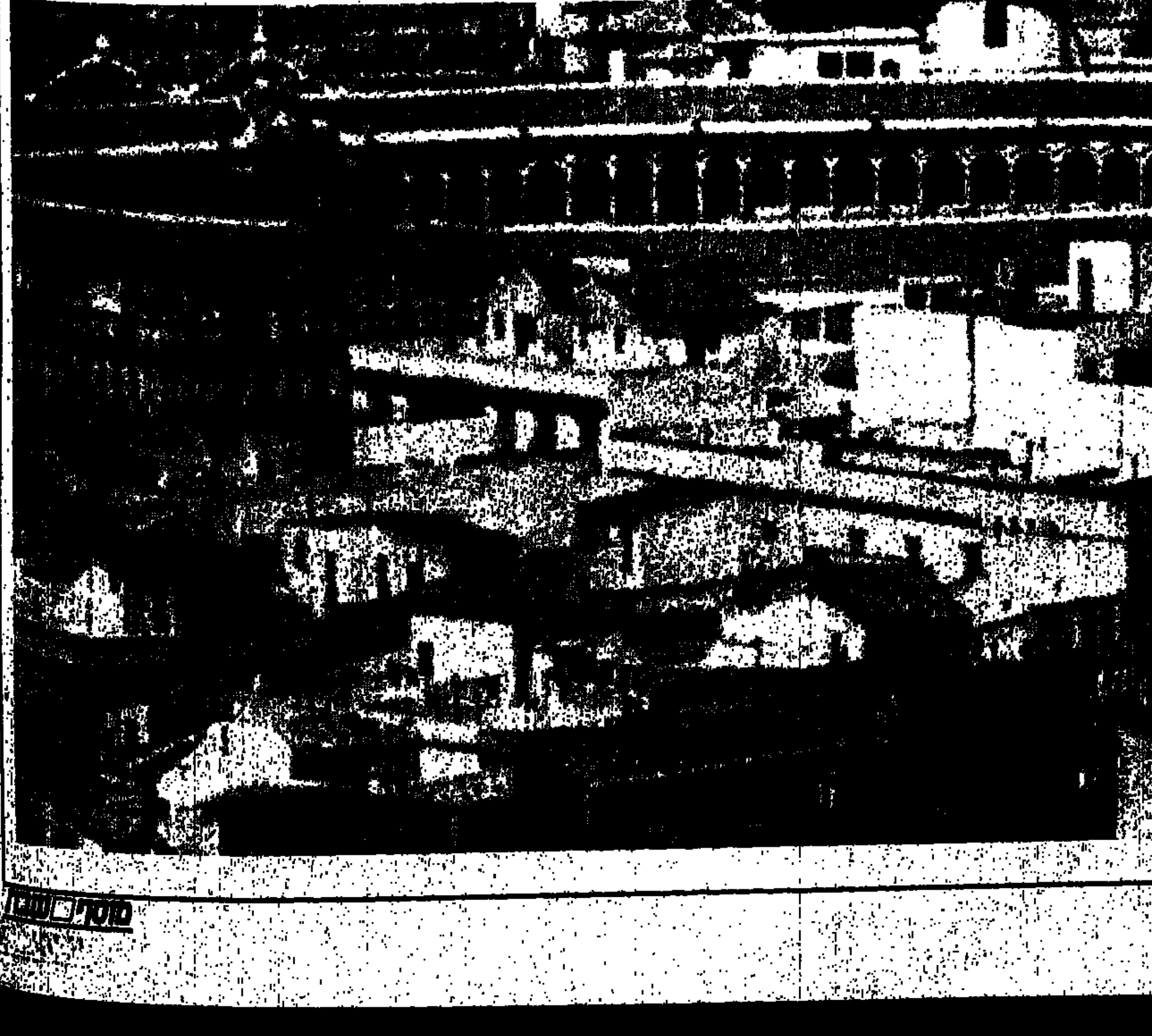

סביליה מלמעלה. ההשקעות, כך אומרים כאן, תניב פירות מתוקים

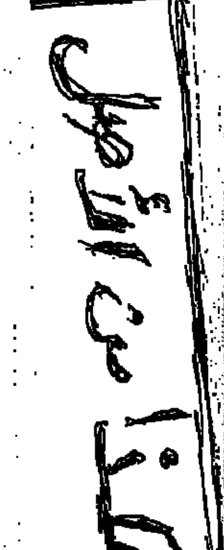

יעל לוטן

אל תטעו עצים על שמו

ימים אלה מקרינים בטלוויזיה הירדנית סדרה על חייו של מרטין לותר קינג. בסוף כל פרק מופיעה רשימה ארוכה של מוסדות שנתנו את עזרתם להפקה, ביניהם כמה וכמה גופים מקומיים במדינות אלאבמה, מיסיסיפי, ג'ורג'יה ועוד, היינו, באותן מדינות דרומיות בהן נאבק מרטין לותר קינג נגד חוקי ה„ג'ים קרוֹא", שיטת האפארטהייד האמריקאית. בארה"ב הוכרז יום־הולדת של מרטין לותר קינג כחג רשמי, ובשנים האחרונות חוגגים אותו ברוב רעש וטכס. יש לא מעט אירוניה בדבר, כי בימי חייו האיש סבל רדיפות והצקות והטרדות לא רק מצד הממסד הלבן, הגזעני, שבמדינות הדרום, כי אם גם מן השלטון הפדרלי. לא רק ג'. אדגר הובר, ראש ה־FBI התנכל לו, כי אם גם התובע הכללי רוברט קנדי, בעצמו הורה לצוטט לטלפון של המנהיג השחור. חייו היו בסכנה מתמדת מצד קיצוניים לבנים, אך הוא לא זכה להגנה של ממש מטעם השלטון, ולבסוף, כידוע, נרצח.

לא הייתי נדרשת כעת לסיפורו של מרטין לותר קינג, אלמלא כמה נקודות שעוררו בי את האירוניה והצער. האחת היתה לפני כשנה, כאשר עצי זית שנעקרו בכפר ערבי הועברו לשדרה שנטעה על שמו של קינג בירושלים. השניה התעוררה כאשר לא מכבר נודע שגם שגרירות ישראל בוושינגטון ציינה את יום־הולדתו וניסתה להזמין את בני משפחתו לקבלת הפנים. והשלישית, כאשר קראתי לא מכבר מאמר בעיתון ישראלי כלשהו, שבו נאמרו שבחיו של המנהיג השחור, בתוספת ציון מודגש, שהוא „לא עבר על החוק" — רמז דק ל„שמאלנים קיצוניים" הטוענים שלפעמים יש צורך לסרב פקודה, או אפילו להפר חוק, כדי להיאבק ברשע.

ובכן, להווה ידוע, שמרטין לותר קינג עבר על החוק, שוב ושוב, ונענש על כך במאסרים ממושכים. החוקים עליהם עבר, יחד עם תומכיו, היו חוקי הגזע של מדינות הדרום בארה"ב ששללו מן השחורים את כל זכויותיהם. ללכת לחוף ים של לבנים, לנסוע באוטובוסים של לבנים, להיכנס לספריות, לבריכות־שחייה, למסעדות, למלונות של לבנים — כל אלה היו מעשים אסורים על פי החוק, והשוטרים היו נאלצים לאסור אותו ואת חבריו, והתביעה המקומית היתה נאלצת להגיש נגדם כתבי אישום והשופטים היו נאלצים להרשיע אותם — כי קודם כל יש לשמור על החוק!

לבסוף קבע בית־המשפט העליון של ארה"ב — אותו מוסד, שבמאה הקודמת קבע (בהחלטת „דרד סקוט" המפורסמת) ששחור הוא רק שני־שליש בן־אדם — שחוקי הגזע מנוגדים לחוקה, וכפה את ביטולם. הלבנים בדרום כמעט התקוממו, אך לבסוף נכנעו, והיום שוב אין אפליה רשמית בשום מקום. במדינות הדרום, בהן יש לשחורים רוב באזורים רבים, יש היום ראשי ערים, חברי מושבעים, שופטים ו„שריפים" שחורים — והעולם לא בא אל קיצו.

מה שנכון הוא, שמרטין לותר קינג, שהיה חסידו של גאנדי, האמין במאבק לא אלים, בהתנגדות פאסיבית אבל נחרצת. הקבוצות היותר ראדיקליות שבין השחורים בזו לו בשל כך, אבל בסופו של דבר, ניצחה עמדתו. על השאלה, אם אפשר לגזור מכך על כל מאבק ומאבק בעולם, בכל מקום בו נאלצים בני־אדם להילחם על זכויותיהם — על שאלה זו קשה להשיב. מה שאמר על כך מהאטמה גאנדי עצמו הוא, שהשיטה הפאסיבית, וביחוד שביתות־רעב וכיו"ב, פועלת רק כאשר אתה מפעיל אותה נגד מי שממנו אתה יכול לצפות לאהבה. אחרת לא. מוזר שהוא חש שהוא יכול לצפות לאהבה מן האנגלים, אל אף כל מה שקרה בהודו, כולל הטבח באַמריצאר. עובדה, ששיטת הצום לא עזרה לטרוריסטים האירים שבכלא ה„מייז" — מרגרט תאצ'ר נתנה להם למות. אולי מפני שקודם לכן השתמשו בשיטות אלימות. מכל מקום, על דבר אחד אי אפשר לחלוק — אין זה מתפקידו של השליט להציע לנשלט כיצד להתקומם נגד שלטונו. זוהי, לכל הפחות, חוצפה נוראה.

גיורא מנור

תחליפי מחשבה

עם, בימים הרחוקים ההם, כשבקיבוץ הגישו בכל ארוחה רק מנה עיקרית אחת, מי שלא רצה בה, היה עליו לבקש „במקום". לעיתים קרובות אתה נתקל בנואמים או כותבי פובליציסטיקה שבעצם כל הזמן משתמשים ב„במקום", משמע, בתחליף למחשבה של ממש. תחליף־מחשבה הוא צירוף מילים או מטבע לשונית, שנקבעת בנסיבות שונות, המשמש את הכל ללא כל קשר כמעט למצבים מציאותיים וללא בחינתם לגופו של עניין. לסוג טענות זה שייכים מודלים כגון „תאוריית הדומינו", האומרת שאם תוותר בנקודה אחת, כל הבניין ייהרס, כשם שקוביות דומינו בשורה מפילות זו את זו. מודל אחר הוא „שיטת הסלמי" — משמע, פורסים בכל פעם פרוסה דקה כמעט בלתי נראית, עד שכל הנקניק נעלם מבלי שהרגשת איך זה קרה.

לסיסמאות שהן תחליף למחשבה עצמית שייכות גם „אסור להיכנע לכח", „הם מבינים רק כח", „לא לנהל משא ומתן מנקודת חולשה". או, למשל, השימוש במינוח „פוליטי", שבא לציין את מגמותיו האפלות, כביכול, של הצד השני, כגון כשקובעים ששביתה היא פוליטית. כאילו יש משהו פסול בשביתה על רקע מדיני, בייחוד כשטענה זו שגורה דווקא בפי הפוליטיקאים עצמם.

עוד גרוע מאלה הוא הציטוט, הבא לא על מנת לפאר או להפוך רעיון מסוים לקליט ומתקבל על הדעת, אלא במקום מחשבה. למשל, „נצח ישראל לא ישקר", „כבר אמרו חז"ל" וכו' כאילו יש במודלים אלה משום הוכחה. זהו פשוט שימוש במשהו מוכר, ועל כן חביב, המרדים את יכולת הביקורת של המאזין או הקורא.

ברור שקשה יותר לנתח ולהסיק מסקנות, מאשר לקשט דברים במילים צבעוניות, מוכרות, רגשניות, המתחפשות למחשבות.

התחפושת טובה לנשף מסכות בפורים. ביתר ימות השנה אני מעדיף פרוזה, לא אמוציונאלית, של ניתוח אמיתי. כי כשהנשף נגמר, מפציע השחר הקריר של המציאות, ואז שום תחפושת לא תגן עלינו מפני משאבי הרוח העזים של האמת.

יהודה להב

דגלים שחורים

חיילים שיישלחו לגדה המערבית ולעזה יעברו מעתה קורס מ"כים — זה הפרי האחרון של ההומור השחור הישראלי. ויש גם דגל שחור. בפסק־הדין במשפט כפר קאסם, שצוטט אלפי פעמים, קבע השופט בנימין הלוי, כי הפקודה הבלתי־חוקית בעליל חייבת להתנוסס כדגל שחור ולהזהיר את החיילים שלא למלא אחריה. אמירה יפה, ראויה לציטוט, מקור גאווה מוצדקת על מערכת השיפוט שלנו.

אבל איך מבחינים בפקודה „הבלתי־חוקית בעליל"? לרדוף אחרי המפגינים לבתיהם ולהכות בבני־הבית, שאולי היו בין מיידי־האבנים ואולי לא היו ביניהם — האם זו פקודה חוקית? ואולי היא „בלתי־חוקית בעליל"? „הדגל השחור" בפסק־הדין ההוא אינו אלא מליצה. אין דגל שחור גשמי מתנוסס מעל הפקודה הבלתי־חוקית בעליל ויותר קל לייעץ שלא למלא אחריה, מאשר למלא אחרי העצה. במיוחד, אם מי שאמור להבחין בדגל השחור אינו משפטן מלומד, כי אם נער בן 19. בעלי העצות הטובות אולי ייטיבו לעשות, אם יעמידו את השאלה למבחנו של בית־המשפט הגבוה לצדק. אך אפילו אם הוא יפסוק הלכה בסוגיה זו, עדיין יישארו בפקודות „שטחים אפורים" למכביר, שיעמידו את ילדינו במרים לפני ברירה בלתי־אפשרית.

על סמך שיחות רבות עם אנשים רבים, בעלי מעמד שונה והשקפות שונות, ניתן ללמוד, כך נדמה לי, כי ההרגשה הזאת — כלומר, שמעמידים את הצעירים במרים לפני ברירות בלתי־אפשריות — חדרה בשבועות האחרונים עמוק לתודעה הציבורית. ומכאן המסקנה החצי־אופטימית, שאין דבר רע בלי שיהיה בו משהו טוב. הטוב במקרה הזה הוא, שבהשקפות על פתרון הסכסוך חלה תמורה בסיסית. ככל תמורה בסיסית, היא מבשילה לאט, אך כבר ניתן לראות את ניצניה, כמו את פרחי השקדיה ערב ט"ו בשבט.

עד עכשיו, גם בקרב הרוב הגדול של שוחרי שלום ותיקים ומדופלמים קיננה התחושה המושרשת, שהשלום (או ההסדר, או הפתרון — לא חשוב איך קוראים לו) הוא דבר, שהפלשתינים יקבלו מאתנו. ניתן להם, או נחזיר להם, את השטחים, כיוון שאנו תרבותיים ופשרניים ורחבי־דעת ונדיבים ורוצים שמצפוננו יהיה נקי, וכיוון שכך צריך לעשות על־פי ההגיון או התבונה או הצדק. נכיר בזכויותיהם, כיוון שמגיע להם שנכיר בזכויותיהם וכיוון שעל־פי החינוך שקיבלנו ועל יסוד ההשכלה שרכשנו אנו מבינים, שיש להכיר בזכויותיהם של אחרים, כשם שאנו מצפים שאחרים יכירו בזכויותינו ואם צריך, אף נילחם עד כלות הנשמה, שיכירו בזכויותינו הצודקות. ועל־כן אנו מבינים, שגם הם נלחמים — לעתים בדרכים לא־דרכים — למען זכויותיהם. מכל מקום, אנו ניתן והם יקבלו. ואפילו אם איננו מצפים שיהיו אסירי תודה לנו, העובדה נשארת עובדה: אנו ניתן — הם יקבלו.

לא עוד. לא עוד. מי שאינו רוצה, שהילד שלו יעמוד עם נבוט או עם רובה מול בני־גילו המצוידים באבנים (ומי רוצה בכך?), מי שאינו רוצה, שכולנו נעמוד יחד עם חיילינו לפני ברירות בלתי־אפשריות (ומי רוצה בכך?), הבין או עתיד להבין, כי לישוב הסכסוך יתן לנו הרבה יותר מכל מחיר שנידרש לשלם תמורתו. אנחנו בעלי־העניין בהסדר, אם ברצוננו למנוע התמוטטות מוסרית. לא נעשה טובה לאף אחד, ולא כל־כך חשוב מה שהם יקבלו מאתנו. העיקר הוא מה שאנחנו נקבל: משהו שאין לנו קיום משמעותי בלעדיו. הדעת נותנת, שלמען מה שאדם רואה כחיוני לעצמו הוא יפעל ביתר מרץ והקרבה מאשר למען מטרה, החיונית בעיקר לזולתו.

מכאן, שאולי בכל זאת אין דגל שחור מתנוסס מעל עתידנו.

יוסף מונדי · רשימות מן החבית

ימים טרופים

בימים טרופים אלה, רק קרנף חסר כל רגישות יכול לעבור לסדר היום מבלי להתייחס אל הנעשה סביבו. אינטלקטואל אנין־טעם יכול בקלות לצלול לתוך הספריה שלו ולומר לעצמו: אקרא בשקט את הספרים האהובים עלי עד יעבור הזעם, מה לי ולטמטום מסביב. אני נהנה לקרוא יצירות נשגבות ולהאזין למוזיקה קלאסית, מוצארט, היידן, באך וכו'...

מי שיש לו כסף קל יכול למצוא פתרון ברכישת כרטיס טיסה לאירופה או לארצות־הברית, ומרחוק ישקיף על הנעשה במזרח־התיכון מבלי שירגיש צורך להיות מעורב במשהו. גם אני הייתי רוצה לברוח. אבל פשוט אינני יודע לאן. מצד אחד מאסתי לקרוא את הפובליציסטים המקומיים, בעיקר אלה השייכים כביכול למחנה השפויים, כי לא פעם אני מערבב את טעמם הספרותי עם השקפת עולמם ואז אני מגיע למסקנה שלפני עדר של ליצנים חסרי כל חשיבות. לא פעם קורה שאני מוצא את עצמי מהפנט כשלידי טיפוסים שלפי עניות־דעתי מזיקים יותר מאשר קנאים מסוגם של גאולה כהן או ג'ורג' חבש. בכלל, השמאל הישראלי הזה נראה לי לא פעם כמו תבשיל שאין לו טעם וריח. ההגיון הפוליטי מורה לי שעלי להתעלם מכעיותי האישיות, אך אם ארצה אם לאו, המניע האישי משתלט עלי והתוצאה היא לא יותר ממבוכה רעיונית הגובלת ביאוש.

אנחנו, כידוע, מדינה קטנה. יש כאלה האוהבים להתבודד ולא לבוא במגע עם אנשים אשר הגורל העמיד אותם בראש המחנה המבולבל הזה המכונה „החברה הישראלית". לצערי הרב, אני אדם האוהב לצאת ולפגוש אנשים ולא פעם קרה שנתקלתי במנהיג זה או אחר.

לפני המהפך של 77 פגשתי בביתו של מכר את אריק שרון. באותם ימים הוא נראה לי אדם בעל חיוניות רבה ודורסנית. לא אשכח את היום ההוא משום שבמהלך אותה פגישה קיבל אריק שרון טלפון מעוזרו והוא מיהר להודיע לנו שהשר עזר התאבד, או כדבריו, „שמו לו אקדח ביד". אינני אנטישמי, לכן רציתי להבין מה היא השקפת עולמו של אריק שרון. ישבנו בסלון ואריק דיבר ודיבר ולמען האמת לא הבנתי כלל וכלל מה הוא רוצה (מלבד הרצון העז שלו להגיע לשלטון). בשלב מסוים נמאסו עלי הדיבורים וביקשתי ממנו שיגיד לי כיצד הוא עומד לפתור את הבעיה הערבית. אין בעיות, ענה אריק, אין בעיות. אני מסלק את חוסיין (כאן, אינני זוכר אם הוא אמר „מסלק" או „אני נותן לו אקדח"), שם את יאסר עראפת ברבת־עמון ומחלק את העוגה חצי־חצי.

בהתחלה, הרעיון של שרון נראה לי מבריק, אך במחשבה שניה אמרתי בלבי שאיש זה כנראה סובל מתסביך מסוכן של גרנדומניה (תסביך שהתפתח למימדים מפלצתיים לאחר ששת הימים) כי מה פירוש: „אני שם ברבת־עמון את יאסר עראפת". משמע שאני מעצמת־על, המייצגת אוכלסיה של מאות מליוני תושבים כדוגמת ארצות־הברית או רוסיה הסובייטית. אם מישהו צריך לסלק את חוסיין, הרי זה העם הערבי. זאת הבעיה שלהם בלבד. אבל אותו עיקרון „שאני שם ומסדר" כנראה הנחה את שרון גם במלחמת לבנון, בשעה שהלך יחד עם בגין לעשות עסקים (גם בשמי) עם המאפיה הנוצרית הלבנונית, וכל אחד מאיתנו מכיר את התוצאות הנפלאות של המלחמה הזאת.

מעורי לא הייתי „ילד של סטלין". בגימנסיה הרומנית ממש תיעבתי את פולחן האישיות שמסביבו. מאז, אני רגיש כמו סייסמוגרף לאותה „כריזמה" מפורסמת. זאת גם הסיבה שאני מתעב קנאים ובנקודה הזאת יש לקבל את דבריו של הפילוסוף הצרפתי (ממוצא רומני) ציוראן, האומר שבמאה הזאת עדיף מנהיג שהוא אופורטוניסט היודע להסתגל לכל מצב, ממנהיג קנאי המוביל את עמו ואת אויביו לאסון אפוקליפטי.

המנהיג השני שפגשתי, העושה כותרות בימים אלה, הוא יצחק רבין. זה היה במסיבה לכבוד אייבי נתן ב„הילטון". ידידתי עמליה ארבל עשתה היכרות בינינו ושתיתי איתו כמה כוסיות של ויסקי. המפגש הזה התקיים כחצי שנה לפני הבחירות האחרונות, ורבין, שישב על ספסלי האופוזיציה, היה בא לכל אירוע כדי להיות „IN". דיברתי איתו ומתוך הומור שאלתי אותו, למה בשעה שהיה ראש ממשלה לא חיסל את פרס? הלא בספרו הוא כתב ש„פרס הוא תחרן בלתי נלאה", והרי במצב כזה היה מוכרח לגמור אותו, פוליטית או פיזית. כשהרגשתי את הביטוי „חיסול פיזי" (ואני חוזר שראיתי את השיחה כסקץ' הלקוח מקומדיה אנגלית), נדהם רבין וענה לי בשיא הרצינות, שאנחנו מדינה דמוקרטית. אבל, הוספתי, אתה, שעושה היסטוריה, האם קראת פעם את פלוטארך? ורבין הביט עלי כאילו דיברתי אליו בסינית וענה: לא, אני לא יודע מי זה פלוטארך.

מתקרנפים...

למען האמת עובדה זו העציבה אותי, כי חשבתי שיש לאדם זה לפחות פרספקטיבה מסוימת נוכח מעשיו.

הפסיכולוג ויליאם רייך כתב ספר מעניין בשם: „הקשב איש קטן", שיצא לאור רק לאחר מותו. ורייך, כידוע, טען, שהבעיה המרכזית של האדם היא האורגזמה המינית שלו, ואם האדם יפתור לעצמו את בעיותיו המיניות, גם האנושות תיראה אחרת. בספר חריף זה תוקף רייך את האדם הטוען שהוא איש קטן ומשאיר את ההחלטות הקובעות את גורלו לאלה שמעליו. רייך קובע שהאדם הצנוע הזה, המכריז על עצמו כאיש קטן, הוא לא יותר ממנוול וחדל־אישים. האיש הקטן אף־פעם לא יבחר בנעלה ובטוב, הוא תמיד יצביע למען הרשע.

וודי אלן, שחי בניו־יורק (ואני נמנה בין אלה שלא אוהבים את הסרטים שלו ואפילו כן להברקותיו הפסבדו־אינטלקטואליות), תוקף לפתע באופן דרמטי את הנעשה בשטחים. כמה קל להיות הומאניסט כלב לבה של „מנהטן"...

אנחנו חיים כאן ואני יודע שכל אדם שני הוא האויב שלי. כן, כל אדם שני שמחר יתן את קולו לשרון ולרב כהנא. היהודים באמריקה מזדעזעים מהתרבות החדשה המגולמת בידי הצבר החובט במקל. מה אתם מופתעים? חשבתם שכאן יצמח גזע של אנשים נאורים?

המציאות העכשווית היא לא תוצאה מקרית. לכל מה שקורה יש סיבה היסטורית. העם כאן לא רצה את דרכו המתונה של משה שרת, אלא העדיף את בן־גוריון. הרוויזיוניסטים כלל וכלל לא כיבדו את מורם ז'בוטינסקי, אלא שקעו בהנהגת בגין באופוריה מיסטית וברומנטיקה מזויפת. כדי להמחיש עד כמה איש מהם לא הבין את ז'בוטינסקי, מספיק להדגיש שעד היום (והם כבר עשר שנים בשלטון) לא הוציאו את כתביו, ומכאן אתה למד שאפילו ההיסטוריונים והוגי הדעות שלהם, כדוגמת גרבה ואלדר, הם לא יותר ממעמידי־פנים שהוכו בסנוורים מבחינה רעיונית.

מה יהיה? אני מבטיח לכם שהמציאות תיתן את כל התשובות המתאימות.

* * *

נ.ב. כמה נפלא, ראינו בטלוויזיה שקם בישראל תיאטרון אידיש ממלכתי, סוף סוף... אבל אני שואל אתכם, מה עם דוברי הלדינו? מדוע השר שלנו יצחק נבון לא ידאג להקמת תיאטרון בלדינו כדי לשמור את המסורת הקסטיליינית? די עם האפליה הזאת ולכן אני קורא בקול גדול: עורו הספרדים!!!!!

עמירם כהן ■ על הפנים

אמהות נגד מכות

היתה זו התכנסות ספונטנית. מישהי אמרה, מישהי יזמה, מישהי העבירה מפה לאוזן, ולאט לאט נתמלאה הדירה הקטנה בחברות. אפילו מהקיבוץ הגיעו בנות.

לאחר הקפה והסוכרזית ועוגת הגבינה השתרר שקט מהול בנקישות מסרגות והעיניים הופנו לדינה, שיזמה את המפגש.

„חשבתי", פתחה דינה, „שאנחנו, האמהות לחיילים, מוכרחות לדבר. לדבר על מה שמעיק על כולנו, על כל אחת מאתנו, כי אני חושבת, שאי אפשר לעבור על זה הלאה לסדר היום".

„אני הולכת עם זה לישון ומתעוררת עם זה בבוקר וכל הזמן בלילה, על הכר, לוחשת ליפתח שלי רק שתחזיק מעמד רק שלא תישבר! הרי בננו, אף פעם לא לימדנו את הבנים שלנו להכות בני אדם. אין להם שום נסיון בזה, הם לא עמידים לחוויה, לא הקנינו להם שום נוגדנים נגד הצליל הנורא של עצמות מתרסקות! ואני רואה כאן מחדל, עוד מחדל של החינוך מאז חוסל „זרם העובדים". ואני מצטערת שאני חייבת לומר את זה, אני זוכרת שאותנו בגרעין, לימדו „קפאס, ראש הך... ראש הך... וכל זה."

עדנה, שהיתה השניה, העלתה היבט נוסף: „שלה שלי מגיע מהרצועה כל כך עייף, שאני ממש לא מצליחה להעיר אותו. מה זאת אומרת, ישן בשבת עד אחת בצהריים לפני כל העניין הזה, בשתים־עשרה, כשבאתי לקחת את המדים לכביסה ולהביא לו את העוגה, הוא כבר היה ער. ועכשיו: אמא, אני עייף! מה זאת אומרת עייף? היה ממש צריך להעביר את האלה ליד שמאל בגלל שהתכווצו לו השרירים והתנפח לו המרפק. אמרתי לו שלה, כל כך כואבת לך היד, תיגש למסדר החולים! ישלחו אותך לאורטופד ולא תצטרך להיות יותר בכל הדבר הנורא הזה. והוא מה זאת אומרת, במין אחוות לוחמים: „אני לא יכול עכשיו להשאיר את החבר'ה להרביץ לבד!"

„אני חושבת", אמרה אביבה והפנתה מבט לעבר נציגת הועד למען החייל, שהוזמנה למפגש, „שצריכה לצאת מכאן פניה, שבאופן חד־פעמי יעלו את התקציב לחבילות. שהתורם אולי יתנו שתי חבילות. ובכלל, מה שקורה היום עם המחירים בסופר זו קטסטרופה! לי זה לא מספיק אפילו לחבילה אחת."

את אווירת הנכאים שברה דליה:

„אני אומרת, שדווקא במצב הקשה הזה שבו מצויים הבנים שלנו, אנחנו צריכות לחפש ולגלות את הדברים היפים. ואני דווקא שמעתי מעוז שלי, שהוא השמאלן של הפלוגה, סיפור שאני מוכרחה לספר כאן. הם היו באיזה כפר בשומרון והסתערו שם על מיידי האבנים ושברו להם את העצמות. כשחזרו לנקודת הכינוס פגשו חמור, סתם חמור ערבי. אחד החיילים, אתן יודעות, כזה סאדיסט, כהאניסט, כזה יש תמיד בכל פלוגה, הכניס לחמור באחוריים שוט אוויר עם האלה. סתם מכה בלי סיבה. עוז סיפר לי, שזה כל כך הרגיז אותו, שהוא אמר לחייל הזה: רחילק, מה החמור עשה לך? מה אתה מכה בעל חיים? כמעט היו מכות ביניהם. בסך הכל, אני חושבת שיש לנו במה להתגאות. שגם במצב קשה כזה החבר'ה שלנו יודעים לשמור על צלם אנוש, וזה לא סותר, שאני מסכימה לכל מה שאמרו כאן על החינוך".

הסיפור על עוז והחמור העלה גל של ידיים. לאמהות רבות היו סיפורים דומים, שהצביעו על כך שאנחנו עדיין שונים מאחרים, שלא איבדנו את סולם הערכים.

הסיפור של גילה מהקיבוץ, שהבן שלה, סלה, הוא מ"פ במילואים, היה אפילו חריג. בין הסיפורים הללו „סלה שלי", היא מספרת, „הוביל יום אחד את הפלוגה שלו לאיזה מחנה פליטים לעשות מארב למיידי אבנים. טוב, הולכים, הולכים, פתאום: סטופ! שטח זרוע כחיטה בגובה, ירוקה. אמא, אמר לי, „אמא, זה הזכיר לי את השרות שלנו, את הקיבוץ, את הבית. ולמרות שידעתי, שאם אני עוקף את השדה אולי אני לא מצליח להכניס לכמה ערבים, אמרתי לחבר'ה: על שדה זרוע לא דורכים! ועשינו עיקוף גדול. אבל הצלחנו בסוף להגיע בזמן, כך שבסך הכל המשימה בוצעה."!

אווירת הדכדוך עברה בקול השיר והאמהות התפזרו בתביעה להרבות במפגשים כאלה.

...ומכים

מפריחי יונים

ביום שלישי קיימה סיעת המערך בכנסת דיון יסודי בנעשה בשטחים. כמו בדיונים אחרים בעבר, גם הפעם זומנו בכירים שאינם ח"כים לרב־שיח. וכמו בעבר, גם הפעם, רק מתי מעט ניצלו את ההזדמנות ובאו לשמוע, להשכיל וגם לראות.

במערך התלבטו ממש עד הרקה התשעים אם לפתוח את הדיון לעתונאים. מעניין כי לליכוד אין התלבטויות כאלה, וכמעט כל ישיבותיו המקבילות פתוחות לסיקור עתונאי.

לישיבת המערך באה נבחרת מכובדת מאד. אכן, הנעשה בשטחים מטריד לא רק את העם, גם שרים וח"כים מודאגים מהכרסום המדאיג בבטחונה של המדינה ומהפגיעה המתמשכת במעמדה בקהיליית העמים בני התרבות. באו ארבעה שרים, מ"מ רה"מ ושר החוץ שמעון פרס, וכן ויצמן, שחל ונחמקין. לא באו השרים הרלבנטיים, בטחון ומשטרה, רבין ובר־לב. באו הרבה מאד ח"כים מהשמאל, מהמרכז ומניצי המערך. לא באו שני ראשי הקבוצה האחרונה, היו"ר הפוליטי ביותר של הכנסת מאז נוסדה, שלמה הלל, והיו"ר הלא־מתפטר מהכנסת של ההסתדרות הציונית, שמחה דיניץ.

ח"כ הראל — מצטערים

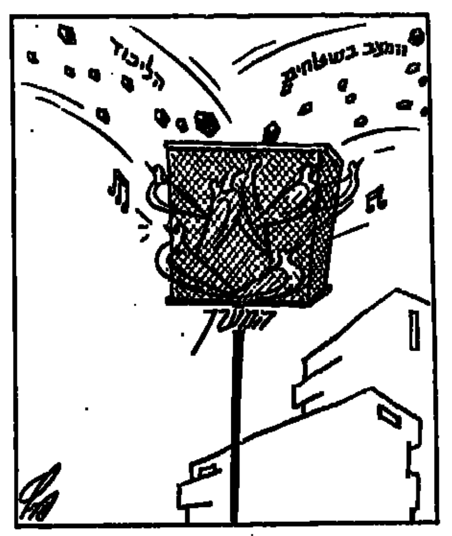

הישיבה נפתחה בצורה לא פורמלית. שמעון פרס נינוח ורגוע מתמיד בישר כי לאבא (אבן) יום הולדת. כולם התעניינו אצל בעל השמחה (?) לגילו. בסוף אבן התרצה, 73. פרס ניסה לנחם אותו. לפי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה הגיל הממוצע בארץ עלה ב־40 שנות המדינה בעשר שנים, לפיכך אבן היום בן 63. כולם צחקו. חיים רמון, היבוא של המערך, לחש לאחת ממזכירות הסיעה, הלוואי עלינו שנגיע ל־73.

פרס פתח את הישיבה. הוא נראה אופטימי, יש סיכויים לפתיחה בינ"ל לשיחות שלום באפריל או במאי הקרוב. אשרי המאמין. פרס דיבר שמאל מתון, כדרכו בשנים האחרונות. למפלגת העבודה אין במה להתבייש בהישגיה. אלמלא ישיבתה בממשלה, היו מוקמות בשלוש וחצי השנים האחרונות התנחלויות, בקצב שמיר־לוי־ארנס־שרוני אופייני. הטענות של המערך, בעד ועידה בינ"ל ונגד המשך הסטאטוס־קוו בשטחים, הוכחו כנכונות. עכשיו גם הליכוד ושמיר מדברים נגד הסטאטוס־קוו. מי שהיה מאמין בשינוי כזה רק לפני כמה חודשים. יש לנהל מו"מ מדיני עכשיו. גם שמיר כבר שכח את הנוסחה האומרת כ„שהתותחים יורים המדינאים שותקים".

הטלויזיה בחו"ל עושה בנו שמות. המסבירים שלנו לא יכולים לעמוד כנגדה.

עזר ויצמן, שר בלי תיק, דיבר מתון מתון. דווקא ממנו ציפינו להתבטאויות חדי־משמעויות, תותחות, אולי אפילו כואבות. הוא בעל „תוכנית אלון" כבסיס לפשרה טריטוריאלית עם הערבים. שלום חשוב לבטחון המדינה לא פחות משטח. מו"מ עם הערבים, להסכמי אמת, ניהלו בעבר וכנראה ננהל בעתיד, בתיווכו של גורם שלישי. לשלום עם מצרים לא היינו מגיעים אילמלא התיווך האמריקני.

בנימין (פואד) בן־אליעזר, בעבר מפקד השטחים, העריך, כי תוך שנה נשמע על נשק ערבי יורה בשטחים. את הרוגטקות והאבנים יחליפו רובים אמיתיים. המנצחים בשטחים הם אש"ף והשבאב. המתונים הפסידו נקודות.

אהרל'ה הראל היצר על ישיבת המערך בקואליציה. פעם, הוא נזכר בערגה, הציע חיים רמון כי המערך יפרוש לאופוזיציה, חד־צדדית. כולם התנפלו עליו. השתגעת? להשאיר את הבטחון בידי הליכוד? כל היונים מגחכות. את השם המפורש רבין הרי אסור להזכיר בהקשר הזה, ועוד לפני עתונאים. עכשיו, אומר הראל, כולנו מצטערים שהבטחון בשטחים בידינו, לבנו יש בעיות עם מה שנעשה שם. לליכוד אין, ובכלל כעת יתחיל סינדרום לבנון. פרס מורעק, היכן ההשוואה? הראל, בעבר נץ, היום יונה צחורה, מסביר: כעת נכנסים לשטחים עם אלה בידי המילואים. הם מחליפים את הסדיר, הם כבר לא יהיו מוכנים לכל מעשה, לכל פקודה. להם, לפחות לחלק מהם, יש כבר קוד מוסרי אחר. יתחילו הסירובים, ויבואו הסיפורים והם יתפשטו בעם, במדינה כולה.

עוזי ברעם לא היה בדיון. שוב ברוגז? מיכל כהן, הרוברת שלו, היתה, הוא כבר קיבל דיווח מלא, גם על מה שאמרו אדרי ושחל, אבן ורמון. אף נץ לא דיבר. אין להם מה להגיד? הם במבוכה? שינו עמדות? מחכים לראשי הקבוצה שלהם?

אין ספק. לשמאל תהיה בעיה בבחירות הקרובות. בלי יוסי שריד ודראושה המערך ילך לבחירות הקרובות עם המצע היוני בתולדותיו. תהיה התכתשות פנימית, יהיו צעקות, יהיו ויכוחים, אולי גם איומים, אבל המערך יותר מתמיד ידגיש את נושא הפשרה הטריטוריאלית.

אצבע אלוהים

יוסי, מה קרה לך? שאל השבוע במזנון הח"כים פרוש הישיש (72), את ח"כ ר"צ שריד.

יוסי, לאחר תאונת האופניים שעבר בשבת האחרונה, נראה כלאחר תאונה קשה, יד מגובסת (שישה שבועות), כאבים עזים בצלעות, מכות יבשות ברגליים ועוד.

שריד הרי חייב להרגיז: „קרתה לי תאונת אופניים. ואתה יודע למה? כיוון שנסעתי בשבת. הקדוש ברוך הוא שם עלי עין, והחליט להעניש אותי."

פרוש, סמל הכפייה הדתית בכנסת, ושריד, מהלוחמים המובהקים באורתודוכסיה הדתית, חברים, בעיקר מאז חש שריד לעזרתו של פרוש, כשזה נתקף בספק התקף לב קל, מעל דוכן הנואמים בכנסת.

הפעם פרוש לא נשאר חייב לשריד: „מה אתה חושב, שלקב"ה אין מה לעשות, אלא להתעסק עם ח"כ מר"צ ששמו שריד?"

דרך אגב, השבוע קיבלו עיתונאים הזמנות לבר־המצווה של נדב, בנם של דורית ויוסי שריד. כתוב שם: נדב יעלה לתורה בבית הכנסת נווה קודש בנווה אביבים, החגיגה עצמה תיערך, איך לא, בבית העיתונאים (בת"א).

ח"כ פורוש — לא חייב

כסף גדול

האירועים המסעירים בשטחים, המהלכים הפוליטיים הפנימיים והבינלאומיים המתלווים אליהם, לא איפשרו לדעת הקהל בארץ להתרכז בהצעת חוק חשובה שהונחה השבוע על שולחן בית המחוקקים שלנו, על־ידי ועדת הכנסת (כולה). מדובר „בחוק חסינות חברי הכנסת זכויותיהם וחובותיהם (תיקון מס' 5)".

בהקדמה לחוק נאמר כי ב־9.3.87 מינתה ועדת הכנסת ועדה ציבורית בראשות עו"ד יצחק טוניק (לשעבר מבקר המדינה), ובהשתתפות עו"ד משה בן־זאב (לשעבר היועץ המשפטי לממשלה), פרופסור יצחק קלינגהופר (לשעבר ח"כ מטעם הליכוד — ליברלים), התעשיין סטף ורטהיימר (לשעבר ח"כ ד"ש), עו"ד מנחם ברגר (לשעבר נשיא לשכת עורכי הדין) ואהרן אפרת (לשעבר ח"כ מטעם מפ"ם). הוועדה התבקשה לדון ולהגיש הצעת חוק על פיה, חבר כנסת לא יהיה רשאי, החל מהכנסת הבאה, לעסוק תמורת שכר או תמורה כספית אחרת, בעיסוק נוסף. הוועדה התבקשה גם להציע את החריגים לעקרון זה.

למעשה התבקשה הוועדה להתמודד עם אחת הבעיות העקרוניות והאתיות הקשות ביותר המעסיקות את הכנסת מאז הקמתה. היום יש בכנסת ח"כים, הבולטים שבהם, המקדישים את כל כולם למשרה הרמה, אליה נבחרו ע"י העם. מאידך, בקצה השני של הספקטרום, יש ח"כים המנצלים את הכנסת כקרדום לחפור בו. ח"כים רבים, בעיקר מדובר בכלכלנים ובעורכי דין, מקדישים לכנסת שעות בודדות, אם בכלל, ואילו במרבית זמנם הם עושים לביתם ובעיקר לחשבון הבנק שלהם, תוך ניצול המוניטין הפרלמנטרי שלהם. את האבסורד שבחוק הקיים, מדגים בצורה הטובה ביותר פרופסור למשפטים ועו"ד דוד ליבאי. אסור לו לעבוד באוניברסיטה כמרצה,

ח"כ וייס — חשיפה

שכן ח"כ איננו יכול לעבוד כשכיר. מאידך מותר לליבאי לבקש סכומים נכבדים מאד, והוא עושה כן, כפרקליט פרטי.

ועדת הכנסת התחייבה, וכך גם עשתה, לקבל את המלצות הוועדה הציבורית במלואן. השבוע, שבוע הכנסת בישראל, החל הדיון בחוק החדש, לקראת ההצבעה עליו בקריאה ראשונה.

ובכן, מה הועילו חכמים בתקנתם? הוועדה מציעה, בחוק שגיבשה, כי ח"כ לא יעסוק בעתיד בעיסוק נוסף, זולת אם קיבל לכך היתר מוועדת היתרים מיוחדת או שהעיסוק הנוסף מותר.

הרישא של ההצעה מבטיחה, הסיפא מתסכל. מדוע החריגים ומה זה ועדת היתרים?

הוועדה מתייחסת בהרחבה לנושא החריגים, כולל מי יהיה רשאי לתת אותם, מתי כן מותר לח"כ לעבוד במקום נוסף, וכיצד תגיב הכנסת לגבי ח"כ שיזלזל בחוק החדש.

הכל טוב ויפה, אבל אנחנו נמצאים כבר בשלהי מושב החורף האחרון של הכנסת הנוכחית ואחריו מגיע מושב קיץ קצר, והופ, אנחנו בבחירות. אין ספק, הוויכוח על סעיפי המשנה הרבים לא יסתיים בכנסת הנוכחית; ואז החוק יבוא לכנסת הבאה בצורתו הנוכחית — או שלא יבוא. על כל פנים, הוא כבר לא יחול על ח"כי השתים־עשרה, שכן הם הגישו מועמדותם ונבחרו על בסיס הכללים הישנים. הרווחיים, כיום, רוצה לומר, העיסוקים הנוכחיים יימשכו לפחות עוד כחמש שנים. פרופסור ליבאי ימשיך להיות מנוע מלהורות משפטים באוניברסיטה, אבל עו"ד ליבאי יוסיף לבקר בבתי־המשפט ולעשות כסף טוב על חשבון העדרויות.

ובאותו נושא. אחת הטענות הרווחות בכנסת, של ח"כים אינטרסנטים, היא כי הם נאלצים לעבוד במקום נוסף, כיוון שהמשכורת בכנסת אינה מספיקה, והנה מתברר, ממחקרים שחשף השבוע פרופסור שבח וייס, כי ח"כים בארץ משתכרים דווקא טוב מאד יחסית לעמיתיהם בחו"ל, ובכל ארצות הדמוקרטיה אוסר החוק על חבר פרלמנט עבודה נוספת. מהמחקר עולה כי חבר קונגרס בארה"ב, בבית התחתון, משתכר פי 3.47 מהשכר הממוצע בארצו. חבר בבית העליון משתכר פי 3.02. באוסטרליה הוא משתכר פי 2.86, באיטליה פי 2.84 ובישראל פי 2.82. הח"כים שלנו נמצאים במקום טוב באמצע.

כל הקודם, זוכה

[illegible]

דפים לספרות

עורכת: יעל לוטן עורך משנה: אילן שיינפלד

א.ב. יפה

גילגולו של רעיון

בפתח מסתו „רעיון העבודה בשירי טשרניחובסקי", שפורסמה בקובץ „אחדות העבודה" בשנת תרע"ט, סיכם י. ח. ברנר בצורה תמציתית את גילגוליו של נושא זה בספרותנו למן ספרות ההשכלה ועד לשירת התחיה:

„ההטפה לעבודה — בזה התחילה ספרותנו החדשה (ריב"ל ב„תעודה בישראל" על פי דרכו ומאפו בתיאורי חיי־הכפר שב„אהבת ציון" על פי דרכו) — ובה כוחה. ספרותנו הלאומית — הלאומית גם בתקופת־ההשכלה שלה — תפסה אל נכון, ששאלת קיומנו הלאומי היא שאלת תגבורת־העבודה בין בני עמנו. ראשית עבודתה של ספרותנו במאה האחרונה היתה לגרש מתוכנו את קולטוס־הבטלה, שהספרות הרבנית במשך מאות בשנים וספרות החסידות במשך דורות היו לו לפה, ולהעמיד את רעיון נחיצות־העבודה כמרכז שאלות־חיינו. רעיון העבודה של משכילינו היה, שהעבודה היא יסוד החברה, שמי שרוצה ליהנות ממנה צריך לשרת לה. הם פנו בהטפתם לפרט, וכאילו דאגו אך להצלחת הפרט, אבל לנגד עיניהם היתה עם זה תועלת החברה. עבודה קראו לסכום כל הפעולות המכוונות ליצירת הדברים הנחוצים לחיי החברה. לכתיבת ספרי פלפול ולאמירת „תורות" חסידיות אי־אפשר היה לצרף את שם הכבוד הזה. כמובן".

בהמשך דבריו מזכיר ברנר את ליליינבלום, שהוסיף למושג הזה את גורם היושר הסוציאלי, את יל"ג, שבפואמות שלו הוסיף אף הוא נופך משלו (ערך חיי הכפר, שילוב העבודה עם ההשכלה), את הפוזיטיביסטים שנטו להעמיד את הדגש על עבודה פיזית בלבד ולהתעלם מהגורם הנפשי, ולבסוף הוא עוסק ביסודות החדשים שהוכנסו לספרות העברית על ידי משוררי דור התחיה, בעיקר ביאליק וטשרניחובסקי; ברנר החשיב בטשרניחובסקי את „המשורר הקרקעי": „הוא אינו ירא־שמיים ואינו מבקש החמים מן השמיים. בין ‚ילדי האדמה' גדלה שירתו, והיא מאמינה, כי הדור הבא ‚יחיה, יאהב, יפעל, יעש' ויהיה חי בארץ, בארץ — באמת; ולא בשמיים — בלא אמת. כי הארץ היא מקור היחס המיסתורי, העמוק, היסודי, אל החיים; השמיים — מקור המיסטיות הרעיונית, החשבונית, המחוסרת ליח ודם."

יעקב פיכמן נדרש אף הוא לנושא זה בפרקים שפירסם ב„השומר הצעיר", שנה שניה, תרפ"ח, גליונות 6־9. ואלו פסח ליפובצקי (שעתיד היה לחסב את שמו לפסח בן־עמרם), חיבר על נושא זה עבודה מקפת ראשונה ופיכמן כתב מבוא לספרו. פיכמן עומד על חשיבותו של רעיון העבודה להתפתחות הספרות העברית החדשה, באשר סייע ליוצר העברי להשתחרר מ„עלבון הבטלה — ולסול לפני אחיו את דרך החיים." אם בראשיתו בא רעיון העבודה לידי ביטוי בפובליציסטיקה, על דרך ההטפה והבאת פסוקים מן המקורות לשם „הכשרתו", הרי שבמשמעו של דבר התגלגל לתוך השירה והפרוזה והומחש על ידי טובי יוצריה של ספרותנו, מרמח"ל ועד טשרניחובסקי.

ספרו של פסח ליפובצקי אינו מחקר ספרותי שיטתי. תמצא בו יתר וחסר. היתר — הפרקים המוקדשים לעניינים שוליים, שאמנם הם קשורים ברעיון העבודה, אך אינם מהותיים מבחינתנו. החסר — פסיחה על משנתם של סופרים כא"ד גורדון, דוד פרישמן או אחד העם, שגם בכתביהם ניתן לגלות את הזיקה לרעיון העבודה. אף דרך הכתיבה אינה אחידה. יש בספר פרקים עיניינים חשובים, ויש גם פרקים רשוריים, שאינם מוסיפים הרבה. אך בסיכומו של דבר, יש לומר כי זהו ספר חשוב, מיוחד במינו, ומן הראוי להעלותו מן השכחה דווקא בימינו אלה.

מדרש להבראה

מבחינה היסטורית וסוציולוגית פורס המחבר יריעה רחבה, נשען על משנתו של בורוכוב, שהיה אופטימי והאמין כי העם היהודי „פושט צורת עם של סוחרים וסרסורים הולך ונהיה לעם יוצר ופועל."

במסגרת ההיסטוריה והחברתית של היהדות בדורות האחרונים, הסתמן המרד במציאות הגולה והשאיפה להקמת ישוב עברי עובד בארץ ישראל. ספרות ההשכלה אימצה לעצמה תפקיד לאומי גדול וביקשה לעורר ולזרז את התהליך המורכב הזה, כהמשתה הגלויה להבראת העם. ריב"ל (רבי יצחק בר לוינסון) לחם נגד „הבטלה" וקרא לצעירים היהודים ללמוד מלאכה ולהתמסר לעבודת האדמה. הבטלה

(המשך בעמוד 18)

אביגדור לואיזארא: איור מתוך „הקטטת הקטנה" ללוין קיפניס; מתערוכת „עין נטועתי בתנ ואילך", איורים לספרי ילדים, המתנהלת בשבוע הקרוב במוזיאון ישראל, אגף הנוער, ירושלים.

נעם שפירא

ארץ־ארזים

דובר צה"ל מודיע:
„עוד חייל נפל בלבנון"
ארץ ארזים
ארץ של פגזים
שונא כך כל־חור
היתה לחור
כלכלה גוססת פצועים,
הרוגים
עם חלוק פלגים?
פלגים.
הלזאת פללו אדריכלי המלחמה?
ואם לא לזאת — לעזאזל בשביל מה?
ארץ ארזים
גנרלים נלווים
שום תרוץ אני לא קונה
אני פשוט שונא.

בעמדה מולי

צהרי ששי באוגוסט שרבי
בעמדה מולי יושב ערבי
200 מ' באמצע גדר מאתים מטר,
כמוני יושב ושומר
לשנינו ידים, רגלים, שער שחור,
כפל"ד שכפ"ז, נשק, חגור.
שנינו לא אוהבים ת'מצב,
מעדיפים לשכב על התוך בטן, גב.
חם לו מאד אני מזיע
עוד מעט המפקד יגיע
„בוא נתחלק: שעה אתה שעה אני".
„מה יגיד הדרג המדיני"?
ירד הלילה, עבר עוד יום
מחר
אותה שעה אותו מקום.
היה שלום.

עמק המצלבה

אני זוכר ילדות בירושלים.
כל שבת
אני ואבא מטילים בשנים.
אהבנו את הנוף הירושלמי,
את היקום הטבע.
אני זוכר מקום נסתר.
הלכנו שעה שבע,
זוכר את ריח הברקים המשכר
ורקמות סגולות פורחות בין הסלעים.
מנער קטן אני זוכר
וסיפורי פלאים
אני ואבא יושבים צליצלע תחת עץ הזית.
הוא מספר לי ספורים,
איך פעם הם ישבו בגורן,
ועל מלחמת ששת הימים.
היום:
כביש ראשי חוצה את חיק הטבע.
מסר את השלוה.
אני זוכר הלכתי שעה שבע
לעמק המצלבה.

מכות מצרים ומכות ישראל

יעקב רבי

אנו גורסים „מכות ישראל", על משקל „מכות מצרים", אף על פי שברור כי אין בין רע להא ולא כלום, וכן, האם יש הבדל של סוג בין דם וצפרדע ובין מכת בכורות? כיוצא בזה, אין ולא כלום בין מלקות שלוקים אנשי אש"ף מידי אנשי ביטחון ישראליים. ובכל זאת, צא וראה שמכות, מכת מלקות למינה, היתה לעונש הקלאסי המוטל על פורעים ולא על פורעים בלבד.

מהי המוטיבאציה למיבצע רב זה של מכות, מכות בכל מחיר, מיבצע שהוא ממלכתי — כי יוזמים אותו אישים רמי מעלה, שרים ושרי צבא? תיתכן על כך תשובה „מצרית", בדומה למכות מצרים, לפי שהתפיסה היא „מלוא כל הארץ" — היינו, הארץ כולה והעם כולו נתבעים לתת את הדין. כל הארץ כולה צריכה לטבוע בנהרי־נחל־דם וכל הבכורות באשר הם בכורות, יוכו בעבור חטא הנגטי שלהם. אמנם, תוכל לומר שלא כל בריון מן העם השכן סובל מכת מלקות, אלא רק מי שהוא עצמו חוטא ומקיים להוציא בהפגנות והצקות וכיוצא בזה, ומי שמתגרה בחיילים או בעוברי אורח. אך כלום אפשר יהיה לברור מי ומי הקיים להתגונות? והעיקר: האם אפשר לקבוע מי מן האוכלוסיה הערבית מרשיע לעשות ויאפר לבוא על עונשות. אולי פלוני אלמוני נהג ברשעות מתוך טיפשות ואיוולת? אולי אין מקום לענשה וכלל, מי אומר שתקנת הרשע היא שמטילים עליו עונש זה או אחר? שמא תקנתו היא במציאת פתרון למשגותה היום והוא מקלקל את השוחה, מחר יחזור למוטב, והוי אומר: התקנה „המצרית" אינה מתקנת מאומה. במקום להכות, להרביץ, להוציא את הנשמה — יש להחזיר את החוטא לדרך הישר. אם תרצו, התקנה היא תקנה חינוכית.

כללו של דבר, מכות, סופן שמולידות מכות. תחת זאת יש לשרש אצל הצד השני כל נטיה לעשיית עברות, כל יצר־רע של מכות, שבסופו של דבר מולידות מכות.

מה איפוא תיקונו של מי שמכה את מכהו? בין שהוא מקיים ומפליא את מכותיו באיבר הפוטנציאלי ובין שעושה זאת מתוך נקם ושילמו אם כה ואם כה, אין הוא מיוזה מאומה, והאיבה לעולם עומדת, ואם תמצא לומר, היא עולה כפורחות, היא נעשית למשטמה שאין לה תקנה עולמית. התקנה היא לעבור לסדר היום. להפוך את האויב לאוהב, או לפחות לאישיות נייטראלית. תן דעתך באיזו מידה ובאיזו צורה ישתנה פני העולם אם מהיום למחר יתהפכו כך כל סודרי האנושות.

על כורחך תאמר, שחיסול הרעה החולה של מכת מצרים, קרי מכות ישראל והאינתיפאדא, הוא ביטול הפורענות הזאת מלכתחילה. נחוץ להוציא מכותינו בערבים, בין טובים ובין רעים, ובכל שכן רעים, ואם התוצאה תהיה השכנת שלום שבין ישראל וערב — מי שיאמר על כך שירים יה, ומי שישמח על כך — תבוא עליו ברכה, עליו ועל כל ישראל אמן וכן יהי רצון. מי לא יברך על התמורה המופלאה, שישראל וערב יהיו דוגמה ומופת לשלום־אמת לאחוה ולעולם כולו.

שאלות נשיות

מרים איתן

בעקבות הכנס בנושא סיפורת נשים עברית, שהתקיים ב-25.1.88, מטעם החוג לספרות עברית של אוניברסיטת תל-אביב, ביוזמתה של פרופ' נורית גוברין ובארגונה של ד"ר לילי רתוק.

אין זה פלא שנשים מתייאשות כאשר עליהן להתמודד עם כל המכשולים העומדים בדרכן, רק כדי לבדוק אם אכן קיים קול נשי, ואם אכן יש מאפיינים לספרות הנכתבת על ידי נשים. והרי אין סיבה נראית-לעין שלא לבדוק זאת, אם יש תילי-תילים של מחקרים על מאפייני נוף הדרום בסיפורי פוקנר, או על מחקרים על מאפייני שיר הסתיו הארץ-ישראלי..

אני משערת שנשים רבות מרגישות כמוני, כאשר הן צריכות לענות על השאלה החוזרת ונשנית, האם קיימת ספרות נשים. לכן השאלה היא, בעצם, האם יש מאפיינים יחודיים לספרות הנכתבת על ידי נשים? מכאן משתמעת השאלה הנוספת — אם אכן קיימים מאפיינים כאלה, האם ראויים הם להלקח בחשבון בשיפוט האמנותי האובייקטיבי? והאם נשים כותבות זוכות אכן לאותה הכרה כפי זוכים לה הגברים הכותבים?

התשובה לשאלה זו יכולה להמצא אי-שם בין הפסיכולוגיה, הסוציולוגיה, הלשון והספרות. הטיפול בשאלה זו ובשאר השאלות הנלוות צריך להעשות במישור האינטרדיסציפלינרי, באמצעות שאלות כמו, איך משפיעות דמויות ספרותיות על התנהגות נשים בחיי יומיום, ולהיפך? האם חיי היומיום של נשים מהווים חומרים לעיצוב ספרותי.

שאלות אלו ואחרות עלו בכנס, שאת מטרותיו הציגה ד"ר לילי רתוק בפתיחתו. המטרה הראשונה, לדבריה, היתה להפנות את תשומת-הלב לכך שסופרות חשובות לא זכו באותה מידה של הכרה שהיו ראויות לה. מטרה נוספת היא, לבדוק כיצד השפיעה הצגת דמויות נשיות ע"י כותבים גברים. המטרה האחרונה, לדבריה של ד"ר לילי רתוק, היא הצהרת-כוונות האקדמיה לעיין בספרות-נשים כתחום בפני עצמו, כדי לצבור יכולת השפעה.

הרבה אומץ היה דרוש לד"ר רתוק לומר מה שאמרה, בהתחשב בתגובות המרושעות שבאו מיד למחרת הכנס בתקשורת, ואני מצטערת לומר, לא רק על-ידי גברים אלא גם ע"י נשים.

מבנה הכנס הוכיח את רצינות כוונותיו. הוא כלל שלושה מושבים שהראשון בהם הוקדש, כאמור, להצהרת כוונות ולראשיתה של סיפורת הנשים בארץ ישראל. המושב השני הוקדש כולו לדבורה בארון, לרגל 100 שנים להולדתה. המושב השלישי הוקדש לנושא "יחודה של סיפורת-נשים עברית".

ד"ר מירה אריאל וד"ר רחל גיורא הירצו על תבניות לשון ותבניות חברה בסיפורת הארצישראלית של ראשית המאה. הן הישוו אמצעים לשוניים בעיצוב דמויות נשים, לעומת עיצוב דמויות גברים. לצורך זה הן בחרו בדמויות מתוך סיפוריהם של שטיינברג, סמילנסקי ופוחצ'בסקי. למען האמת ולמען האפקטיביות הפוליטית לא הייתי בוחרת דווקא במספרים אלה, שאין קונסנזוס באשר לאיכותם הספרותית. היה יותר מעניין לבדוק, למשל, סיפור משל עגנון, כמו "הרופא וגרושתו" — הכותרת עצמה ממלאת אחר התיאור של המרצות בדבר "הטיה גברית": הרופא מוצג במקצועו, בעוד שהגרושה (שהיא במקצועה אחות) מוצגת סתם כ"גרושתו".

ד"ר יפה ברלוביץ דנה בסיפורי נחמה פוחצ'בסקי, מספרת מתקופת העליה השניה, בעיקר מבחינה תימאטית. היא הצביעה על הניגוד התדיר בין דמותה של נחמה פוחצ'בסקי כאשה חיונית, לוחמת למען הלשון העברית, עסקנית ציבור, מנהלת סנסיון, חקלאית, עקרת בית, לוחמת לזכויות נשים — לבין דמויות הנשים בסיפוריה, הנשלטות על-ידי מלנכוליה, מורגשת על-ידי פיתות ברמות האשה, בסוליפסיזם (לבדיות), ובדיכוטומיה מתמדת בין חוץ פאסיבי ושותק לעומת פנים גועש.

ציור: סימה טלונים

סיפוריה של נחמה פוחצ'בסקי מהווים ניגוד מוחלט לסיפורי הגברים של תקופתה: אלה מאופיינים כספרות אופטימית, סיפורת שבה מעורבים אגדה, מציאות וחלום, גבורה ואבירות. ד"ר ברלוביץ רואה בסיפוריה של פוחצ'בסקי התרסה נגד נורמת הכתיבה של בני זמנה, אולי כזכות הצעקה.

חלקו השני של הכנס הוקדש לספרה החדש של נורית גוברין, "דבורה בארון — פרשיות מוקדמות", בהוצאת מוסד ביאליק. הספר כולל ביוגרפיה ביקורתית של חיי דבורה בארון עד שנת 1923 וששים סיפורים מן התקופה הראשונה של חייה (1921-1902). עצם העובדה שהסיפורים הללו לא קובצו עד היום אומרת דרשני, שכן האחרונים חושפים לראשונה יסודות באופיה של המחברת, ביצירתה ובהשקפת עולמה שהוסתרו או הוסוו — כמו, למשל, יסוד ארוטי חזק ומתאה נשית.

ד"ר בן-עמי פיינגולד, שהירצה על הסנטימנטליות ושבירתה ביצירת דבורה בארון, הצליח להרגיז את באות הכנס ואת נורית גוברין באמרו שדבורה בארון ציירה דמויות גברים סטראוטיפיות.... לעומתו, הצביע אהרון מגד על המורכבות שבסיפורי דבורה בארון, בין היתר כשהישווה את הסיפורים "כריתות" ו"משפחה". שניהם עוסקים בפסילת גט ותוצאות הפסילה. לדבריו, העמידה בארון את הנשים במרכז יצירתה, ובניסוחו: "כנגד הפטריארכיה היא העמידה מטריארכיה". ויפה היה לו סיכם בכך, אך פתאום היתה לו הארה והוא הוסיף: "זיכרו, גברות, באותו בניין בנווה-צדק שבו גרה דבורה בארון, חי גם י.ח. ברנר והוא כתב את "שכול וכשלון". אז, אנא ראו את הדברים בפרופורציות הנכונות. ברנר כתב על המעגל הגדול ודבורה בארון כתבה על המעגל הקטן, ואפשר לראותם כאב ואם של שתי שושלות מקבילות בספרות העברית." חתם ולא הוסיף ונשאלת השאלה; לו הירצה מגד על הספרות הרוסית — לאיזו משתי השושלות היה מכניס את צ'כוב?

דווקא המושב השלישי של הכנס, שכולם ציפו לו בקוצר-רוח, בשל גלריית "הסופרות העכשוויות", היה המאכזב שבכנס. התקבל הרושם שסופרת שסוף-סוף זכתה להכרה, אחרי עבודה קשה בתנאים התחלתיים נחותים (בית-משפחה), מתקשה להזדהות עם הנושא, אם מחוסר מודעות לעצמה, אם מפחד מפני רשעותו של המימסד הגברי, ואם מחוסר כוח וזמן לבדוק את הנושא לעומקו. יוצאות מכלל זה היו עמליה כהנא כרמון, שכבר נכוותה בעבר על טענתה שיש קיפוח בהערכת כתיבה של נשים; היא דיברה הפעם על התגובה: "היא כותבת די נחמד אבל על שבירכתיים" — ודי ברמיזה. ואחריה יהודית הנדל, שעסקה בשוני הביולוגי של האשה, המכתיב, לדעתה, את קצב הכתיבה של האשה. עם זאת לא שמה יהודית הנדל דגש על העניין המרכזי, והוא הלידה, שהשפעתה הרבה יותר מביולוגית.

לטעמי, היתה אכזבה רבה מדבריה של רות אלמוג, שהיא אחת הסופרות הטובות בארץ, והיא אחת המעטות העוסקות ברצינות במודעות הנשית. כל ספר חדש שלה מגלה פן נוסף באישיות הנשית המסוכסכת. בספרה האחרון, "שורשי אויר" יש קטעי תאור ודיאלוג שברור לי מעל לכל ספק ששום גבר לא היה יכול לכתוב. והנה דווקא היא התייחסה בדיון לצד השולי, באמרה ששתי עוזרות פיליפיניות היו יכולות לפתור את כל בעיות הסופרת. ואני אומרת, שאלף פיליפיניות לא היו מסירות דאגה מליבך כשאחת מבנותיך חולה, ועשרת אלפים פיליפיניות לא היו יכולות להחליף אותך בשיחה עם בת שחוזרת מביה"ס מתייפחת מעלבון, וכל אם יודעת זאת כמוני.

נורית זרחי סיכמה את הדיון בישיבה אלגנטית על הגדר, לשאלתה של לילי רתוק על המשחק בין הקול הגברי לקול הנשי, ענתה שהיא אינה יכולה לדמיין את עצמה כגבר. עם זאת, טענה שחיפוש הזהות הוא מרכזי גם אצל גבר וגם אצל אשה. כדי לצאת מן הוויכוח בשלום אמרה שהיא מעדיפה לדבר בשם התפוח שאותו היא רוצה לתת לאדם, אך לא רוצה להיענש על כך..

ועדיין נשארת השאלה, האם היה מקום לקיום הכנס?

כששאלתי את נורית גוברין, אם היה החוג לספרות עברית של אוניברסיטת ת"א מאפשר את קיום הכנס ללא העילה של 100 שנה להולדתה של דבורה בארון, נעניתי בלאו רבתי.

הרי לעובדה שהנשים נושאות בליבן את חוויית הלידה, על הכאב הטראומטי שלה ועל השמחה הטראומטית לא פחות בשל האחריות של נתינת חיים, חייבת להיות השפעה על אישיותנו כפרטים. יתר על כן — חוויית הלידה מצויה בוודאי גם בתת-המודע הקיבוצי שלנו, כך שגם אשה שלא חוותה את חוויית הלידה, יכולה לראות את עצמה "כאילו יצאה ממצרים". לכן לא ייתכן שחוויה מעין זו לא תיתן את אותותיה בביצועים של נשים בכל התחומים, ועל אחת כמה וכמה בתחום היצירתי.

יש טוענים שמעמד הסופרת הוא נושא לדיון סוציולוגי, אך דומני שקיפוח חמישים אחוז מאוכלוסיית העולם ראוי לפחות למחקר אינטרדיסציפלינרי. אי אפשר לשלול את עובדת השפעות הגומלין בין הספרות לבין החיים. ראה השפעת "יסורי ורתר הצעיר" על התאבדויות צעירים בזמנו, ולהבדיל — השפעתן של סדרות טלוויזיוניות שונות על אורחותינו.

הכנס לא קבע קביעות אלא העלה שאלות לבדיקה ולכל היותר השערות, כמו זו המשערת שהספרות הגברית המציאה לנו דמויות חיקוי נשיות ובסביבותינו, בנו, בבנותינו ובנכדותינו, נוכל למצוא את כל גלריית הדמויות הספרותיות החל באנטיגונה, מדיאה ופדרה, עבור לאופליה, אנה קרנינה, סוניה, אמה בובארי, סקרלט אוהרה וכלה בדמויות הסבון, אופרה דהיום כמו קריסטל, אלכסיס ופאלון, השלישיה של "שושלת". האם אין מקום לבדוק אם הסופרים הגברים שעיצבו דמויות נשים לא תומרנו לקבוע נורמות ע"פ צרכי החברה הגברית, עד כדי טשטוש מוחלט של הזהות הנשית האמיתית?

שאלה נוספת: האם גם הגברים מופעלים ע"י דמויות-חיקוי ספרותיות? ועוד: כיצד נסביר את הפער שבין הישגיהן החוקיים של הנשים לבין הישגיהן הממשיים? האם אפשר שמוקדי הכוח הפוליטיים-כלכליים ניצלו בציניות את שוויון הנשים בפני החוק כדי לחסות ולתעל את הפוטנציאל הנשי לצרכיהם, אם בתור כוח-אדם זול יותר ואם בתור פוטנציאל צרכני? הרבה יותר קל להוכיח שאתה מקופח כאשר הינך משולל זכויות באופן חוקי, מאשר אם החוק עומד, כביכול, לצידך. צריך רק להזכר במאבקי השחורים בארה"ב מתחת לחופת החוקה הדמוקרטית ביותר בעולם! לך תוכיח שאין מקבלים אותך לאוניברסיטה יוקרתית, או לחילופין שאין מפרסמים את יצירתך מפני שאתה שחור/יהודי/או אשה. תמיד יאמרו בעלי השררה שבחרו את המוכשר ביותר. האם יכולות הנשים לסמוך על הנאורות של המימסד התרבותי המורכב רובו-ככולו מגברים?

לאיזה תחום דיסציפלינרי יש לשייך, למשל, בדיקה של מספר הסופרים ומספר הסופרות שפורסמו ע"י הוצאה לאור? ואם אפילו תהיה הוצאה שתוכל להתגאות בחמישים אחוז סופרות, מניין לנו מה היה אחוז כתבי-היד משל נשים שהוגשו? ומה נאמר על הוצאת ספרים שמעולם לא פרסמה ספר שירה של אשה, אף כי היא מנוהלת על ידי אשה? וזה מוביל אותי לשאלה האחרונה והמסכמת — מדוע מתנכרות סופרות שהגיעו להכרה לשאלות שהועלו לעיל? ואולי זה אכן מעניינה של האקדמיה ולא מעניינן של הסופרות שעושות את מלאכתן בלאו הכי? לכן, כל הכבוד ללילי רתוק ולנורית גוברין.

"הזוועה!"

אבי עופר

מפקד הפלוגה מסיים את הסבר המבוא על יער אוייב חדש שנתאמן בכיבושו. קצינת המוריל"ן מכניסה את הקלטת למכשיר הוידאו אבל מסתבכת עם המכשיר, והסרט אילם. חייל בעל תושייה נחלץ לעזרתה, וסרט ההדרכה של אותם היערים נפתח שנית, הפעם עם קול.

איזה הבדל! המוסיקה, דהרת פרשים מסעירה אך לא קיטשית, חודרת מיד אל מחזור הדם. יצר קמאי משתלט על הנשמה. השכל ממשיך לחשב כיצד ייכבשו היערים במירב היעילות, אך סמוי מכאן שאלות על ברירה, תכלית ומחיר של הקרב עצמו. סרט ההדרכה אך זה התחיל, והכל נכונים כבר להסתער על יערי האוייב, לרדוף, להשיג, לחלק שלל.

הקסם נמוג לרגע. המפקד מקפיא את התמונה כדי להסביר כמה פרטים טכניים. הוא איש שלום עכשיו, הוא לא שוכח להביע סרקסטית את שמחתו על כך שלפחות בצה"ל מותר כבר להשמיע את ואגנר.. הקסם המאגי של המוסיקה הטבטונית האפלה חודר גם אל נשמתו, מעבר למעטה ההגיון והערכים. ההקרנה מתחדשת בלחיצת כפתור.

יערי האוייב ברורים עתה — בדגמים, בהגדלות, בחתכים. הדרמה מתחזקת מרגע לרגע. עדיין עולה שאלה מהוססת על המחיר שנשלם בכיבוש יער כזה. המפקד נותן תשובה מרגיעה, המוסיקה מפזרת את החששות, נוסכת עוז-רוח והחלטיות במהססים. המוסיקה מתחזקת עוד ועוד. המראות מתערבבים בדמיון, פרשי "אפוקליפסה עכשיו" דוהרים לצלילים הללו. הם משמיעים אותה מרמקולים רבי-עוצמה המחוברים למסוקים האדירים, מסוקי-קרב אמריקאיים המוכרים לנו היטב. הם נוסכים עוז באנשיהם ואימה משתקת על תושבי כפר הבקתות הוויטנאמי אותו הם משמידים. הבקתה הוויטנאמית הבוערת נמוגה אל תאומתה האפריקנית, בה גווע הסמל הנודע ביותר שיצר סופר לקולוניאליזם האירופי. "THE HORROR! THE HORROR!", משמיע קורץ את מילותיו האחרונות בתאה של ספינת הנהר, ותרגומו העברי הוא רק הד חיוור להן: "הזוועה! הזוועה!". אך האין זה אותו קורץ, הומניסט ולוחם ישראלי העשוי ללא חת, המכה במחבלים באשר הם? חזון יוחנן, ואגנר, קונארד, קופולה, לה קארה, מחלקת ההדרכה...

הדהרה נמשכת. הואלקיריות דוהרות עם לוחמי הרייך. הן תאספנה את החללים ותביאנה אותם אל משכנות אודין, בירכתי צפון. לוחמים שכאלו לא ידעו חת. גם העזים במרצבי האוייב יפלו לפניהם. הם יודעים שלחייהם אין ערך כפרטים, אלא רק בהיותם חלק מהערכים הפאשיסטיים העליונים: הארץ, האומה, המדינה...

... ישיבת סיכום לאימון. מפקד הפלוגה מבקש שתירשם הערתו על השמעת ואגנר בסרט ההדרכה הצה"לי, הכל פורצים בצחוק. השליש מציע לא להזכיר את הנושא, כי עוד יגנזו את הסרט או שיחליפו את מוסיקת הרקע.

פעם היה הכל ברור יותר. המאבק על ואגנר היה דווקא מלחמת בני-אור בבני-חושך, בתעלול ערמומי של ההיסטוריה, דווקא הפאשיזם והקנאות החשוכה נלחמו נגד השמעתו, והומניסטים נאבקו למען המוסיקה הזו, אבן-דרך חשובה בתרבות המערב וסמל לחופש הביטוי והיצירה. אם בשמאל היו היסוסים, הרי נבעו יותר מזכרונות המאבק הקרוב-עדיין בנאצים, ופחות ממסרי המוסיקה עצמה. והיום? תומכי כהנא אינם רק במשאלים: אתה רואה אותם בכל מחזור חדש המשתחרר מהסדיר ומגיע לפלוגה. אתה קורא על סמלים נאציים בתנועה "כך", מתבונן בתמורות שמולידות עשרים שנות הכיבוש, ואינך יודע עוד מה נכון ומה לא. קול קטן לוחש לך, שבעת הזאת, מוטב בלי הצלילים הללו. קול אחר מוחה. — למה הוא התכוון, ככלות הכל, כשהשמיע את הלחש המהדהד עדיין באזנינו "הזוועה! הזוועה!"

העבר וזכרם של הדמונים

לאה שניר

רבקה מרים, "משירי אימות האבן" ספרית פועלים, 1987

כבספריה הקודמים של המשוררת רבקה מרים, כן גם בספר שיריה "משירי אימות האבן", מתרחשים עלמות השיר במרחב, שנגיעותיו במציאות ובכמה שמשפע ממנה, מעניקות לטקסט משמעות רחבה ובעלת עומק מפתיע. חומרי זיכרון לאומי ואישי משמשים בשיר באורח מקורי ובלתי-צפוי, ומעצבים מהות קיומית של "אני", הפועלת כמסגרות בעלות חוקיות מיוחדת. מהות זו מקרינה את איכויותיה על העולם וקולטת ממנו תמונה, שיש בה משום פירוש לחוקיות החדשה שנוצרה בשיר.

מציאות בלי דיבור

עולמה השירי של רבקה מרים טעון בתחושת קשר בלתי-ניתן לניתוק בין מאורעות השואה לבני-הניצולים. הציווי בו מנחה האב את בנו כיצד שומה עליו להיות, מופקע מן המישור האישי לעבר המישור הכללי, לאומי. מכאן השימוש בלשון מקרא גבוהה: "הגדת לבנך ביום ההוא/ את האלם./ לא תעביר ידך בלשונך/ על סברו/... ולקחת בנך בידיך אלה/ ובכוח הלחץ מתוכן שתיקתך — / אותה הוא ימסור לבנו" (7).

הרמיזות המקראיות המובלעות בתוך השיר מחזקות את המפגש החושי, רומזות על הקשרים, ומעלות כל רעיון קונקרטי פרטי אל מישורים אחרים. "האש — סמוקה מפחד — נאחזה בעצים./ אולי השנה שיצילה" (8) האש משמשת כאלמנט משני בסיפור העקידה. אצל רבקה מרים היא הופכת לשחקן ראשי, ומקיימת יחסי-גומלין עם דור שני לניצולים מן האש, זו אשר שרפה את אלה שלא בא האיל להצילם. מבנה השיר, המקיים סימטריה קפדנית על דרך ההיפוך, מלמד על הקשר. האש "נאחזה בשרי./ אדומה קראה ללבן העצור בו./ הניקני, עכשיו היתה מבקשת." חיים ומוות מתרחשים בהיגד בו "השד — הסמוק מפחד — נאחז באש,/ (...) הנה יקלוט כל האש אל קרבו/ מסנוור יקבל על עצמו/את כל כפיותיה." (שם).

בשירתה של רבקה מרים שוזרים יסודות האלם והשתיקה הגדולה. היא כמו מבקשת לומר, שאין בכוח המלים למסור את האימה. לפיכך האמירה המרוייקת מכל היא השתיקה הכבדה, שכוחה לאין שיעור מכל מציאות של דיבור. כך הנגן, בבקשו להעשיר ניגון שקצא, ו"הכינור בחזקו עד דממה מצטווח" (9). כך גם במעשה האהבה, שהיא מורכבת כל כך, עד שהתעלסות היא "כשם ששוכב ההר עם העמק/ והחבור עם חלייתו, כשם ששוכב אישון העין עם התהום" (15). כך גם התהום, ממנה "לא ילד יולד", אלא "שקט הפיל דומיה על יוצריו,/ (...) המפיל דומיה על עצמו" (שם).

הדיבור החיצוני, המתבקש להיות מוליך לקשר, להבנה ולהגדרת מצבי גוף או נפש, שוב אינו מתפקד כהלכה. תחתיו מתרחשת שתיקה גדולה. כזו המאפשרת ריכוז פנימי מרבי, וקשב מוסנן המוסר את האמיתות בטהרתן. העם מדבר סרה באשה הכושית, אבל משה שותק ואף היא שותקת. בשתיקתם נצבר כוח רב, המעצים את דמותה עד לכדי עיצוב ארכיטיפי.

הקשר עם העתיק הוא קשר מגונן. ביחסי-הגומלין המוצרים בינו לבין הדוברת אף היא מגוננת עליו שמא יינוק, שמא "תתפורר עתיקותו הרכה/ מעצם היום" (21). המן היצרי-ראשוני בולט עד מאוד בשירים, אך עיצובם הקפדני והנטייה לבנות את השיר במבנים סימטריים אינה מאפשרת את השתוללותו. בניגוד לקו האופנתי השליט במקומותינו, המבקש "לחלץ מן הבטן" כל מה שהוא היולי, אותנטי ומיידי, וכך להניחו על הנייר, לעתים ללא ליטוש כלל, — בשירתה של רבקה מרים אין הקורא יוצא נפסד גם אם הביטוי היצרי הוא מעוצב, מסוגנן ומאופק. בחכמה ובעשייה אחראית מניחה המשוררת לשד לפרוץ מן הבקבוק מבלי שהשד ישלוט ביוצרו, אם גם מבלי שהיוצר יחניקו. דווקא היחס האמביוולנטי כלפי דמוניות כבושה זו, הוא המעביר את תחושת הסער, ומגעו המרסן של ההגיון הוא המאפשר לגעת בסערת האש, להיכוות בה ולצאת מכל זה חזקה וברורה יותר. "שנינו צפינו בפראות הבלתי מרוסנת בהלכרה/ האם היית צופה שנחווה בה נלכרת/ ולעורותה לא נחשו" (22). הנה כי כן, האומץ שלא להתכחש לכוח היצר, הוא תחילת פיענוח של כוח זה, הוא המפתח לריסונו, והוא הסיכוי להפיק מן היצר את החומרים הנחוצים למעשה האמנות, השיר.

רוח המעשיה

רבקה מרים נוטה לעשות שימוש בדמויות מקראיות כדי להעביר באמצעותן את מגעה עם העולם. המיוחד שבכך (אם כי לא רק לה) אינו רק בדמויות אותן היא בוחרת לעצב, אלא גם בחרות האסוציאטיבית המפתיעה שהיא מעניקה לסצינה המקראית הנורמטיבית. יצחק האפרורי הוא איש הדימדומים ש"כל כולם ביניים". נוח כלל אינו בטוח "בברית-הקשת" שלאחר המבול, על-כן "התקין גלגלים לתיבתו/ וגררה אחריו/ שמא יתחדש פתאום המבול". מבט משועשע ממשיך את השיר: "וכשילדים נתלו ביצוליה לנסוע/ נוח באהבה חילק ביניהם/ צרורים שבירים של אררט." (26). רות טוחנת תבואה ממותני בועז והוא תמה: "הוא שאת האדמה עובד תמיד, הנה האדמה אותו עוברת/ בויעת אפיה" (49). ועד מה מיוחדת נקודת מבטה של חוה בשעה שהיא מהרהרת לה בינה לבינה מדוע מסמיק התפוח בגן-העדן.

בידודו של פרט מתוך המכלול והפיכתו באורח מטונימי למרכז, מייחד את הדמויות ויוצר מבנה חדש של משמעות, המעניק לדמות חיים המתמשכים מעבר לקנוניות רעיונית, שעוצבה לה על פני רצף הדורות. כך מתקשר אלעזר בן עזריה, מרמזות חז"ל, אל הדוברת, דווקא באמצעות שערו: "יתכן שאני השיער ההפכפך/ שהוא כונס בצרורו./ (...) אותי מברש/ במסרק שחור ובמסרק חיוור" (27).

בעולם השירי של רבקה מרים אין מקום בתמונה שהיא ממוקדת ומנורמית כאחת, מצויירת האשה הכושית כ"מוקפת גבעות שאין להן מסגרת/ לצר איש לבן עד אינות/ לא נזקקה לשתייה/ והשמש היוקדת קצובות בנבה/ צל ענף שקר הטילה ממנה" (10).

בעולם זה, שקוי השבר בו הם כה ברורים ובלתי-ניתנים להכחשה, לא רק האדם נידון להיות חצוי, לשאוף לשווא לאחדות בלתי-מושגת. גם הטבע נע בין מוצקות לבין התמסמסות, בין ודאות לבין שבירתה. התגובה להתרחשות זו היא תימהון, צעקה או הכחשה בלתי-נמנעת. "המחצית הזועקת בחצי הלילה" — ניתן לחוש בה, למשל. "אמהות חשבו שתינוקותיהן המצווחים/ וההרים — שאלה הגאיות/ שגילו לסתע שאינם אלא שסע" (25). אף הדוברת הינה דבר שאינו דבר, קיימת ובלתי-קיימת, אפשרית ובלתי-אפשרית לנגיעה. לסיכך, מי שמבקש לקבוע בשרירותיות את קיומה המוחלט של הדוברת, ואומר "הריהי/ אין היא ברותה ואינה חלוף" (12), מחמיץ את ממשותה האמיתית: "גם כשצעקתי מולו, מאוחרת/ ידע שאינני אלא ברויה/ וכי מי שאמר אותי לרגע/ חזר בו מיד" (שם). אם מתחולל מצב אחדותי כלשהו בין האלמנטים השונים, או בין הדוברת לבין עולם הדברים, הרי אלה יחסים דיאלוגיים שגורם שלישי, שהוא תכופות בעל קונוטציה שלילית, חוצץ ביניהם או משמש להם כקטליזטור או כמתווך. האם לא כוח-הכובד הוא המדרדר יחד את הבור וחולייתו מימושה של אהבה בין נערה לנער אפשרית רק בשעה שהם "מלטפים בערגה את אוברני". והדבק, הוא המלווה איש לופת בזרועותיו אשה סרוקה ומנסה לאחות את הסרקים. אבל דבק זה מפוזר על פני כל העולם.

הקשר לעבר

כדרכה של שירה בכלל, אף כאן הגיונם של השירים

(המשך בעמוד 18)

בראי הסאטירה

איזה פרליס

פיי ולדון, "מזכרת נצח" עברית: ברוריה בן-ברוך, כתר, 1987

מה עושה מבקר, העומד לכתוב רשימת ביקורת על ספר שאינו מוכר לו? מנסה להשוות את הבלתי-מוכר לספר אחר הקרוב לליבו. לכאורה מה משותף בין פיי ולדון, שספרה, "מזכרת נצח", הופיע בעברית לבין קלאסיקנית דגולה, ג'יין אוסטן? ודאי יש להבדיל בין קטס שלא פג במשך קרוב למאתיים שנה, לבין ספרות עכשווית, שלא ברור עד מתי תעמוד בפני שינוי הזמן ותהפוכות הטעם הספרותי. ובכל זאת משהו משותף ניתן למצוא.

המירשם הספרותי של ג'יין אוסטן הוא לקחת כמה משפחות של בעלי-אחוזות קטנים בנאות הכפר ולרקוח מחייהם הרגילים וקשריהם ההדדיים מרקחת מרתקת ומשעשעת. ההומור, האירוניה והסאטירה, הם התבלינים המוסיפים את הטעם למרקחת, שבלעדיהם היתה תפלה וחסרת-עניין. בימינו השתנה ההרכב המעמדי של החברה ובעלי-האחוזות ירדו מן הבמה. פיי ולדון מפנה איפוא את זרקורה אל בעלי מקצוע אקדמי, הגרים בלונדון, בשכונות קרובות. הרופא פיליפ ביילי, אשתו מרגוט ושני ילדיהם, הארכיטקט ג'ארוויס שאטון, אשתו השנייה, לילי, ובנם הקטן מרליין, אשתו הראשונה של ג'ארוויס ובתם הילארי. בין כל אלה קיימים קשרים הדוקים וסביבם מתקבצות דמויות משניות — ממש לפי המירשם של ג'יין אוסטן. ההומור, אירוניה וסאטירה הם התבלין העיקרי, אבל טעמו שונה מזה שהיה בשימוש בתחילת המאה שעברה.

לצד קווי-דמיון אלה, בולט גם השוני, שחומן גרמו אין מדובר במדידה של הכישרון, שאינה בגדר האפשר, לג'יין אוסטן היתה בעיה — כיצד להעסיק את גיבוריה, שלא עבדו למחייתם, אלא ירשו את רכושם מאבותיהם. בני מעמד-הפנאי האלה (ביחוד הנשים, שעבודת-הבית שלהן נעשתה בידי משרתים), כילו את זמנם בטיולים, ביקורים הדדיים, נשפים, והתכתבות עם ידידים ותחביבים, קריאת רומנים וכיוצא בזה. בעיית העיסוק איננה קיימת אצל פיי ולדון, שכן הרופא והארכיטקט עובדים קשה לפרנסת משפחותיהם. הרי ביקור-בית של הרופא באחד-עשר בלילה עם "שלוש פעמים שפעת, פעם אחת דלקת ריאות, פעם דלקת שקדים, פעם מאניה-דפרסיה, ופעם סרטן בשלבים סופיים." מרגוט, אשת הרופא היא מזכירה בחצי משרה אצל הארכיטקט ומלבד זאת מנהלת משק ביתה. הוא הדין בנשים האחרות. ג'יין אוסטן לא היתה פמיניסטית. לפני גיבורותיה הצעירות היתה פתוחה רק קאריירה אחת: נישואים. אולם הן לא היו בריות נכנעות, אלא יצורים בעלי אינטליגנציה, רצון עצמי וייחוד. הנחות שביסוד "הסוף הטוב" ברומנים אלה, היא, שבנישואים לבחיר לבה, הראוי לה, זוכה האשה למלוא המימוש העצמי בחיי-משפחה מאושרים. בזמננו, עת נפתחו מסלולים שונים של קאריירה נשית, נסתבכו העניינים עד מאוד.

מרליין, גרושתו של הארכיטקט — קאריקטורה של אשה "משוחררת" — הניחה את ביתה. "מניחה את הכביסה בטענה שזו התעסקות בשטויות, שעבודות-הבית מתסכלות, שהבישול הוא בזבוז אנרגיית האדם ומשאבי העולם." ולהלן: "היא רצתה להישאר חופשיה, ללא קשרים. ללא כלבים, ללא חתולים, ללא תוכיים, ללא שטיחים, ללא עציצים, ללא מחבתות עם תחתיות נחושת. ללא ג'ארוויס, אפשר היה כמעט לחשוב." לאחר גירושיה היא אומללה, כי נוכחה שחיי אשה חייבים להסתובב סביב גבר. לעומת זאת מרגוט, אשת הרופא (אחות במקצועה), מתוסכלת בתפקיד אם ורעיה. "האם אני מתאבלת על עצמי, על שהלכתי לאיבוד אי-שם לפני זמן רב, טבעתי בים תביעותיהם של אחרים, בציפיות המשפחה?" להלן פירוט עיסוקיה: "הו כאן! גבו מרגוט מסדרת, מנקה, אוספת, מתכופפת ומניחה במקום. גרביו המלוכלכים של פיליפ ונעליו של פיליפ, ארנקו של פיליפ, הנעלם תמיד; תזכיריו של פיליפ, פה ושם; ממחטות הנייר של פיליפ, גזירי צפורניו, צווארי שערותיו. הן מישהו צריך לעשות זאת והוא אדם עסוק, ועניניו חשובים יותר מכפי שתהיה מרגוט אי פעם." בשני המקרים רע ומר.

בעולמה של ג'יין אוסטן קיימת אהבה, אבל לא מין, שהיה בבחינת טאבו. היפוכו של דבר ברומן שלפנינו, שהמין משמש בו לא רק כתבלין, אלא גם כמניע את העלילה. היחסים בין ג'ארוויס לבין שתי נשותיו, המפגש בעבר בינו ובין מרגוט, "פלאש באק" לחיי הוריהם של גיבורינו וכן הלאה. ג'יין אוסטן היתה מזדעזעת, אחוזת-פלצות, אילו קראה את הסיפור של העמיתה; בת המאה-העשרים. אפילו לקורא בן תקופתנו המתירנית, נראה שמנת הפלפל מופרזת.

מתירנות זו מתבטאת גם בצירופי-לשון. סגנונה האלגנטי המבריק, הבהיר והצלול של ג'יין אוסטן, משול ליין המשומר, שלא החמיץ במשך מאתיים שנה. ברור, שבמילונה לא קיימות המלים הבוטות והגסות, בהן משתמשת פיי ולדון בלי ניד עפעף. סגנונה של ולדון מחקה את הדיבור היומיומי הפשוט והמגושם. במונולוגים פנימיים, כמובן, אין כל צנזורה עצמית. בדרך זו מוגבר האספקט הקומי, או מוטב, הטראגי-קומי. ג'יין אוסטן ידעה שיש בחיים יסוד טראגי, אבל היא ידעה גם שכשרונה הוא קומי-סאטירי ונהגה בהתאם. לעומת זאת והצער, ממנו כגוויה העלילה של "מזכרת נצח" הוא בפירוש טראגי, אבל המחברת העדיפה לטפל בו באורח קומי. כך למשל, מותה של מרליין בתאונת מכונית הוא אירוע טראגי, אבל נסיבותיו מגוחכות. תיאור המתרחש בחדר-המתים נעדר כל יראת הכבוד בפני המוות. הכל הפך להומור שחור או לבדיחה מקאברית.

גישה זו מבליטה את העובדה שבחייהם הרגילים של אנשים רגילים, הנראים לפעמים מגוחכים, יכולים להסתתר אסונות, צער וסבל, מתחת לפני השטח. לאנשים מהוגנים יש סודות אפלים ואם לא פשעים בפועל, לפחות מחשבות-רצח, מעין שלדים חבויים בארונות הזיכרון.

מרליין החיה היתה מיטרד לעצמה, לבתה, הילארי, לג'ארוויס ולאשתו השנייה. מרליין המתה הופכת לדיבוק, הנכנס לגופה של "אם ורעיה", מרגוט, המתקוממת "על חיים שלמים של עבדות". מרליין המתה מעוררת רגשי צער וחרטה אצל כולם לשעבר, שלא הצליחה לעורר בעודה בחיים.

"מזכרת נצח" הוא סאטירה לא רק על החיים, אלא גם על ספרות ישנה וחדשה גם יחד. ברומן המסורתי קוי-העלילה לא רק חוצים אלה את אלה, אלא גם מסתבכים ב"מלונטים", שהמחבר מתיר אותם, אחד אחד, בפרק הסיום. כגון: סבא של הגיבורה פגש את הסבתא של הגיבור על סיפון האניה, שהפליגה להודו, שקברניטה היה דודו של... וכו' וכו'. בסיפורנו פארודיה על "רומן בני הסבך", שכל פרט בו מתקשר במשנהו. למשל מרת קמינסקי, פליטת-שואה מפולין, הגיעה לניו-זילנד (ארץ מולדתה של המחברת, החיה עכשיו באנגליה). שם קנתה בשר אצל קצב והתיידדה עם אשתו. הפליטה מסרה את כספי-הפיצויים שלה לקצב ובכך התאפשר לבתו השאפתנית, לילי, להגיע לאנגליה ולהינשא לארכיטקט וכן הלאה. הארכיטקט ורעייתו הם פאציינטים של הרופא ד"ר ביילי ואילו אשתו של ביילי היא מזכירה של הארכיטקט, שאיתו נפגשה פעם בעבר, בנסיבות רומנטיות.

מאידך גיסא, גם הרומן המודרני אינו נמלט משבט הפארודיה של פיי ולדון. הגיבורים המודרנים מפליגים בזרם-התודעה שלהם והמחבר מיתמם ומעמיד פנים, שאינו יודע כלל לאן זרם זה יובילם. הם משתפכים במונולוגים פנימיים וכך נוהגים גם גיבורי "מזכרת נצח". אולם תחילה מופנית אל הקוראים קריאת "הקשיבו" והדמויות מציגות את עצמן, לשם אפקט קומי. הרי כמה דוגמאות: "הו, אני אשת הרופא. אני מרגוט, עקרת בית, אם, מתעוררת אל תוך העולם שיצרתי." "הו, אני מרליין, האשה הראשונה. אני הקורבן. הצדיק לצדי. אני ניזונה ממסכנותי." "הו, שוב אינני בת הקצב: אני אשת הארכיטקט... כמה נפלא הכל, מאז הייתי לאשת הארכיטקט. ייעודם של כל הדברים סביבי נקבע, הם נלקחו בחשבון, הכל תחת פיקוח." "אני הילארי, בת לשני בתים, ובאף אחד מהם אינני מרגישה בבית."

בצד מונולוגים כאלה מופיע גם מזמור יחיד, כמו "בוקר טוב" בפרק המתאר את יקיצת גיבורי הסיפור כבוקר יום שני — תחילת שבוע העבודה. כל התחבולות האלה משעשעות, אבל אינן מרכיבות את תמונת המציאות, המשתקפת בראי העקום של הסאטירה.

אם אצל ג'יין אוסטן נקל להבחין היכן היא עומדת מבחינה מוסרית, אצל פיי ולדון אין ההבחנה ברורה, כי יחסה אל מעמד האשה הוא דו-משמעי. ומה שלילית: גם בבית וגם בחוץ האשה קרועה מכאן ומכאן. המהפכה הצרפתית, המהפכה התעשייתית, מלחמות נפוליאון, לא הצליחו להוציא את עולמה הקט של ג'יין אוסטן משלוותו. בסיפור שלפנינו, אין שום "דראמה משפחתית" של בעלים ונשים, הורים ובנים, שכנים ומכרים — מהדהד הד קולה של מלחמה, שואה וכן הלאה. שלוות-הנפש היא נחלת העבר שלנו.

חלון ראווה

חיות כבני־אדם

משה דור: „מסיבת הינשוף", ציורים: הנה אדלן, הוצאת מסדה, 1987

כבר צוינו בעבר, שמשה דור המשורר משתקף גם בספרי־הילדים שהוא כותב, בחרוזים ובשירים המיועדים לקוראים הצעירים, באווירה הפנימית, בנימה הפיוטית המתגנבת לתיאורים ולקטעי־התמונות. ספרי־הילדים שלו — „מי רוצה להיות קוסם", „הארמון של אמיר", „ספינה מטבלות שוקולד", „יום ועוד יום" — יש בהם כדי להוכיח זאת.

בספרו החדש, „מסיבת הינשוף", הוא כינס תשעה שירים לילדים שהמשותף להם הוא ‚גיבורים־חיות': חיות הדומות לבני־אדם בהתנהגותן, במחשבותיהן וברגשותיהן; הזיקנה שקפצה על הכלבה ליזה לא הקפיאה את רגשותיה והיבוחנה כלפי הבריות; החתול והכלב, אויבים־בנפש מאז ומתמיד, מנהלים ויכוח־של־עיונות שאינו מסתיים: סוס ופרה, כלב ופיל ואריה־ים הם בעלי־חיים שונים ונבדלים ואין זה משנה אם הם חיים ביבשה או בים; התנין שבנהר בלב אפריקה השחורה ‚מתחפש' לקורת־עץ כדי להטעות את קורבנותיו; סוס־היאור כועס על אלה הרואים בו רק יצור שמן וזולל, בשעה שהוא גם יודע לצייר ולפסל, לכתוב שירים ואף לרקוד באלט בסרט של וולט דיסני; הטיגריס נעלב מאד על כי מחליפים אותו עם בן־דודו הקטן הנמר, כי לו יש כתונת־פסים על גופו ואילו הנמר לובש מעיל־חברבורות; ילד קטן נשבה בקסמם של הברבורים הצחורים השטים בנחל; רב השוני בין הדוכיפת הגנדרנית, המציגה לראווה את ציציות הנוצות שלראשה, והנחליאלי הפשוט, המאמין שיש להתרכז בדברים החשובים באמת; הינשוף עורך מסיבת־חצות לידידיו ביער וכולם יחד — התנשמת, האוח, הכוס, הלילית והינשוף לא רק בוכים — אלא גם אוכלים לשובע ורוקדים כמו בחג אמיתי...

הציורים בתום ובירוק של הנה אדלן תופסים לרוב את מחצית השטח בספר.

פיליפ רות אחר

פיליפ רות: „כשהיתה ילדה טובה", מאנגלית: ניצה בן־ארי, זמורה־ביתן, 1987

ספריו של פיליפ רות, שהופיעו בזה אחר זה בתרגום עברי, יצרו את הרושם שאינם אלא מעין סיפור מתמשך, פרקים של אותה יצירה, שתחילתה הרעשנית, המתפרצת, היתה הרומאן „מה מעיק על פורטנוי?". מה שהתחיל בקיצוניות שערורייתית של התבטאות גסה ופורנוגרפית, כמלים ומשפטים היוצאים מפיו של אדם חולה, נמשך והתפתח בספרים אחרים של רות, גם אם בשינויי צורה ונוסח. כך היה גם בעולמו של נתן צוקרמן — הגיבור המשותף לרומאנים „סופר הצללים", „צוקרמן ללא כבלים", ו„השיעור באנטומיה" — דמות של סופר אמריקני־יהודי מצליח, אך עמוס בעיות אישיות, או בדמותו של דייויד אלן קפש, שהוא הגיבור היהודי, המשותף לרומאנים אחרים כמו „השד" ו„מורה התשוקה".

כאשר עיצב רות את הגיבורים הללו, היתה זו דרך נוחה להבעת דעות נון־קונפורמיסטיות בשאלות העיקריות המעסיקות אותו: מין ויהדות. ואפשר שהפעילות המינית המוגברת והסטייתית של גיבוריו באה לחפות, כביכול, על תסביכים יהודיים.

כעת תורגם לעברית ספרו של רות, „כשהיתה ילדה טובה", אשר הופיע במקורו האנגלי לפני 22 שנה, ב־1966 — לפני „פורטנוי" וכל הרומאנים האחרים שהוזכרו. למרבה ההפתעה, הוא שונה מהם, אינו מתקשר אליהם כלל. אין כאן הומור יהודי מר, אין ביקורת־עצמית חושפנית, אין התקפה חזיתית על מוסר ששמו האם היהודיה, ה„יידישע מאמע", ה„חונקת" את בנה מרוב מסירות והטפנות במעשיו. את מקומה של המשפחה היהודית תופסת כאן משפחה אמריקאית־נוצרית, המספקת למספר חומר רב לניתוחים פסיכולוגיים ולתיאור מערכת מורכבת של יחסי־אנוש.

תסביכיה של הגיבורה הראשית, נערה אמריקאית בשם לוסי נלסון, מקורם לרוב במשפחתה וביחסים המשובשים בין הוריה. כולם מתגוררים יחד בבית הסב, באזורים הצפוניים של ארצות־הברית, הנתונים תכופות לגלי קור ושלג. האב, וייטי נלסון, הוא אדם בלתי־אחראי, לא־יוצלח, המתמכר לטיפה המרה, ומעורר בלב הבת הרכה רגשי השפלה ובושה. צילו הארוך של הסב וילארד, הדואג למשפחה המפוררת הזו, אינו מוסיף בטחון־עצמי לנערה ואין בו כדי לסייע לפתרון בעיותיה הפנימיות. לבסוף חייה שלה מסתבכים ומשתבשים ללא תקנה, כמו חיי הוריה, על אף השוני שבתנאים ובנסיבות. ברגע מסוים היא מנסה להאמין שתתגבר על כוחות־הרוע הפועלים בתוכה וסביבה, שחייה ישתפרו ויתייצבו על הצד הטוב: „והאם לא היה מן הנמנע שיהיה אחרת? בסופו של דבר, הלא האמת גוברת? אה, אם כן לא לשווא הקריבה ונאבקה? כן, כמובן אם אתה יודע שהצדק אתך, אם אינך נחלש ומהסס. אם למרות כל מה שמוטח בך, למרות כל הקשיים, כל הכאב, אתה יוצא נגד מה שאתה מכיר כלבבך כעוול; אם אתה מקשית את לבך נגד דעת האחרים, אם אתה מוכן לשאת בבדידות הכרוכה ברדיפת הטוב בעולם אויש לטובך אם אתה נאבק בכל עצב וגידי גופך אפילו בשעה שהאחרים בזים לך, שונאים אותך ופוחדים ממך; אם אתה מתמיד עוד ועוד ועוד ועוד, לא משנה כמה גדולים היסורים, כמה נורא המאמץ — כי אז יבוא יום והאמת תצא לאור..."

אך אלה הן רק מחשבות ותקוות לרגע ולשעה. הטרגדיה הנוראה אינה מאחרת לבוא בעקבות המרירות, הנקמנות וכוחות־ההרס שנצטברו בלבה של לוסי. גם שמו של הספר מעיד על דמותה ומעשיה של הגיבורה — הוא לקוח מן השיר הידוע, „היה היתה ילדה קטנה": „כשהיתה ילדה טובה / היתה מאוד־מאוד טובה, / וכשהיתה ילדה רעה / היתה מפלצת."

מ. אבי־שלמה

גילגולו של רעיון

(המשך מעמוד 15)

היתה בעיניו „אם כל חטאת". העבודה — ערך חיובי כשלעצמו, הכרח במצב בו שרוי העם היהודי בגולה. „מכאן: ההטפה. הרגשת הצורך לרומם את כבוד העבודה, להכשירה בעיני היהודי ולהתירה מטעם הדת והמסורת, להורות שהעבודה לא זו בלבד שהיא מותרת, אלא שהננו גם מצווים עליה" (עמ' 26). ביקורתו על הגלותיות אינה יודעת פשרה: „... הוא רואה את המידות המושחתות שדבקו ביהודי הגולה, את העצלות והרכילות, את היהירות הריקה והתקיפות, השנוררות והחנופה וכל שאר תכונות כיוצא באלו, כמחויבות המציאות, כהכרח פנים־אורגני, הנובע מן המיבנה הכלכלי הרעוע של המון בית ישראל ומהיות היהודים חיים חיי בטלה ללא יגיע־כפיים וללא יצירה פרודוקטיווית" (עמ' 27). במצע שלו הוא תבע ייסוד בתי־ספר לנערים ולנערות, ללמוד בהם לא רק לימודי־דת או השכלה כללית, אלא בעיקר מלאכה. ולבסוף — „לתת לפחות לשליש של הישוב היהודי אדמה, למען יוכל לעסוק בעבודת־אדמה ובמרעה־צאן" (עמ' 24). ריב"ל ראה ברוחניות היתרה המציינת את אורח־החיים היהודי מכשול רציני בדרך ההתפתחות הרצויה. אבל יחסו לדת היה דו־ערכי. הוא סבר כי אין ההשכלה סותרת את הדת ואין הדת סותרת את חיי העבודה. הוא חיפש ומצא אסמכתא בתורה כי עם ישראל היה עם עובד־אדמה מעודו. והוכחה לכך: החגים החקלאיים (חג הביכורים, חג האסיף), המשלים השאובים מחווי עובדי־האדמה, שבחי הארץ וגם החוקים האגראריים והסוציאליים (שמיטה, פאה, יובל ועוד).

אצל אברהם מאפו לא נמצא את אלמנט ההטפה והקריאה הישירה לעבודה; אבל הוא משולב במסכת זו בזכות עצם יצירתו המבטאה „געגועים לחיי טבע, לחיי כפר ועבודת־אדמה, לחיי פשטות ותום" (עמ' 32). בספרו „אהבת ציון" מעורר מאפו את בני דורו לצאת לחיק הטבע, אל השדה — „לינו בכפרים". כז'אן ז'אק רוסו רואה אף הוא בחזרה לטבע דרך לגאולת האדם. אך אין דבריו נשארים תלויים בספירה הערטילאית של הפיוט. לדעת פ.ל. היו להם גם השפעות מעשיות: „‚אהבת ציון' סייעה לא מעט ליחס החיובי לנסיונות ההתישבות, שנעשו בדרומה של רוסיה. וגם להצמחת ‚חיבת ציון' התנועה שקמה מסביב ליישוב ארץ ישראל" (עמ' 34).

לעומתו היה יהל"ל (יהודה לייב לוין) פוזיטיוויסט, שבהשפעת הספרות הרוסית של שנות השישים של המאה הי"ט (בעיקר פיסארב דוברוליובוב וצ'רנישבסקי) ראה הכל מנקודת־ראות גשמית וביקש לדון בכל עניין מבחינת חשיבותו המעשית. בכך הוא התקרב ביותר לסוציאליזם ולמאטריאליזם שהיה רווח בזמנו ברוסיה. „יהל"ל היה מאלה שאין מנוחה לנפשם מחמת העוול הגדול שבחיי החברה, המיוסדת על ניצול ועל שלטון האדם באדם לרע לו" (עמ' 46). ובתחום החיים היהודיים הוא היה מן הלוחמים החריפים ביותר בכלי הקודש, בבטלנות וברוחניות החולנית. „את אביי ואת רבא תעזוב למנוחות; / בהוויות החיים תתעסק לתועלת", כתב יהל"ל באחד משיריו. על כן, נוטה פ.ל. לראות ביהל"ל „כעין חוליה מקשרת בין שתי הדרכים שבהן השתלשלה המחשבה הציבורית היהודית, שהביאה אל תנועת העבודה העברית בארץ" (עמ' 47).

ראשית העתונות הסוציאליסטית

יהל"ל נמנה עם אותה קבוצה קטנה של סופרים שהתרכזו סביב שמואל אהרן ליברמן וביקשו להניח את היסודות לסוציאליזם היהודי. ליברמן, הנחשב למבשר הסוציאליזם בספרותנו, סיסמתו היתה „כי המלאכה היא יקר האדם, היא תכונן ארץ ויושביה, וממנה ונושאיה תצמח תשועת ישראל ותשועת כל אדם יחד." הוא זכור בעיקר בזכות כתב־העת שלו, „האמת", שהיה הבטאון הראשון למחשבה הסוציאליסטית בעברית. אך שנות פעולתו בתוך ספרותנו היו מועטות. במשך שלוש שנים בלבד פירסם את מאמריו, תחילה ב„השחר" של סמולנסקין ואחר כך ב„האמת" שלו, שיצא לאור בימי ישיבתו בווינה, בקיץ תרל"ז. הוא היה התיאורטיקן של הסוציאליזם היהודי, ובמסגרת משנתו נתייחד מקום מרכזי לערך העבודה; אותה הוא ראה „ככוח יוצר ומשחרר, כגורם מתקדם, הנושא בחובו סיכויי התחדשות ותיקון־עולם" (עמ' 49).

לפי בקשתו של א. ש. ליברמן כתב מ. ל. לילינבלום בשנת 1877 את חיבורו הנודע „משנת אלישע בן אבויה — מסכת יישובו של עולם". הוא ביקש לחכות את האויב בנשקו שלו. בחר בצורת המסכת ובסגנון התלמודי, בדמותו של אלישע בן אבויה („אחר"), שמסופר עליו כי היה בא לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ו„אומר לתלמידים, העתידים להיות תנאים מבלי־עולם, הולכי בטל החיים על חשבון הציבור: מה אתם עושים כאן? עד שאתם עוסקים בהלכות הפורחות באוויר, הרים התלויים בשערה, שאין להם על מה שיסמוכו, לכו ועיסקו ביישובו של עולם שאתם חיים בו וצריכים לו: צאו והיו בנאים, נגרים, ציירים וכיוצא בהם."

שיחרור האשה

לילינבלום הושפע אף הוא מן הפוזיטיוויסטים הרוסים, דיבר על חובת העבודה המוטלת על האדם השואב הנאה מן המציאות ועל כן חייב אף לתרום לה במידת יכולתו. אף הוא הרחיב את המסגרת והיה הראשון שטען כי חובה זו חלה גם על האשה. הוא ראה „בעבודה העצמית של האשה תנאי הכרחי לשיחרורה, למלחמתה על מקומה ועל ערכה בחיים ובחברה, לעמידתה השלמה ברשות עצמה, בלתי תלויה בגורמים חיצוניים העלולים לשעבדה או להצר מצעדיה" (עמ' 58).

יל"ג (יהודה לייב גורדון) תרם תרומתו לרעיון העבודה בשירו „דוד וברזילי", שבו „נתן ביטוי מלא למאוויי־דורו וגעגועיו לחיי־כפר ועבודת־אדמה" (עמ' 70). השיר נכתב בשנות החמשים למאה הי"ט, בימי ניקולאי הראשון, כאשר נוסדו המושבות היהודיות בדרומה של רוסיה. ומן הצד השני הוא קידש מלחמה על הרבנים „עבדי האות המתה, הכובלים את ישראל החי ברתוקות אמונות־הבל, המכלות את בשר האומה ונשמתה בשמן של אמונות ודיעות שלא מן העולם הזה" (עמ' 72).

ומיל"ג מגיע פ. ל. למנדלי מוכר ספרים, הוא מרגיש את ההבדל ביניהם: יל"ג היה אמנם מאבות רעיון העבודה בספרותנו, אבל מנדלי היה יוצר גדול, שהעמיד את אמנות־כתיבתו לשירות הרעיונות החברותיים והחינוכיים שלו. מרידתו במצב הקיים, כאשר היהודים הצטיירו בעיניו כטפילים הנבנים מעמל אחרים, כבטלנים המבקשים שמלאכתם תיעשה בידי הגויים שבקרבם הם יושבים, הביאתו לידי השאיפה לראות את בני עמו חוטבים בעץ ומכים באבן ועודרים באדמה, עובדים ומתפרנסים מעמל כפיהם ולא מסחר־חליפין וסרסרות.

ברקי בן יגלי היה במובן מסויים ממשיכו של מאפו. בחזיונותיו הפיוטיים ובעיקר ב„שירת הזמיר", ביקש לחבב על הקורא העברי את אהבת הטבע והאדמה, לנטוע בלבו את השאיפה לחיי עבודה פוריים.

ביאליק הוא בעצם המשחרר הגדול של האדם החדש, הפותח לפניו אופקים רחבים של יציאה אל המרחב, הוא המשורר הגדול שנתן ביטוי ל„געגועיה כיסופיה של האומה הקרועה מאדמת־מטעה... לגעגועי דורות... לאדמה, לטבע, לעבודה", בשירו „בשדה" וביצירותיו האחרות.

שידוך מעורבות

על לילינבלום נאמר כי הוא בישר את הופעתם של ברנר וברדיצ'בסקי. ואכן, אחת היתה נקודת־המוצא, אך מה רב המרחק ביניהם: ברדיצ'בסקי, שגם נקודת המוצא שלו היתה האנומאליה של הקיום היהודי בגולה, הגיע בסופו של דבר לגילוי „היסוד האחד, הקרקעי, הארצי שהיה באומה ובאישיה בעבר..." ובכתביו הבלטריסטיים הוא גילה את „היהודים האחרים, שעוד חיים גם בהווה החשוך של האומה יהודים אשר ‚יצר הרע' להם, אנשי בשר ודם, העלולים לחטוא ויש בהם הנושאים סגולות יצירה, בניין ומעשיות..." (עמ' 114). ואולי דווקא בזכות הארציות והיצירויות הזאת נודעה לו לברדיצ'בסקי השפעה רבה על בני העליה השניה והשלישית בארץ ישראל.

שונה ממנו היה ברנר, שהכתיבה היתה לו „לא שעשועים, לא אמצעי של שכחה עצמית ומקור תקווה והתעודדות, אלא מלוי חובה קשה ואכזרית, עבודה במלוא משמעה הכבד של מלה זו" (עמ' 128). כל יצירתו אינה אלא התמודדות אחת גדולה על „גורל האדם עלי־אדמות", על „עניין החיים והמות", שהוא „דבר מן הנצח ואינו תלוי בנו אף במשהו", אך גם אם השקפת־עולמו היתה פסימית, קודרת, הרי שבבואו לערוך את חשבונו של הכלל הישראלי, קרא ברנר לשינוי־ערכים, לחיי מלחמה ועבודה. הוא ראה תנאי ראשון בעמדת העבודה במרכז החיים היהודיים: „באי־עבודה חטאנו ובעבודת עצמנו כל התיקון. בה נוכל להיגאל." בביקורת המצב הקיים הוא היה אף קיצוני יותר ממנדלי. את הפתרון והמוצא הוא ראה רק בשינוי רדיקאלי, במהפכה שורשית בחיינו, בתכונתנו, „על ידי יצירת עבודה עברית על קרקע חשיך לנו."

בדברו על טשרניחובסקי אין פ. ל. מחדש הרבה לאחר שמרנר כבר עסק בנושא זה בצורה יסודית במסתו. בעקבותיו מציין אף פ. ל. את הסתירה הפנימית המתגלה בשיר „שירי הארם", המסתיים בשורה „ילטש הסייף, מרטה החנית", והמצלצל כעין חימנון לעובד־האדמה ולאיש המלחמה גם יחד" (עמ' 119).

הפרק האחרון בספר מוקדש לא.ד. גורדון, שרעיון העבודה היה הלוז שבשורת המחשבה שלו, הגרעין העיקרי שבה, האיש שבא לארץ ישראל על מנת להגשים את תורתו בחיי היום־יום, הגשמה למופת.

המצב הקיים

ומה עכשיו?

מאה ועשרים שנה אחרי ריב"ל ולילינבלום, יהל"ל וליברמן, שבעים שנה אחרי דברי ברנר וביאליק, ארבעים שנה אחרי הקמת המדינה, עובדים בישראל 100 עד 150 אלף ערבים מהשטחים. הם באים לעבוד כאן בחקלאות ובבנייה, בתעשייה ובשירותים. כלום יש מחסור בידיים עובדות? לאו דווקא, אלא ש־30 אלף המובטלים היהודים אינם להוטים לעסוק בעבודות שאינן נראות להם לפי כבודם. הם מעדיפים ללכת לבורסה, לשחק בלוטו ובטוטו, לחיות על דמי אבטלה. כבודות ועוד ענף החדרים, מייבאים פועלים מפורטוגל, מבראזיל, מאיטליה, מיוגוסלאביה. בקרוב יובאו פועלים נוספים מיוון, מקפריסין, מארצות המזרח הרחוק.

אפרים ברום, יהודי בריטי מפולפל, הקים חברה בינלאומית לגיוס עובדים, הוא בא לתל־אביב להציע למדינת ישראל כמה פועלים שהיא רוצה, מכל ארץ שתרצה. האיש שהקים מנגנון יעיל העשוי לפתור תמורת כסף כל בעיה של כח־עבודה, נעשה מליונר מעסקיו. אין הוא מאמין כי אנו נחזור אי־פעם לעבודה עברית. את ברנר ואת א. ד. גורדון הוא לא קרא ולא יקרא. אותו לא מעסיקה כל שאלה אידיאולוגית או מוסרית.

אבל אנחנו, מה יהיה עלינו?

פסח ליברמן: „רעיון העבודה בספרות העברית", הוצאת „במעלה", תל־אביב תשמ"ז.

העבר

(המשך מעמוד 17)

הוא לעתים תכופות אגאדרי. מכאן יופיים המיוחד, הרצף התודעתי מבקש לו סדר משלו, חוקי הורימה שזאתים כמו במוראה־מהפכת לשוב לנקודת המוצא ולהשפיע בכך לא רק על הזמן, אלא גם על ההתרחשויות שבדרי־עבר ניתן היה למנוע, ולהניא בכך הוויות מציאות אחרת, שיש בה כדי למנוע כמו מבראשית את אשר הווה והתרחש. כך משמרת האם את הלבה ובונסת אותה אל שריה לכל ישותה (20). (בשיר אחר) „אמרתי לו אבא, השיבני אל רחמך/ כמו לא יצאתי/ (...) אשוב אהיה אחר מזרעיך שלא תמך פרי/ (...) עכשיו חנך הר —/ רקום אותי פנימה, ללא מוצא/ כמי תהום" (17).

לפונקציונאליות תועלתנית מופרכות, שירים רבים הם בעלי גופר אגדי, מעין מעשיות הכתובות בשורה קצרה ובאורח תמציתי, בן נשמי הציור המרתק של טקסט, הנקנה לרוח המעשיה ובה־בעת אינו חדל מלהיות שיר. שם, מלך המקסט את הכרובתיו ומשליכם ארצה, ואחר יושב בחורר אוצרותיו על הארץ „מניח להם, באהבה/ לחבתים מכנסיו" (28). השמים שופטים עצמם ומצווים על מלך אחר מקנטי המלכים לפרוק מעליהם את ההכלה, אלוהי האגסים בולע במקום אחר, את אגסיו ו„חש באגסיותו המתגלמת/ בקליפת התרוממת אותו ונושא לך בגולקי, נערה שנתנה לבשר את צרורית פניה — עתה צרה הנערה מאד/ בצלליות במראה/

(...) לא תוכל לחסב אליו/ שארית פניה" (67).

ביחסי גבר־ואשה כאן מגולמת התבוננות התורגת אל מה שהוא מעבר לביטוי פיזי ונפשי של קשר בין אוהבים. „שכב עמי כלשם שאיש לא שכב עם אשה/ אין אנחנו אדם" (15). חיבוקו של האיש את הדוברת מרומה בשיר אחר לטבעות העץ הכהות, המסמנות את מניין שנותיה; הקשר לאהוב על כן הוא סבוך כאקט המקראי של חציית ים־סוף או כמורא־המבול, והיא עצמה מדומה לנהר הירדן, „החוצצת בין מכורה לגלות".

הספר נחתם במחזור שירים „יעקב, סולם, רחל, רבקה". יש בו ריתמוס כשל שירי מאנגר. אם כי מן ההיבט התוכני אין כלל דמיון ביניהם. המשוררת יוצרת קישורים מעניינים בין הדמויות לבין סבתה ודמויות אחרות ממשפחתה, והקו העצמי המוביל את השיר יוצר הן קירבה והן הרחקת עדות כדי להסתייע בהם בנסיון ההתקרבות אל בני המשפחה שנרצחו בשואה.

באמצעות מגגש שהוא בעיקרו תמונתי וחוויתי, פונה המשוררת אל נפשה פנימה ואל הקורא הפוגש בשיריה. ואם כי אין המשוררת נוטה לאמירות אינטלקטואליות, נבנית במרוצת הקריאה השקפת עולם ברורה של יחס אל הזמן, המרחב הפיזי, הנפשי וההיסטורי. בשירים מצויה צלילות שאין בה ויתור על עומק. שירה זו נמנעת באורח מודע מן הקישוטיות או מן הטיוטתיות. אלה הם קווים המאפיינים את שירה של רבקה מרים ומושכים את הלב לבוא אל עולמה השירי, העשיר והמרתק.

דורית קדר ■ תערוכות

במחוזות הבלתי־נודע

פרנץ ברנהיימר, בעקבות ליאונרדו דה־וינצ'י

פרנץ ברנהיימר
מוזיאון יד לבנים

„כבר בילדותי התבוננתי בסדקים ובקיעים בסלעים ובקירות, ומכיוון שהללו קרוצים מחומר קשיח ומגלה התנגדות, הם היוו עבורי סמלים של האל־זמני. בציורי עשיתי שימוש באותם קווים. מתמיד גיליתי עניין רב בסוגים שונים של קווים וזאת בגין השפעות שונות שיש להם על נפש המתבונן. כך, למשל, קיימים קווים מהירים אשר ציורו ללא לחץ כלשהו וכך הדבר אף לגבי קווים איטיים. קיימים גם קווים שנעשו באמצעות אמת היד, וקווים אחרים שנעשו באמצעות תנופת פרקי הכתפיים. זוגות קווים כגון אלו ממלאים תפקיד חשוב בתולדות הציור. חשיבות הצורות של רנואר ורפאל קשורה לעניין זה. הקו הלחוץ ביצירת מיכלאנג'לו הוא בעל השפעה מיוחדת על סגנונו. סוגי קו שונים מאפשרים דרגות שונות של התפשטות ושל חופש בצורות אותן הם מתארים. יש ביכולתנו להשתמש בדברים אלה במודע בתזמורה של קומפוזיציה. בדרך זו אני מנסה לחבר מוסיקה באמצעות הרישום, ובדרך זו אני מנסה גם לרדת אל הבלתי מודע, אך הדבר אינו אינסטינקטיבי כפי שניתן להניח. הטכניקה שלי נובעת במודע מרישומיהם של אמני הראנסאנס והבארוק הגדולים, בהם התבוננתי בחיבה רבה. בדרך הטבע, מקורה של כל יצירה הוא במחוזות הבלתי מודעים, אך הניסיונות שעורכים בצורות ובקשרים שבין צורות שכבר הומצאו פעם הם מודעים. אני שב ועושה דברים רבים, עד שאני מגיע לפתרון סופי. לאחר זמן־מה אני מגלה שגם פתרון זה אינו סופי".

עד כאן ציטוט מדבריו של הצייר פרנץ ברנהיימר המציג במוזיאון יד לבנים בהרצליה במשך חודש פברואר.

ברנהיימר נוגע בקטע קצר זה במספר נקודות בעלות חשיבות מירבית: בעקבות לאונרדו דה־וינצ'י הוא עוקב אחר מראות הטבע ודולה את המופשט מהמוחשי. הוא מציין את הקשר בין אופי הקו (איטי, מהיר, רך, זוויתי וכו') לבין השפעתו על נפש המתבונן.

האמן עורך השוואה בין תחום הרישום לתחום המוזיקה ומציין את תזמורה של הקומפוזיציה ובכך הוא עוקב אחר שיעורו של קנדינסקי המשווה צלילים לאופיים של קווים. המתבונן הרגיש חייב להפעיל בו־בזמן את העין ואת האוזן הפנימית המתרגמת את הניואנסים של הקווים בשחור והמצע הלבן — שאף הוא הופך לצבע בפני עצמו — לצלילים נמוכים וגבוהים יותר. בדרך־כלל הטון הוא דרמטי למרות שהוא מלא תנועה אדירה. הנקודה האחרונה המועלית על־ידי האמן היא האיזון הדק שבין מה שנקראת „עשייה ספונטנית" לבין עשייה היונקת את שורשיה ממסורת ארוכת שנים. גם כאן חלה איזו סינטזה — בדומה לזו שבין ציור ומוסיקה — האמן, בכל מקרה, חכם דיו כדי להותיר את השערים פתוחים להתנסויות נוספות ואינו רואה בדבר „פתרון סופי".

התבוננות מופנמת במכלול הציורים שבמוזיאון מעלה רעשים של תריקת עצמות או חפצים שונים הרוצים לכבוש את התנועה ולנוע, להתערבל, להפיק צלילים נמוכים של קונטרהבס המור־סבר; חורי ברגים וקצוות מתורדים אחרים נוגעים בחפצים הגובלים בגופם במעין מקלות, ותורמים אולי מצלילי תוף עיניו החור על קצב משלו. ואולי אין אלו אלא אברים פנימיים ואורגניים שחשקו להפוך למערכת מיכון מתקדמת, ואפשר גם שהכל נעשה בערפולי נופים חיצוניים ורמזי רמזים לשמשות עגולות או ירחים מלאים ואפילו מן הסתם, למעגלים שלמים.

זהו ציור המשלב אמוציות חזקות ומאידך גיסא גם תבונה היודעת לתזמר את האמוציות. ציור מעניין מאוד הראוי לביקור של כל אוהבי הרישום הטוב.

מירי נשרי
גלריה שרה לוי

בגלריה שרה לוי בתל־אביב מציגה מירי נשרי רישומים העשויים מגרגרי קפה, דבק ומריה. התערוכה תימשך עד ה־11.2. גם תערוכה זו מפגינה מיומנות ורגישות רבה. מבט ראשון עשוי להטעות שכן האמנית בוחרת בצמצום, היעדר דחיסות ומותירה מרחב מעולה למצע הנייר־פרגמנט המודבק על נייר חום וכמעט נטמע בתוכו. אבל לחווית עדינה ורגישה זו נכונה התנגדות של תכנים: מאבקים בין אברי גוף פזורים, בין שני גופים, בין אדם לחיה. המאבק הוא מאבק נואש מלכתחילה שכן הכל נתונים בסתף מאחר. זהו מאבק סיזיפי, מאבק של טנטלוס, שהוא מאבק לשמו ואשר תוצאותיו אינן מביאות פרי כלשהו.

נשרי מעבירה את הדרמה הנמצאת אצל ברנהיימר בקולות נמוכים — בשפת שירה. שפה שאינה פוסחת אף על דיאלקטיקה שבין ארוטיקה למוות, בין הסתכלות המעוגנת על מגיה פרהיסטורית (ראה דימויים המאזכרים מאוד את ציורי המערות באלטמירה ובלסקו) לבין תפיסה מיתולוגית המאחדת את האדם והחיה. ציור מצוין.

שרה כ"ץ
גלריה שלוש

בגלריה שלוש בנווה צדק מציגה שרה כ"ץ עד ה־10.2. לעומת התערוכות הקודמות עושים ציורים אלו שימוש בכתמיות ולא במערך הרישומי (על אף שאצל ברנהיימר ונשרי המערך הקווי הולך בד בבד עם המערך הכתמי). הגיוון בפסטלים, העבודות גדולות.

לכאורה אלו עבודות שהן פרי הלך־רוח נינוח יותר, לא דרמטי ולא נאבק. אך הדברים לעולם אינם כפי שהם נראים, ואצל כ"ץ הפסטלים הם מסכה שקרית שלעולם עוטה תוגה ועצב נורא המחלחל בכל עורק ועורק של הצבע וממלא אותו בחרדה רוממת. בעלי־החיים כגון הכלב, הסוס או האילים הם בני „מקום אחר", כפי שמציינת אחת מהכותרות. יש איזו בדידות וניתוק מהרקע. ניתוק, סגירות ואווירה של „מקום אחר" מזדחלים אף לדיוקנאות של אמנים מוכרים כגון סטימצקי ואלקלעי. העיניים מכוסות, הפנים עוברים מטמורפוזה שכנראה נצבעה בנימי נשמתה של האמנית.

„ראשים רומיים" אינם אלא ראשים שכוסו רבדי רבדים של תחבושות צבע. אולי הנפש רוצה להיראות דרך עיניהם של ראשים אלו, אלא שעיניים כבר אין וחללים שחורים נבקעו בהם אילמים. אין בציורים תווים מייחדים, אפילו לא באותו נער שלדי היושב לו על כסא כפות רגליים, כפות ידיו מכונסות כלפי פנים ופניו ריקים מתווים. מעין נוכחות של אנשים אשר איבדו את הוויתם והפכו לאובייקטים ללא שם, ללא זהות, ללא כתובת. לא בכדי נותנת האמנית לאחד מהראשים שם המדבר בעד עצמו — „היעלמות"... אכן, נסוגה הנפש, רוצה אולי לפרוץ, אך היא כלואה בתוך חומות עצמה. ציור כן, קשה ומבטיח.

שלוש תערוכות טובות שנעשו מתוך נבכי הנפש ועל כן הן אמינות גם מבחינת התכנים וגם מהיבט העשייה האמנותית. □

דני ורט ■ קולנוע

מלאכים כבני אדם

„מלאכים בשמי ברלין", קולנוע לב, תל־אביב

כיצד להתייחס לסרטו החדש של וים ונדרס? לאותו מסע פיוטי ברחובותיה של ברלין חישנה־החדשה, זאת שממבט מגבוה של צמד יצורים שמימיים? זהו סרט שקל לפסול אותו על הסף באותה מידה שניתן להיות שבוי ביופיו ובמיוחדותו. מה היה הרעיון שהנחה את ונדרס בסרט שעמו שב למולדתו לאחר סרטו הקודם שנעשה בארה"ב („פריז, טקסס" הזימרני והיפהפה כאחד)? כאן, ב„מלאכים בשמי ברלין" (סרט שבגרמנית נקרא „השמים מעל ברלין" ובאנגלית וצרפתית קרוי „כנפי התשוקה"), ונדרס מתיישב במקום אחד בניגוד לרוח הנדודים שאיפיינה את מיטב סרטי הדרך שלו, שנעו לעיתים בין ארצות ויבשות („אליס בערים הגדולות" או „במהלך הזמן"). זהו גם מחווה לעיר אהובה בדומה אולי למחווה שערך בסרטו התעודי „טוקיו גא", שהיה מסע בטוקיו המודרנית בעקבות הבמאי היפני הגדול והנערץ עליו, יאסוג'ירו אוזו. אגב, את סרטו הנוכחי הוא מקדיש לצמד מלאכיו כפי שהוא מכנה אותם, אוזו ופרנסואה טריפו.

הסרט שיצר ונדרס הפעם מצוי באותו תחום רגיש שניתן לכנותו שירה קולנועית או קולנוע פיוטי, סרט ללא עלילה מוגדרת, ללא אירועים דרמטיים, קולנוע במבנה חופשי עטוף בהרהורים פילוסופיים, קולנוע שאיפה־שהוא נובע מקולנוע האוואנגארד או הקולנוע האקספרימנטלי. כאן כובש ונדרס ואף מהמם לעיתים ויחד עם זאת הוא מותיר את הצופה תמה, מדוע בעצם נעשה הסרט. האם רצה לומר משהו או שהיתה זו מין קפריזה פסבדו־אמנותית, פסבדו־אינטלקטואלית.

מלבד ונדרס עצמו המעצבים האחראים ליצירה זו הם שניים נוספים: הצלם הצרפתי הגדול אנרי אלקן, המביא עמו מסורת כבודה של קולנוע צרפתי ואירופי החל מאבל גאנס וז'אן קוקטו, דרך ז'אן פייר מלוויל ועד לבמאי החדשן (אוואנגארדיסט?) ראול רואיז, והשני הוא ידיד ותיק של ונדרס, המחזאי פטר האנדקה. אין זו הפעם הראשונה שונדרס משתף פעולה עם שניים אלה. אלקן צילם עבורו את הסרט „מצב הדברים", האנדקה כתב בזמנו את התסריט לאחד מסרטיו העלילתיים המוקדמים „חרדת השוער בפני בעיטת העונשין".

העלילה הפעם (אם בכלל ניתן להגדירה כך משום ההפשטה), דנה בצמד מלאכים, דמיאל (ברונו גאנץ) וקסיאל (אוטו סאנדר), שיורדים לברלין. הסרט עוקב אחר שיטוטם של שני המלאכים בעיר, מצלם נופים עירוניים ובני אדם. המלאכים על־פי ונדרס והאנדקה ניחונים בכמה תכונות יסוד. הם בלתי נראים ויש ביכולתם להאזין להגיגי אנוש נסתרים. הסרט כולו מורכב מבליל של חצאי משפטים, מחשבות אקראיות, תערובת של שפות, (בין היתר אפילו כמה משפטים בעברית) בצד דבריהם דווי הלוריקה של המלאכים עצמם. תכונה מלאכית נוספת (על־פי הבמאי) היא שמלאכים רואים הכל בשחור־לבן. מכאן נובע עיצובו הצבעוני של הסרט משלל צילומים בשחור־לבן, שלעיתים מתגנב לתוכם הצבע.

אלקן הקשיש (כמעט בן 80) מחולל פלאים במצלמה. זהו מסע מגוון בין טיפוסי אדם, נהגים במכוניות בכבישים, אנשים ברכבת התחתית, פרוצה צעירה ועצבנית, אשה טורקיה במכבסה, נהג שנפגע בתאונה, ילדים משתעשעים, ילד אחר שניצב בצד. המלאכים מקשיבים, לעיתים מניחים יד על כתף, מרכינים ראש, מתווה מלאכי שאינו משנה הרבה ואינו מונע למכל אדם מלקפוץ וליפול אל מותו.

הדמויות המרכזיות בסרט, מלבד שני המלאכים, הם אמנית קרמה (סולבג דומרטין) בקרקס כושל שעל סף פשיטת רגל (הקרקס קרוי „קרקס אלקן" — מחווה לצלם הסרט), קשיש תמהוני שנושא על כתפיו את צער העולם ויוצא לעיתים בתפאורתה של ברלין שחלפה (זה זקן הגרמני הוותיק קורט בויס). הדמות הנוספת היא זו של שחקן קולנוע, פיטר פאלק האמריקני בתפקיד פיטר פאלק, השחקן שגילם בזמנו את קולומבו בטלוויזיה (ושרה שמעריצים אלמוניים מזכירים לו מדי פעם) משתתף בסרט כדמות כלש אמריקני בברלין הנאצית.

סצנות צילומי הסרט נערכות בין הריסות במעין מרתף אפל ומשובץ בדמויות לבושות מדים נאציים ודמויות של יהודים עם טלאי צהוב. זו הזדמנות לונדרס לשבץ כמה קטעי סרטי תעודה על ברלין והרכה — עוד אחת מהחידות הלא פתורות או מוסברות בסרט זה. פאלק, כך מסתבר, הוא מלאך שנפל, מלאך שבחר לו את בן תמותה, אבל הוא מסוגל עדיין לחוש בנוכחותם של מלאכים לצידו, הוא מדבר אליהם, מושיט להם יד. „קומפיירד" הוא מכנה אותם, כנראה אופן פנייה מלאכי מקובל.

עוד בעלילת הסרט התאהבותו של דמיאל במריון, נערת הטרפז, המרחפת על חבלי הקרקס עם זוג כנפיים מלאכותיות הצמוד לגבה. אהבתו של המלאך גורמת לו לעשות מעשה ולוותר על מלאכיותו, להיות אדם, ליהנות לראשונה מההנאות והקטנות השמורות לבני אדם, לטעום קפה שחור בבוקר, לגלות עולם צבעוני. ביומו הראשון כאדם הוא עוצר עובר אורח מטפש שיסביר לו כיצד נקרא כל צבע. הוא אפילו נהנה מטעמו של דם לאחר שמנוחת מכה על שורקרו.

יופיו החזותי של הסרט כובש והוא מביא את הצופה לסלוח לעיתים לסטטיות והטרחניות. סצנת הספריה היא אחת הדוגמאות הנפלאות להשגיהם של ונדרס־אלקן. המלאכים והמצלמה הולכים בתוך ספריית ענק, הומה מחשבות וקטעי ספרות. לצד הקוראים ניצבים לעיתים מלאכים נוספים, מניחים בראשם או מחייכים בהלוך צבר המלאכים לידם.

סרט יוצא דופן שקשה להניח שהותיר את רישומו על התפתחות הקולנוע, סרט שהוא לעיתים, גם מרגיז אולי, אבל יחד עם זאת רב השראה והגדשה קסם. □

תל-אביב

אסתר
לילה מגניב
שישי 12.15, 10.00
מוצ"ש 9.40, 7.30
חול 9.40, 7.30, 5.00

אורלי
זיווג משמים
שישי 10.00
מוצ"ש 9.30, 7.15
חול 9.30, 7.15, 5.00

בית ציוני אמריקה
שכנים
שישי בחצות
הזאב
מוצ"ש 9.30, 7.30
בדלת
חול 9.30, 7.30, 4.30

בן יהודה
חיזור גורלי
שישי 12.00, 9.40
מוצ"ש 9.30, 7.00
חול 9.30, 7.15, 5.00

גת
הקיסר האחרון
שישי 10.00
מוצ"ש 9.30, 6.30
חול 9.00, 6.00

גורדון
אדמה זו שלי היא
מוצ"ש 9.30, 7.15
חול 9.30, 7.15, 4.30

דרייב אין
השוטר מלוס אנג'לס
מוצ"ש 9.00, 7.00
חול 9.00, 7.00, 4.30

הוד
רקוד מושחת
שישי 12.00, 9.45
מוצ"ש 9.30, 7.15
חול 9.30, 7.15, 5.00

פאר
יופיו של החטא
שישי 10.00
מוצ"ש 9.30, 7.15
חול 9.30, 7.15, 5.00

מוזיאון תל-אביב
עיניים שחורות
מוצ"ש 9.30, 7.00
חול 9.30, 7.00, 4.30

סינמה 1
סגור לרגל שפוצים

סינמה 2
סגור לרגל שפוצים

פאריס
בריאן כוכב עליון
שישי 12.00, 10.00
חיי כלב
מוצ"ש וחול 9.30, 7.15

חן 1
מעקב צמוד
שישי 12.15, 10.00
מוצ"ש 9.50, 7.30
חול 9.50, 7.30, 5.00, 2.00

חן 2
יום במלכודת
שישי 12.15, 9.50
מוצ"ש 9.50, 7.25
חול 9.50, 7.25, 5.00

חן 3
אי אפשר לקנות אהבה
שישי 12.15, 10.00
מוצ"ש 9.50, 7.30
חול 9.50, 7.30, 5.00, 2.00

חן 4
הנסיכה מבוורלי הילס
שישי 12.15, 9.50
מוצ"ש 9.50, 7.25
חול 9.50, 7.25, 5.00, 2.00, 11.00

חן 5
מחלון חדר המיטות
שישי 12.15, 9.55
מוצ"ש 9.55, 7.30
חול 9.55, 7.30, 5.00, 2.00, 11.00

שחף
עכבר הבארים
שישי 12.00, 9.45
מוצ"ש 9.30, 7.15
חול 9.30, 7.15, 5.00

תכלת
אריה
מוצ"ש 9.45, 7.30
חול 9.45, 7.30, 5.00

תל-אביב
זעם של כבוד
שישי 12.00, 9.45
מוצ"ש 9.30, 7.15
חול 9.30, 7.15, 5.00

לב 1
נערות עובדות
בשעות 10.00, 7.00, 5.00, 2.00

לב 2
טמפופו
בשעות 9.30, 7.15, 4.30, 2.00

לב 3
המשפחה
בשעות 10.00, 8.00, 5.00, 2.00

לב 4
מגדל הדבורים
בשעות 10.00, 7.50, 5.00, 2.00

גבעתיים

הדר
חזור גורלי
מוצ"ש 9.30, 7.00
חול 9.30, 7.00, 4.30

באר שבע

חן
סגור

צוותא

● "צוותא" אשדוד
ליל שבת, 5.2.88, שעה 22.00 – הזמרת חוה אלברשטיין.

● "צוותא" בית אליעזר (חדרה)
ביום שישי, 5.2.88, שעה 14.30 – מבצע נסיעות בשכונה.

● "צוותא" באר-שבע
שבת, 6.2.88, שעה 10.00 בבוקר – ט"ו בשבט בצוותא. יטעו שתילים עם חברי "כרמים". לאחר מכן סיור בקיבוץ. בהמשך -- פיקניק ביער להב ואח"כ מפגש עם חיים אורון (ג'ומס), מזכיר הקיבוץ הארצי – על כוס קפה. לילדים שבינינו מובטח בזמן המפגש בילוי חליפי בקיבוץ להב.

שבת, 13.2.88, שעה 20.30, במתנ"ס ע"ש לוין – רב-שיח בנושא – שיקום האסיר.

● "צוותא" חיפה
יום שני, 8.2.88, שעה 21.00 – ערב פסיכולוגיה הגשטאלט. יחסים יהודים-ערבים. בהשתתפות: ה-פסיכולוג נועם קנט ואחרים. מנחה קבוצות-סוחל קראם.

● "צוותא" ראשון-לציון
ליל שבת, 6.2.88, שעה 22.00 – לשיר בצוותא עם יורם שחר. זמר-אורח – אילקה רווה. עמם על הבמה – החליל יואל הוד.

מוצאי שבת, 6.2.88, שעה 22.00 – גידי גוב – "דרך ארץ". מלווים: רמי קליינשטיין – קלידים; נאור דיין – גיטרות; אלון הלל – תופים; בנצי גפני – בס.

ליל שבת, 12.2.88, שעה 22.00 – "הפרברים" – בשירים מפה, משם ומדרום-אמריקה גם.

● "צוותא" כפר-סבא
ליל שבת, 5.2.88, שעה 21.30 – "צבעונים אלה צבעונים" – השירים הרוסיים ששרים בעברית, בהנחיית רפי פסחזון. ליד הפסנתר – שרה שוחם.

● "צוותא" קרית-חיים
יום שלישי, 9.2.88, שעה 20.30 – רשמי מסע בסין – עם אבנר קובלינר – חבר קיבוץ יסעור. יתוצגו וידיאו, שקופיות, מוסיקה סינית ותה סיני.

ליל שבת, 12.2.88, שעה 21.30 – ערב תיאטרון – "שלוש אחיות" – עם השחקנית – בהט קלצ'י.

● "צוותא" נהריה
ליל שבת, 5.2.88, שעה 21.30 – "הנשיקה" – עם יורם טוחר-לב והזמרת אסתי כץ.

יום ראשון, 7.2.88 – שעה 21.00 – הרפואה הסינית – אקופונקטורה – עם ד"ר שמואל הלוי.

● "צוותא" לוד
מוצאי שבת, 6.2.88, שעה 21.00 – ערב ג'ז עם להקת "פה ושם". המופע מתקיים במועדון נווה-זית.

● "צוותא" ירושלים
ליל שבת, 5.2.88, שעה 22.00 – הזמר שלמה יידוב.

מוצאי שבת, 6.2.88, שעה 20.30 – יוקרן הסרט "מיסטר קליין".

חיפה

חן
לילה מגניב
שישי 10.00 ערב
מוצ"ש 9.15, 7.00
חול 9.15, 7.00, 4.30

פאר
מעקב צמוד
שישי 10.00 ערב
מוצ"ש 9.15, 6.45
חול 9.15, 6.45, 4.15

אורלי
יום במלכודת
מוצ"ש וחול 9.00, 6.30

רון
חיזור גורלי
מוצ"ש 9.15, 7.00
חול 9.15, 7.00, 4.30

אורה
לחישה רועמת
שישי 10.00 ערב
מוצ"ש 9.15, 7.00
חול 9.15, 7.00, 4.30

עצמון 1
עכבר הבארים
שישי 10.15 ערב
מוצ"ש 9.30, 7.15
חול 9.15, 7.00, 4.30

עצמון 2
שגעון בחלל
שישי 10.15 ערב
מוצ"ש 9.30, 7.15
חול 9.15, 7.00, 4.30

עצמון 3
ללא מוצא
שישי 10.00 ערב
מוצ"ש 9.30, 7.15
חול 9.10, 6.45, 4.30

קרן אור המחודש
יופיו של החטא
מוצ"ש 9.30, 7.15
חול 9.30, 7.15, 4.30

ראשל"צ

רון 1
חיזור גורלי
מוצ"ש 9.30, 7.15
חול 9.40, 7.15, 4.30

רון 2
שגעון בחלל
מוצ"ש 9.40, 7.15
חול 9.40, 7.15, 4.30

● מסע הסברה נגד אלימות בעכו

בעקבות תופעות האלימות, הן במגזר הערבי והן במגזר היהודי, הוחלט לקיים בימים הקרובים מסע הסברה מקיף בנושא אי-האלימות בכל מוסדות החינוך ב-עכו.

המיבצע משותף לעיריה ולאגודה הישראלית נגד אלימות והוא נועד לחנך את בני הנוער ליתר סובלנות והבנה בין יהודים לבין ערבים, בין ערבים לערבים ובין יהודים ליהודים.

עכו זכתה לפני שנתיים בפרס הסובלנות של דו-קיום בשלום בין יהודים ולא יהודים החיים בה בכפיפה אחת, תופעה שהתערערה בזמן האחרון עקב תופעות של כתיבת סיסמאות נגד יהודים וסיסמאות שנכתבו על-ידי יהודים נגד ערבים. (עתי"ם)

חוק התכנון והבניה, תשכ"ה—1965
מרחב תכנון מקומי
חיפה
הודעה בדבר אישור שינוי תכנית מתאר מקומית

נמסרת בזה הודעה, בהתאם לסעיף 117 לחוק התכנון והבניה, תשכ"ה—1965 כי הועדה המחוזית לתכנון ולבניה, מחוז חיפה, החליטה לאשר באישור שר הפנים, שינוי תכנית מתאר מקומית הנקרא "תכנית מס' חפ/1866 — שינוי יעוד מאזור לבנין צבורי למבנה מסחרי במרכז עסקים ראשי", המהווה שינוי לתכניות הבאות:
חפ/229—תכנית מתאר חיפה
חפ/428—תכנית מפורטת של חיפה
חפ/777—הרחבת רחובות האזור המזרחי.
מקום התכנית: רח' הגמל 2 בחיפה.
הודעה על הפקדת שנוי התכנית, פורסמה בילקוט הפרסומים מס' 3292 תשמ"ו, עמוד 1206.
השנוי האמור, בצורה שבה הועדה המחוזית אישרה אותו, ביחד עם התשריט והנספח המצורפים אליו, הופקד במשרדי הועדה המחוזית וכן במשרדי הועדה המקומית לתכנון ולבניה, חיפה, וכל המעונין רשאי לעיין בו, ללא תשלום, בימים ובשעות שהמשרדים האמורים פתוחים לקהל.
משה גלזנר, יו"ר הועדה המחוזית לתכנון ולבניה, מחוז חיפה
כ"ח בתשרי תשמ"ח, 21.10.87

ירושלים

אדיסון
שחיתות בגדול
מוצ"ש 9.00, 7.00
חול 9.00, 7.00, 4.30

אורגיל
הקיסר האחרון
מוצ"ש 8.30
חול 8.30, 5.00

עדן
אבא גנוב
מוצ"ש 9.00, 7.00
חול 9.00, 7.00, 4.30

אורנע
יום במלכודת
שבוע שמיני ואחרון
מוצ"ש 9.15, 6.45
חול 9.00, 6.45, 4.30

מיטשל
אריה
מוצ"ש וחול 9.00, 7.00

סמדר
נרדפי החוק
שישי 22.00, 15.00
דמבו הפיל המעופף
שבת 11.00 בבוקר
מלאכים בשמי ברלין
מוצ"ש וחול 9.15, 7.00

כפיר
חזור גורלי
מוצ"ש 9.00, 7.00
חול 9.00, 7.00, 4.30

רון
חשוד
מוצ"ש 9.30, 7.15
חול 9.15, 7.00
תל אביב-ברלין
חול 4.30

בית אגרון
שישי
14.00 מיקי רורק-דיינר
16.00 פשעים שבלב
שבת
16.00 אי.טי חבר מכוכב אחר
18.30 מיקי רורק-דיינר
20.30 פריץ החתול
22.00 סיפור בזיג זג
24.00 סודי ביותר

תיאטרון ירושלים
מאנון יז'אן דה פלורט
שישי 14.00
מוצ"ש וחול 9.30, 7.00

חולון

ארמון
נקמתו של חייל
שישי 10.00
מוצ"ש וחול 9.30, 7.30

סבוי
חזור גורלי
מוצ"ש 9.30, 7.00
חול 9.30, 7.00, 4.30

מגדל
מעקב צמוד
שישי 10.00
מוצ"ש וחול 9.30, 7.15

מתנ"ס קרית שרת סינמטק
החנות מעבר לפינה
מוצ"ש, א' וב' 9.30, 7.15

מועדון קולנוע לנוער
לוחמי חרות
א', ב', ג' 16.00

רמת גן

אואזיס
מעקב צמוד
שישי 10.00
מוצ"ש 9.50, 7.20
חול 9.45, 7.25, 4.30

ארמון
סגור

רב גן 1
רקוד מושחת
שישי 12.15, 10.00
מוצ"ש וחול 9.50, 7.30

רב גן 2
אי אפשר לקנות אהבה
שישי 12.15, 10.00
מוצ"ש וחול 9.50, 7.30

רב גן 3
יום במלכודת
שישי 12.15, 10.00
מוצ"ש וחול 9.50, 7.30

רב גן 4
ללא מוצא
שישי 12.15, 10.00
מוצ"ש וחול 9.50, 7.30

פתח תקוה

היכל 1
חיזור גורלי
מוצ"ש 9.30, 7.00
חול 9.30, 7.00, 4.30

היכל 2
עכבר הבארים
שישי 10.30, 8.30
מוצ"ש 9.30, 7.15
חול 9.30, 7.00, 4.30

היכל 3
רקוד מושחת
מוצ"ש 9.30, 7.15
חול 9.30, 7.15, 5.00

עפולה

מופתרון
מגדל הדבורים
מוצ"ש וחול 9.00

בת-ים

עצמאות
רקוד מושחת
שישי 10.00
מוצ"ש 9.30, 7.15
חול 9.30, 7.15, 5.00

הרצליה

היכל
חזור גורלי
מוצ"ש 9.00, 7.00
חול 9.30, 7.00, 4.30

הבימה
התיאטרון הלאומי
מחר, מוצ"ש, 6.2
מירלה אפרת: 18.00, 21.00
נהג ציירת: 20.30
אנשים קשים:
בתיאטרון ירושלים: 20.30

שרותים ● עזרה ● תחבורה

תורנות בתי-מרקחת

שישי
בת-ים: גני בת-ים — הנביאים 3.
חולון: ד"ר חורי — סוקולוב 70.
ירושלים: אשר — מ. מסחרי ק. יובל.
נתניה: קרניאל — מרכז מסחרי קרית נורדאו.
פתח-תקוה: מיניפארם — שפרינצק 20.
רמת-גן: חן — ז'בוטינסקי 99.
תל-אביב: שדה גב — האוזנר 3, תכנית ל'.
פארם מרקט — יהודה הימית 61, יפו.
חיפה: מור — המגינים 97.
רעננה, כיסו: אבנר גלעד — וייצמן 54, כפר-סבא.

שבת
בת-ים: מור חביבה רייק 20.
חולון: מור — חביבה רייק 20, בת-ים.
ירושלים: קופ"ח מרפאת רוממה — חמ"ג 28 (שבת).
אמור — דוד ילין 31 (מוצ"ש).
נתניה: מקסים — סולומון 2.
פתח-תקוה: אסותא — ברון הירש 31.
רמת-גן: רמת יצחק — שד' ירושלים 96.
תל-אביב: שדה דב — האוזנר 3, תכנית ל'.
סיני — שדרות ירושלים 70, יפו.
חיפה: קרית אליעזר — ככר מאירהוף 6.
רעננה, כיסו: קופ"ח כ"ס — בן גוריון 48, כ"ס.

משטרה

ירושלים, תל-אביב, חיפה, רמת-גן, בני-ברק, חולון, פתח-תקוה - טל' 100. באר-שבע, נהריה, נתניה, נצרת – 100. אילת – 244. חדרה – 22444.

תורנות בתי-חולים

תל-אביב והמרכז
● בית החולים ע"ש שיבא תל-השומר - כל המחלקות - כל השבוע.
● בית החולים בילינסון, פתח-תקוה - כל המחלקות - כל השבוע.
● בית החולים ע"ש וולפסון, תל-אביב - בימים ב', ד', ו' - כירורגיה ופנימית. ילדים - כל השבוע.
● בית החולים איכילוב, תל-אביב - בימים א', ג', ה' שבת - כירורגיה ופנימית.
● בית החולים הלפסון, חולון - כל המחלקות - כל השבוע.
● בית החולים אסף הרופא - כל המחלקות - כל השבוע.

נתניה
● ביה"ח לניאדו נמצא בתורנות למקרים דחופים - כל השבוע, כולל שבת.

ירושלים
שישי
שערי צדק - ילדים, פנימית. הדסה ע"כ - כירורגיה, אורטופדיה, עיניים, א.א.ג., נשים.
שבת
ביקור חולים - ילדים, נשים. הדסה ע"כ - פנימית, כירורגיה, אורטופדיה, עיניים, א.א.ג.

יד ביד - ארגון קשבת בטלפון לילד ולנוער - קו לנוער במצוקה
ירושלים - 02-243358
ת"א - 226027 (24 שעות)
חיפה - 04-229488 (11.00-20.00)
גליל מערבי - 04-922222
קו פתוח להורים במצוקה בימי ב'-ו' - טל. 222782.
"קו פתוח" - ארגון קשבת לילדים ובני נוער 03-222783 (24 שעות)

עזרה ראשונה

עזרה ראשונה לשיניים שליד החוג לרפואת שיניים בישראל
בתל-אביב — בימים א'—ה' בין השעות 21.00—23.00. בלילות שבת ובערבי חג בין השעות 18.00—24.00. בשבתות ובחגים בין השעות 15.00—21.00.
הכתובת: רח' ברבוכבא 49, טל' 284649.
בחיפה: רחוב הנמל 26, קומה ג', טל: 528566, פתוח מדי יום ביומו, כולל ערבי שבתות, שבתות וחגים מ-20.00 עד 23.00 בערב.

מרפאת שיניים לעזרה ראשונה
המרפאה פתוחה כל יום כולל שבתות וחגים בין השעות 9.00-24.00. אחרי חצות בתאום טלפוני בלבד.
דיזנגוף סנטר שער 3 (ליד המשביר) קומה א', טל: 294869, 03-285822.

מרכז סיוע לקורבנות אונס
לרעננה ואיזור השרון, טל' 052-32432 בימים א'-ה' בשעות 17.00—21.00.

עזרה ראשונה נפשית
ער"ן ירושלים — טל' 02-227171.
ער"ן תל-אביב — טל' 03-5461111.
ער"ן ילדים ונוער — טל' 261113.
ער"ן חיפה — טל' 04-672222.
ער"ן באר-שבע — טל' 057-418111.
ער"ן נתניה — טל' 053-35316.

סילוק מטורדים
מוקד עת"א למקרים דחופים — טל' 106.

מד"א

ירושלים, ת"א, חיפה — טל' 101. רמת-גן, בני-ברק, גבעתיים — טל' 5781111; רחובות — טל' 051-31022; עפולה — טל' 93333; קרית-גת — טל' 051-881333; באר-שבע — טל' 057-74767; אשדוד — טל' 055-51333; שח"ל בנוש רן, טל' 03-330848.

רכבות

מירושלים לבני-ברק וחיפה:
בימים א'-ה': 16.00
בימי ו' וערבי חג: 11.30
מחיפה לבני-ברק וירושלים
א'-ו': 7.00
מתל-אביב לחיפה:
בימים א'-ה': 6.00, 7.00, 8.00, 8.16, 9.00, 10.30, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00, 18.30, 20.00.
בימי ו' וערבי חג: 6.00, 7.00, 8.00, 9.00, 10.30, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00.
מתל-אביב לנהריה:
בימים א'-ה': 6.00, 8.00, 12.00, 14.00, 16.00.
בימי ו' וערבי חג: 6.00, 8.00, 12.00.
מחיפה, בת-גלים, לתל-אביב:
בימים א'-ה': 6.00, 6.30, 7.30, 8.30, 10.00, 11.05, 11.30, 12.30, 13.30, 14.30, 15.30, 16.30, 17.30, 19.30.
בימי ו' וערבי חג: 6.00, 6.30, 7.30, 8.40, 10.00, 11.30, 12.30, 13.30, 14.30.
מנהריה לחיפה ולתל-אביב:
בימים א'-ה': 6.30, 9.05, 10.40, 14.35, 16.33, 18.38.
בימי ו' וערבי חג: 9.05, 10.35.
* הרכבת תופעל בימי א' בשבוע ויום אחרי חג בלבד.

בלום יפתח את המשחקים

● טניס

הטניסאי מספר 2 של ישראל גלעד בלום יפתח היום את משחקי גביע דייויס עם איטליה בפלרמו כשמולו יתייצב המדורג מס' 2 של איטליה פרנצ'סקו קאנצ'לוטי המדורג 74 בעולם. אחר כך יתייצבו שני הטניסאים הראשונים של ישראל ואיטליה עמוס מנסדורף המדורג 21 ופאולו קאנה המדורג 44 בעולם — כך נקבע בהגרלה שהתקיימה אתמול בצהריים בפלרמו.

מחר ייערך משחק הזוגות כשאת איטליה ייצגו קאנה והצעיר בן ה-18 אלוף וימבלדון לנוער נרגיסו ואילו את ישראל יתכן וייצגו שחר פרקיס ושלמה גליקשטיין. על כך לא נקבע סופית.

ביום ראשון, האחרון למשחקים, שוב יופיע בלום במשחק הראשון נגד קאנה ומנסדורף יסיים נגד קאנצ'לוטי.

המשחקים יחלו היום בשעה 11 לפי שעון ישראל. והשופטים יהיו מאנגליה.

יש לציין שמנסדורף ניצח באחרונה את קאנצ'לוטי ביוהנסבורג אבל הפסיד פעם אחת, 6:2, 6:2.

קאנה הצליח אשתקד לנצח את שני נציגי שוודיה במשחק גביע דיוויס כשגבר על וילאנדר ופרנפורס. הקפטן של איטליה הוא אדריאנו פאנאטה שירש את מקומו של ניקולה פיאטרנג'לי.

● כדורגל

גינצבורג הוחזר לסגל

מאת ראובן חנניה

בוני גינצבורג, שוער מכבי חיפה, הוחזר אתמול לסגל הלאומי בכדורגל.

המאמן הלאומי מיליאנקו מיהיץ' זימן את גינצבורג על רקע החולשה הגדולה של שוערי נבחרת הכדורגל עופר פביאן ואבי חדד.

כזכור נופה גינצבורג מן הסגל הלאומי לפני כחודשיים בעיקבות הצהרות נגד המאמן הלאומי וכן עקב ירידה בכושרו.

אמש הודיע המאמן מיליאנקו מיהיץ' כי מבחינתו בוני גינצבורג, אבי חדד, עופר פביאן ואדיר שמיר, הם ארבעת השוערים של הנבחרת ורק לאחר האימון ביום ראשון יחליט מי מהשניים יכלל בסגל ב' שישחק ביום שני עם הסגל המקביל של פולין ומי ישחק בנבחרת הלאומית.

פרט לשוערים נכללים בסגל ב' למשחק שייערך ביום שני בכפר סבא: ליאור רוזנטל, יעקב הלל, מנשה שמעונוב, רז רבינוביץ, מאיר קרוש, יגאל מנחם, מאיר צרפתי, יעקב שוורץ, רוני לוי, אלי דריקס, דור גורדנה, שלמה עמר, ניר לוין, יעקב סגל, שמעון מנחם ואפרים דוידי.

בסגל הבכיר אין שינויים.

מחר: פולין – רומניה

מחר תשחקנה פולין ורומניה ב-4.45 באיצטדיון העירוני בקרית-אליעזר.

השבוע אין ליגה – יש גביע-הטוטו

רבי פתח-תקוואי ומאבקים מסקרנים בכפר-סבא וירושלים

השבוע לא יהיו משחקים בליגות הלאומית והארצית בכדורגל. במקומם יתחילו מאבקי גביע-הטוטו. משחקים בארבעה בתים כשבמקומם נכונים מצטים למנצחות. שתי קבוצות מהליגה הארצית — הפועל ירושלים והפועל חיפה — צורפו ל-14 הקבוצות הלאומיות. "סטז'" לקראת אפשרות שובן ללאומית. ראוי לציין ששחקני הנבחרת הלאומית ייעדרו ממשחקי קבוצותיהם.

בבית א' ייערך מאבק מסקרן במגרש ימק"א שם תנסה בית"ר ירושלים לגמול לבית"ר ת"א, שניצחה אותה בליגה — 0:4 (שבת, 3). גם המשחק השני בבית זה יהיה מסקרן כששמשון ת"א תתמודד שוב, בבלומפילד, עם מכבי חיפה, אותה ניצחה בשבת בליגה 0:1 (היום 2.30).

משחקי בית ב' יעמדו בסימן הדרבי הפתח-תקוואי בין קבוצות הפועל ומכבי. הפועל פ"ת היא קבוצת צמרת. מכבי פ"ת סוגרת את הטבלה. למרות זאת, קרב מעניין (שבת, 3). במשחק שני בבית שוב ייפגשו בשכונת התקוה קבוצות נווה-יהודה ת"א והפועל צפריריים חולון. בשבת סיימו בתיקו אפס. הפעם יהיו אולי שערים... (שבת, 3).

מאבק מעניין יהיה בבית ג' כאשר מכבי נתניה תארח את הפועל באר-שבע. המובילה הלאומית שנתניה תנסה לנצל את ביתיותה מול קבוצת הנגב, המגלה חוסר יציבות וסובלת משחקני-מפתח פצועים (שבת, 3). המשחק השני, ברמת-גן, יפגיש את מכבי ת"א עם המובילה בליגה הארצית, הפועל ירושלים. שחקני הבירה יקשו על מארחיהם שיבקשו לקצור נצחון לפתוח בגביע-הטוטו, אחרי תשעה משחקים בהם לא זכו במלוא 3 הנקודות בליגה (שבת, 3).

בבית ד' יהיה דו-קרב מסקרן בכפר-סבא בין קבוצות הפועל ת"א, (השנייה בטבלת הלאומית) והפועל כפר-סבא (השלישית). אם יופיעו שתי הקבוצות בהרכבים סבירים צפוי מאבק מרתק (שבת, 3). במשחק נוסף תארח הפועל לוד את השנייה בליגה הארצית, הפועל חיפה. מעניין יהיה לראות אם קבוצת התחתית בלאומית מסוגלת לנצח יריב צמרת מהארצית (היום, 2.30).

הקבוצות לשלושה בתים.
* בית א': מכבי יבנה — הכח רמת-גן (היום, 3); הפועל חדרה — מכבי רמת-עמידר (היום 2.30).
* בית ב': מכבי יפו — הפועל בת-ים (היום, 3); הפועל טבריה — הפועל עכו (שבת, 3).
* בית ג': בית"ר נתניה — הפועל רמת-גן (שבת, 3); הפועל יהוד — מכבי שעריים (שבת, 3).

מי שיזלזל יורחק מהמשחקים

מזכ"ל המועצה להסדר הימורים בספורט, אריה זייף הגיב אתמול בבקורת קשה על הידיעות כאילו מתכוונות כמה קבוצות להתייצב למשחקי גביע הטוטו בהרכבים חסרים. זייף אמר: "המועצה הגדילה את הפרסים בצורה משמעותית כדי שלקבוצות יהיה מקור הכנסה. אם הקבוצות תגלינה זלזול הן עלולות למצוא עצמן מחוץ למסגרת המועצה".

יחד עם זאת ברור ששחקני הנבחרת הלאומית לא יטלו חלק במשחקי קבוצותיהם היום ומחר. לעובדה זו מודע אריה זייף ומקבל אותה. "הבעיה אינה שחקני נבחרת" אמר מזכ"ל המועצה להסדר הימורים בספורט.

הנבחרת יוצאת לפורטוגל

● כדוריד

מאת יוסף הכם

נבחרת הכדוריד של ישראל יוצאת הבוקר לאליפות העולם דרגה ג' שתיפתח מחר בערב בפורטוגל.

באליפות נוטלות חלק 9 נבחרות שישחקו בשני בתים. בבית א', שבו תשחק ישראל, תשחקנה גם לוכסמבורג, פורטוגל ואיטליה.

בבית השני יופיעו תורכיה, בלגיה, אנגליה, הולנד ואוסטריה.

מכל בית תעלינה שתי נבחרות לבית הגמר, כשהן "לוקחות" עימן את התוצאות ביניהן. שתי הראשונות בבית הגמר שיתנהל בשיטת ליגה בת סיבוב אחד יעפילו למשחקי אליפות העולם דרגה ב' שייערכו בשנה הבאה בצרפת.

ישראל תפתח את הופעותיה מחרתיים מול לוכסמבורג, למחרת תשחק עם פורטוגל וביום חמישי עם איטליה.

אמש קיימה הנבחרת אימון מסכם באולם העירוני בנס ציונה והמאמן הלאומי איגור ביאליק אמר: "המשימה קשה והשובה לשוב ולשחק במשחקי דרג ב'. את תוצאות הכנות הנבחרת שנמשכו מעל לשנתיים נוכל לראות באליפות זו".

ראש המשלחת לטורניר חיים קופיטו הוסיף: "השחקנים נמצאים בהרגשה מעולה והמורל הוא גבוה".

משחקי מחר: בית א', איטליה-לוכסמבורג, בית ב' הולנד-תורכיה, בלגיה-אנגליה.

עפולה וגבעתיים — במוקד משחקי הגמר באליפות הפועל

משחקי הגמר באליפות הפועל בכדורסל ייערכו היום ומחר באולם הספורט בנבת. ראויים לציון שני נציגי הפועל עפולה, עם ארבע קבוצות בגמר, וגבעתיים, עם שלוש קבוצות.

היום יתקיימו המשחקים: 4, קט-סל, בנות: עפולה — גבעתיים; 5, ילדות: עפולה — גבעתיים; 7, קט-סל, בנות: עין-חרוד, איחוד — יפעת.

מחר ימשכו משחקי הגמר: 10, ילדות: עפולה — בית-אלפא; 11.30, נערים: עפולה — תל-אביב; 4, נערות: חיפה — מבי-יהודה ת"א; 5.30, נערי: גבעתיים — גת.

גמר גם בכדוריד

גם תחרויות הגמר באליפות הפועל בכדוריד יתקיימו מחר באולם בנס-ציונה.

המשחקים: 9, ילדים חץ ראשל"צ — רמת-ישי; 10, ילדים רחובות — ראשל"צ; 11, ילדים אשקלון — רמת-גן; 12, ילדים רחובות — ראשל"צ; 3, נערות: אשקלון — ראשל"צ; 4, נערים: רחובות — ראשל"צ; 5, ליגה א': דימונה — קרית-אונו; 6, ליגה ארצית: נס-ציונה — אורה.

● קליעה: תחרות באקדח אויר על-שם רוני הולדינגר ז"ל תיערך מחר ב-9 בבוקר במטווח הפועל פ"ת.

● צעדת חבל עולים תהיה מחר ב-7 בבוקר [illegible]

גביע-הטוטו גם בארצית

גם קבוצות הליגה הארצית בכדורגל יתמודדו במסגרת השבוע בגביע-הטוטו. במסגרת זו חולקו 12 [illegible]

חליפה וקרמר באו מארה"ב לאליפות ישראל

שני הרצים הישראלים המצוינים, יחזקאל חליפה ודני קרמר, הלומדים בארה"ב, הגיעו ארצה כדי ליטול חלק באליפות ישראל במרוץ-שדה, שתיערך מחר באיצטדיון עמק-חפר.

באליפות ישתתפו טובי הרצים בארץ ובראשם האלוף אריה גמליאל, יאיר קרני, שלמה אולאי ואחרים.

לזוכה במקום הראשון מובטח כרטיס השתתפות לאליפות העולם בעוד חודשיים בניו-זילנד.

המאבק בין הנשים יתקיים בין האלופה זהבה שמואלי מרמת-השרון ומול שלום מהפועל באר-שבע.

מצפים להשתתפות כ-350 רצים.

● כדורגל: [illegible]

היום מתחיל המאבק הישראלי-איטלקי בגביע-דייויס

הביתיות בפאלרמו מאזנת עדיפות ישראלית בדירוג העולמי

נבחרות הטניס של ישראל ואיטליה יתחילו היום בפאלרמו, איטליה, בהתמודדות ביניהן בגביע-דייויס. המפגש יהיה בבית-העליון, שבו נוטלות חלק 16 הנבחרות הטובות בעולם. בשלב הבא תארח המנצחת והמפסידה את נבחרות הודו או יוגוסלביה.

ישראל לא נפגשה בעבר במשחק בין-ארצי רשמי עם איטליה, אבל עמוס מנסדורף וגלעד בלום כבר ערכו היכרות עם אוחזי המחבט הנוכחיים של ארץ המגף.

הטניסאי מספר 1 של איטליה, פאולו קאנה, בן ה-23, המדורג כיום במקום ה-44 בעולם, נפגש כבר ארבע פעמים עם עמוס מנסדורף, מאז הופיעו השניים בתחרויות הנוער. כל אחד ניצח את יריבו פעמיים. מעניין לציין ששניהם שיחקו במשחקים האולימפיים בלוס-אנג'לס. האיטלקי, שגובהו 1.80 מטר נטל את מדליית-הארד, בעוד שמנסדורף נשר בסיבוב הראשון.

הכוכב שנסוג

ביוני, בשנה שעברה, מתח קאנה את הטניסאי מספר 1 בתבל, איוון לנדל, כששניהם נפגשו ביניהם בוימבלדון. הצ'כי הצליח להפוך מיגור משמעותי כאשר המשחק הופסק אז בגלל הגשם. לנדל גבר על קאנה בחמש מערכות.

הנשק החזק של קאנה: חבטת כף-היד שלו היא לפעמים קטלנית.

גם המחבט מספר 2 של איטליה, פרנצ'סקו קאנצ'לוטי, בן ה-25 (גובה — 1.80), נפגש אשתקד עם מנסדורף ביוהנסבורג. הישראלי הצליח להפוך בסיבוב השני מיגור כשהפסיד במערכה הראשונה על האפס, וניצח בשלישית והמכרעת — 3:6. בסיבוב הראשון הפתיע קאנצ'לוטי בנצחון על האמריקני דייויד פייט.

את מה שעשה קאנצ'לוטי ב-1984 כשדורג 26 בעולם וכעבור שנה כשעלה למקום ה-21 בתבל, אינו מצליח לשחזר. הוא הידרדר ב-1986 עד למקום ה-242 בעולם. לאחרונה חזר קאנצ'לוטי ליכולתו הטובה כשהעפיל פעמיים לגמר הטורנירים בבארי ובסט-וינסנטה. קאנצ'לוטי נימנה על סגל גביע-דייויס מאז 1983. הוא מצטיין בהגשות ובמכות כף-יד אדירות ונחשב למומחה על משטח-חימר, עליו יתקיימו המשחקים נגד ישראל בפאלרמו. במקרה של גשם יועתק המיפגש לאולם על משטח ברזנט מתוח, עליו מיטיבים הישראלים לשחק.

איטליה, הנוטלת חלק במשחקי גביע-דייויס מאז 1922, קיימה 92 משחקי-בית, בהם ניצחה ב-79 לעומת 13 הפסדים. במשחקי חוץ ניצחו האיטלקים ב-40 משחקים והפסידו ב-36, ואילו על מגרשים נייטרליים ניצחו שלוש פעמים והפסידו שבע פעמים, כולל חמש הופעות בגמר: ב-1960 (4:1), ב-1961 (5:0) וב-1977 (5:0) באוסטרליה; ב-1979 (5:0) לארה"ב וב-1980 (4:1) לצ'כוסלובקיה, עם לנדל.

זכתה בדייויס

איטליה נטלה פעם אחת את גביע-דייויס כשגברה בגמר 1976 על צ'ילי — 4:1. בשורותיה כיכבו אז אדריאנו פאנאטה, קורנדו באראצוטי ופאולו ברטולוצ'י, בעוד שבשנות השישים הופיעו בשורותיה גדולי טניסאיה: ניקולה פיאטרנג'לי (זכה ברולאן-גארוס) ואורלנדו סירולה.

יש לציין שאיטליה, כמו אוסטרליה, שבדיה וצ'כוסלובקיה — לא נשרה מעולם מהבית העליון, מאז הוקמה המתכונת הנוכחית ב-1971.

אשתקד היתה איטליה במצב לא-נעים. לאחר הפסדה לשבדיה בסיבוב הראשון בבית-העליון, עמלו קאנה וקלאודיו פאנאטה (ויורד מגדולתו ומדורג 221 בעולם) מול דרום-קוריאה על הישרדות בבית-העליון. איטליה ניצחה בקושי בסיאול — 2:3.

בסגל האיטלקי נמצאים גם קלאודיו פיסטולזי, המדורג 97 בעולם; מאסימיליאנו נארדוצ'י (138) ואלוף וימבלדון לנוער, דיינו נרגיס (191), שישחק עם קאנה בזוגות.

לעומת האיטלקים מדורג עמוס מנסדורף במקום ה-21 בעולם וגלעד בלום במקום ה-139. שניהם ייצגו את ישראל במשחקי היחידים.

שבעה משחקים נוספים בבית-העליון בגביע-דייויס בטניס יהיו בסוף השבוע.

הודו תארח את יוגוסלביה ואחת מהן תתארח בסיבוב השני בארץ כיריבת ישראל.

מחזיקת הגביע, שבדיה, ללא מאטס וילאנדר, שנטל חופשה בת שישה שבועות, תארח את ניו-זילנד החלשה.

שוייץ, ללא הכוכב מספר 1 שלה, יעקב לאסק, שנפגע בכף ידו הימנית בתאונת-דרכים, תארח את צרפת ללא יאניק נואה, ואולי גם ללא הנרי לאקונט. שניהם סובלים מפציעות.

שאר המשחקים: מכסיקו — אוסטרליה; צ'כוסלובקיה — פאראגוואי (משורותיה ייעדר כוכבה הוותיק, ויקטור פצ'י, שעבר ניתוח שבר); מערב-גרמניה — בראזיל; דנמרק — ספרד.

פאולו קאנה

הפועל חולון — מכבי ר"ג 81:97

מאת יוסף הכם

במשחק אימון בכדורסל שהיה אמש באולם בכפר המכביה בר"ג, גברה קבוצת הפועל חולון על מכבי רמת-גן 81:97 (46:61).

● קלעו להפועל חולון: דאוסון 27, אורנג' 21, טרי 18, בורמור 16, כוגין 10, אלימלך 4 וטולכו 1.

● למכבי רמת גן: מאיו 18, בינר 17, אורדיטי 16, קלינג 10, רכליס 9, שילר 7 ומוסקוביץ 4.

בחירת המאמן נדחתה למארס

מאת יצחק ויסמן

בחירת המאמן הלאומי בכדורסל נדחתה לאמצע חודש מארס, זאת לאחר פגישה שנערכה אמש בין יו"ר איגוד הכדורסל חיים אבורביץ, יו"ר הועדה המקצועית איתן חפר ושני חברי הנהלת מכבי ת"א, יו"ר שמעון מזרחי ואמנון אבידן.

נציגי מכבי ת"א דרשו לדחות את בחירת המאמן לחודש מאי בטענה שקבוצתם תפגע אם רלף קליין ייבחר בחודש פברואר וכיום גם אינם יכולים לתת תשובה אם הוא ישוחרר לאימון הנבחרת.

יו"ר הועדה המקצועית עמד על כך שבחירת המאמן תתבצע במועדה ב-17 בפברואר אך לבסוף הסכימו הצדדים על אמצע מארס.

משחקי חצי-הגמר בגביע-המדינה – מחר

הפועל קרית-אתא — המעפיל
הפועל כפר-סבא — מטה אשר

משחקי חצי-הגמר בגביע-המדינה בכדורעף יפגישו מחר את ארבע הראשונות בטבלת הליגה הלאומית בשני מאבקים מסקרנים באולמות נייטראליים.

מחזיקת הגביע, קבוצת הפועל מטה אשר, המובילה בליגה ביתרון ניכר והמצטיינת בכושר מעולה, תתמודד באולם בעין-השופט, ב-7.30, עם השלישית בטבלה, הפועל כפר-סבא. מטה אשר — פייבוריטית. כל מה שנותר לכפר-סבא — לנסות ולהפתיע. ישפטו אורי ממפלהוף ואורון קמל.

משחק חצי-הגמר השני יהיה באותה שעה באולם נוה-יזרעאל בין קבוצות הפועל קרית-אתא והמעפיל. הפייבוריטית — המעפיל, שניצחה בשבוע שעבר את יריבתה בליגה 3:2, תתקשה לעמוד מול יריב חזק מקרית-אתא, המעפיל תשתדל להעניק "סייט" לקרית-אתא. ישפטו גבי לוסן וגבי קראוס.

המשחק הנדחה בליגה הלאומית בכדורעף, בין הפועל העוגן והפועל שריד, ייערך מחר ב-7 בהעוגן.

חצי-גמר גם בנשים

גם בגביע-המדינה לנשים בכדורעף ייערכו מחר משחקי חצי-הגמר, שיקדמו לתחרויות הגברים. מחזיקת הגביע, הפועל ב.ת.ים, תשחק בעין-החורש ב-5 עם הפועל כפר-סבא (שופטים: רדיו רתנסל ונתי הד). באותה שעה יפגשו בנוה-יזרעאל קבוצות הפועל מטה אשר ב' וקרית-חיים (שופטים: מיכאל פלע וזאב שוהם).

מוסר מעיין מכשיר מעופפים

מאת אבנר מלמן

קבוצות הבנים והבנות של מוסר מעיין יופיעו בגמר אליפות בתי הספר העל יסודיים בכדורעף שייערך ב-25 בפברואר [illegible].

באליפות שנמשכה ימים בהשתתפות 12 בתי ספר נערכו משחקי שמינית גמר, רבע גמר במתנמיה, מסילות וגן השלושה ובחצי הגמר שנערך אתמול בבית שאן ניצחו בני מעיין את מבואות עירון 2:0 (13:15, 4:15) ובנות גברה על רונדין קרית-אתא 2:0 (5:15, 10:15). שתי קבוצות אלה תתמודדנה בגמר הבנים.

משחקי חצי גמר הבנות היו בגן השלושה ומעיין גברה על שער הנגב 2:0 (8:15, 11:15) ותיכון קרית-חיים את מבואות עירון 2:0 (13:15, 7:15).

את הפועל ארגן רבי שור מהמועצה האזורית בית-שאן.

● ליגה א'

משחקי הסיבוב השני

בליגות א' בכדורגל יתחילו מחר משחקי הסיבוב השני. לאלופות הסיבוב הראשון צפויים מאבקי חוץ קשים: הראשונה בצפון, הפועל בית-שאן, תשחק בחיפה עם בית"ר חיפה (בסיבוב הראשון — 0:1 לבית-שאן) והמוליכה בדרום, מכבי קרית-גת, תתמודד בקרית-מלאכי עם הפועל המקומית (בסיבוב הראשון — 1:1 לקרית-גת).

שאר המשחקים:
* צפון: הפועל בנינצרת — מכבי עוספיה (0:1); הפועל קרית-אתא — הפועל קרית-שמונה (0:1); מכבי טמרה — בית"ר נהריה (1:1); הפועל רעננה — הפועל בני-טמרה (1:0); מכבי עפולה — מכבי חדרה (1:1); הפועל טירה — מכבי אחי-נצרת (0:1); הפועל טירת-הכרמל — הפועל טייבה (0:1).
* דרום: הפועל קרית-אונו — מכבי הרצליה (0:2); הפועל אזור — הפועל מרמורק (0:4); הפועל רמלה — הפועל אשדוד (4:3); הפועל בית-שמש — בית"ר רמלה (1:1); הפועל אור-יהודה — לוזרס חולון (0:2); הפועל ראשל"צ — הפועל אשקלון (0:1); הפועל דימונה — הפועל רמת-השרון (0:1).

סקר: רוב האוסטרים תומכים בהמשך כהונתו של ואלדהיים

העיתונות האוסטרית תוקפת את יוגוסלביה „המהתלת" בנשיאם בכך שפרסמה את המסמך המרשיע — וטרם הציגה אותו

וינה. — קרוב ל־3 רבעים מאזרחי אוסטריה רוצים שקורט ואלדהיים יוסיף לכהן בראש מדינתם — כך עולה מסקר דעת הקהל, המתפרסם היום בשבועון „ווכנבראסה". הסקר נערך לאחר פירסום המסמך ב„דר שפיגל".

על פי תוצאות הסקר, הצהירו 72 אחוז מן הנשאלים שהם מקווים שואלדהיים ישמור על משרתו, 27 התנגדו, ושני אחוזים לא הביעו דעה.

שבעים ושמונה אחוז מן הנשאלים אינם מאמינים כי ואלדהיים היה מעורב בפשעי מלחמה, 18 סבורים כי אכן היה מעורב, ו־3 אחוזים לא הביעו את דעתם. חמישים ושלושה אחוז מן הנשאלים סבורים כי ואלדהיים סיפר את האמת על קורותיו בתקופת המלחמה, 39 סבורים כי לא דיבר אמת, ו־9 אחוזים לא הביעו דעה.

ששים וארבעה אחוז סבורים כי ואלדהיים ידע על פשעי המלחמה שבוצעו בבלקנים, 26 השיבו בשלילה, ועשרה לא הביעו דעה.

זעם על יוגוסלביה

העיתונות האוסטרית תקפה אתמול את ממשלת יוגוסלביה, והטילה עליה את האחריות למבוכה באשר למקור המסמך שפורסם בשבועון המערב גרמני „שפיגל", האמור להוכיח את אחריותו של קורט ואלדהיים לגירושם של אסירים אזרחיים יוגוסלביים למחנות ריכוז ב־1942.

ועדת ההיסטוריונים הבינלאומית החוקרת את עברו הצבאי של נשיא אוסטריה, ואשר לא הצליחה לגלות את המקור של המסמך בארכיונים בבלגרד ובזאגרב, ביקשה אתמול בערב את עזרתה של ממשלת יוגוסלביה.

העיתון האוסטרי הפופולרי „קוריר" כתב אתמול, „כמה זמן עוד תאפשר ממשלת יוגוסלביה לאדם פרטי לשחק עם מסמך שמקורו בארכיונים רשמיים ואשר גופים רשמיים היו צריכים לבדוק אם הוא אכן קיים". והוסיף: „כמה זמן יימשך הקרקס על חשבונו של נשיא של מדינה ידידה".

העיתון „זלצבורגר נאכריכטן", המזכיר כי „תמיד מתח ביקורת חריפה על ואלדהיים", כתב במאמר מערכת כי „ההתנהגות של ממשלת בלגרד כמוה כחיפוי והסוואה".

עוד מסמכים

היסטוריון יוגוסלבי אמר בראיון שפורסם אתמול כי מסמכים נוספים על שירותו הצבאי של ואלדהיים, נמצאים בארכיונים במחוז קוסובו שבדרום יוגוסלביה ובאלבניה. ההיסטוריון בג'דאמי, ראש הארכיון בחבל קוסובו, אמר בראיון לעתון „צ'רגייה נובוסטי" כי ראה לראשונה מסמכים על ואלדהיים בבירת אלבניה טיראנה, בשנת 1978, אולם לא האמין כי הם מתייחסים לאותו ואלדהיים שהיה מזכיר האו"ם. בג'דאמי ציין בין היתר כי ואלדהיים נכח ב־1944 בהוצאתם להורג של 104 פרטיזנים, רובם אלבניים, בפריסטינה, בירת מחוז קוסובו.

ההיסטוריון היוגוסלבי דושן פלנקה שגילה את המברק המרשיע על חלקו של ואלדהיים בגירוש יהודים (תצלום: אי.פי.)

העיתונות בצרפת קוראת ליהודים לגנות את מדיניותה של ישראל

מאת אריה יפה
כתב „על המשמר" בצרפת

פאריס. — הגינויים למדיניות דיכוי המרד הפלשתיני מתרבים. סטודנטים ערבים השתלטו על הפגנה של אלף איש, כשארגני שמאל פרו־פלשתיניים בכיכר הרפובליקה בקריאות „אין שלום עם הרוצחים". המפלגה הסוציאליסטית ובראשה שר לשעבר, תשגר משלחת לבחון את המצב בשטחים.

מפלגת העבודה ניסתה למנוע את שיגורה בטיעון שמשלחת מסוגה עלולה לעודד את המהומות. מזכיר המפלגה, ג'וספין, התנגד אף הוא למשלחת זו, אך נאלץ להיענות ללחצי חברי המפלגה המיליטנטים.

המלך חוסיין נפגש אתמול עם ראש־הממשלה שירק, במאמציו להשיג תמיכה לוועידה בינלאומית. הוא ביקש מן הצרפתים להפעיל לחץ על האמריקנים. הנשיא מיטראן פירסם אתמול הודעה בה נאמר כי „צרפת ממשיכה לפעול למען ועידה בינלאומית חרף המכשולות. קפאון המצב הוליד את האירועים האחרונים בגדה ובעזה. הם מוכיחים את הצורך להעניק פתרון צודק לכל העמים".

העיתונים בצרפת מפעילים לחצים על הקהילה היהודית לגנות את מדיניות ישראל בשטחים. „לה ונמה דה ג'ודי" גינה את היהודים שתומכים בישראל „כסיליס". הוא גינה את האינטלקטואלים היהודים המתחמקים מלנקוט עמדה. עורך העיתון קרא ליהדות התפוצות לשים קץ לשתיקתה כיוון שמדיניותה של ישראל מסכנת את הלגיטימיות המוסרית שלה, ולפיכך את קיומה. נשיא ההנהגה היהודית תיאו קליין מצוטט כמי שגינה את הריבודים על אנטישמיות ואת הסילופים בכלי התקשורת. לדברי השבועון, מסלפים ערוצי הרדיו היהודים דיווחים של סוכנויות הידיעות, בכך שהם משמיטים ביטויים כמו „לוחמי המחתרת הפלשתינים האמיצים" והופכים אותם למפגינים או מחבלים.

מפלה לריגן בקונגרס בהצבעה על בקשת הסיוע לקונטראס

וושינגטון. — הקונגרס האמריקני, דחה ביום רביעי ברוב קטן, את הצעת הנשיא ריגן להעניק סיוע של 36 מיליון דולר ללוחמי הקונטראס בניקראגואה.

ההצעה שנדחתה ברוב של 219 נגד 211 נחשבת למפלה מוחצת לנשיא הרפובליקני, הרואה בהצעתו, אבן פינה במדיניות החוץ שלו.

ההצעה שנדחתה כללה גם סיוע צבאי של 3.6 מיליון דולר ללוחמי הקונטראס. ריגן הזהיר לפני ההצבעה כי הוא רואה בסיוע לקונטראס צעד חיוני להפעלת לחץ על ממשלת ניקראגואה, לפעול בדרך דמוקרטית יותר.

„מדיניות הקונטראס של הנשיא גוועה", זו היתה תגובה ראשונה של הציר הדמוקרטי בקונגרס, טוני קואלהו, הנמנה על הנהגת המפלגה הדמוקרטית. „עלינו על דרך חדשה ועתיד מרכז אמריקה יוכרע סביב שולחן דיוני השלום, לא בשדה הקרב".

בניקראגואה קידם הרדיו הרשמי את ההחלטה כנצחון גדול ועידוד רב לתהליך השלום. פרשנים הגיבו בתרועות צהלה על החלטת הקונגרס אך הוזהרו מפני ציפיות לסיום מהיר של המלחמה, בת שש השנים.

דובר הבית הלבן, מארלין פיצווטר, אמר: „אנו מאוכזבים על שבית הנבחרים לא הצביע בעד המשך הלחץ על הסנדיניסטים תוך כדי תהליך השלום."

בבירת הונדורס טגוציגאלפה, אמר דובר של מורדי „הקונטראס", כי מאבקם יימשך למרות החלטת הקונגרס. „אנו נמשיך במאבק עד שנחזיר את הדמוקרטיה לניקראגואה. לא הסיוע האמריקני הביא את לוחמינו לסכן את חייהם. קיומנו אינו תוצאה של החלטה כלשהי בקונגרס האמריקני", אמר.

דיפלומטים סבורים כי ביטול הסיוע יפגע במאבקם של המורדים, שמספרם נאמד ב־12,000 והמוצבים מול צבא סנדיניסטי גדול.

(עי"ע)

שגרירי ערב מודים ליוון על תמיכתה בפלשתינים

מאת ג'יאן כהן,
כתב „על המשמר" ביוון

מועצת שגרירי ארצות ערב והנציגויות הדיפלומאטיות באתונה, הודו אתמול לממשלת יוון ולעמה, על תמיכתם בהתקוממות של הפלשתינים בשטחים המוחזקים. בהודעה הובעה הפתעה מ„האדישות" של מפלגת „הדמוקרטיה החדשה" (מפלגת האופוזיציה המרכזית ביוון, שהיא מפלגה שמרנית). מ„המצב החמור של הפלשתינים הנהרגים בידי חיילי הכיבוש הישראלים".

בהודעה נאמר, כי מפלגת „הדמוקרטיה החדשה" לא רק שלא גינתה את ישראל עריכה, אלא אף קראה לממשלת יוון לפני כחודש להכיר רשמית במדינת ישראל.

נשיא מצרים, חוסני מובארק, יגיע היום לאתונה לביקור עבודה של מספר שעות. דובר הממשלה, יאנוס רובאטיס, הודיע כי מובארק ייפגש עם ראש ממשלת יוון, אנדריאס פפאנדראו.

סיר לילה על דוכן הנואמים בפרלמנט

ברזיליה. — ציר זועם בפרלמנט הברזילי הציב אתמול סיר־לילה על דוכן הנואמים, כדי למחות על דברי ביקורת שנמתחו עליו מצד מפלגה יריבה. הציר, חיימה פאליארין, הניח סיר לילה פלסטי בצבע כחול על דוכן הנואמים, בהכריזו שזהו שי למנהיג האיגוד המקצועי האיד מנגלי.

חמתו של פאליארין עלתה, לאחר שבטאוני איגוד העובדים תיארו אותו וצירים אחרים מאנשי מפלגתו כ„אויבי העם", מכיוון שהתנגדו לכמה צעדים רפורמיסטיים שהוצעו בקונגרס.

בהניפו את סיר הלילה בידו הכריז פאליארין בקול רם כי סיעת האיגודים המקצועיים מפיצה „כל מיני צואה, זוהמה, דיבות ושקרים". פאליארין לא ננזף על שהחדיר סיר לילה לאולם הישיבות.

בחלקו של הנואם אחריו — אוליביו דוטרה, נשיא מפלגת עובדים שמאלנית, המסונפת לסיעת האיגודים המקצועיים — נפל להסיר את סיר הלילה מדוכן הנואמים.

(עי"ר)

● חוב מצטבר של כחצי מיליון ש"ח שחייב משרד החינוך למועצה האזורית עמק חפר בגין הסעות תלמידים עלול לגרום להפסקת הלימודים בעשרות מוסדות החינוך ברחבי המועצה כבר בשבוע הבא — אמר אתמול ראש המועצה האזורית עמוס דגני.

● צו מניעה זמני, המורה לעיריית חיפה להימנע מלהרוס קיר תומך שניבנה בשערי קונדיטוריה „קריסס" שבמעלה דרך פיק"א, באזור שכונת אחוזה בחיפה — ניתן אתמול בבית־משפט הגבוה לצדק בירושלים.

שערי מטבעי־חוץ בנק הפועלים — 4.2.88

	יחידה	בנקנוטים: קנייה	בנקנוטים: מכירה	העברות והמחאות: קנייה	העברות והמחאות: מכירה	שערים יציגים
סל מטבעות	1			1.7056	1.7269	1.7179
דולר אמריקני	1	1.54	1.61	1.5752	1.5948	1.5858
מרק גרמני	1	0.91	0.96	0.9282	0.9398	0.9352
לירה סטרלינג	1	2.72	2.85	2.7673	2.8018	2.7894
פרנק צרפתי	1	0.26	0.28	0.2754	0.2788	0.2773
ין יפאני	100	1.20	1.26	1.2198	1.2351	1.2307
גילדן הולנדי	1	0.81	0.85	0.8272	0.8375	0.8327
פרנק שווייצרי	1	1.12	1.17	1.1383	1.1525	1.1446
כתר שבדי	1	0.25	0.27	0.2598	0.2630	0.2615
כתר נורווגי	1	0.24	0.25	0.2459	0.2490	0.2476
כתר דני	1	0.24	0.25	0.2432	0.2463	0.2449
מרק פיני	1	0.37	0.39	0.3829	0.3877	0.3860
דולר קנדי	1	1.22	1.28	1.2392	1.2546	1.2476
דולר אוסטרלי	1	1.08	1.16	1.1163	1.1303	1.1258
ראנד דרום אפריקני	1	0.47	0.80	0.7861	0.7959	0.7914
פרנק בלגי	10	0.43	0.46	0.4446	0.4501	0.4475
שילינג אוסטרי	10	1.30	1.36	1.3233	1.3399	1.3310
לירה איטלקית	1,000	1.24	1.32	1.2639	1.2797	1.2709

אנשים ואירועים

הפגנה במועדון המחבט נגד מדיניות הנבוט

מאת אהרון ניר, כתב „על המשמר" באיטליה

עם תחילת תחרויות הטניס על אליפות גביע דיוויס בין איטליה וישראל, היום תארגן המפלגה השמאלנית „דמוקראטיה פרולטארית" במועדון הטניס של פלרמו, הפגנת מחאה נגד „מדיניות הדיכוי של ישראל נגד הפלשתינים". „דמוקראטיה פרולטארית", היא המפלגה הקיצונית ביותר בין המפלגות האיטלקיות בתעמולה נגד ישראל. היא גם מנהלת מערכת להחרמת המוצרים המיובאים לאיטליה מישראל.

עיתוני הספורט באיטליה מנבאים נצחון בטוח לאיטליה על ישראל בתחרויות אלה. „לישראל", לדבריהם, „יש רק שחקן חזק אחד: עמוס מנסדורף, מספר 21 בדירוג העולמי. „טיפוס" אשר בשנה שעברה הביס את מילוסלב מציר וגרם בכך לתבוסת האלופה הצ'כוסלובקית.

אריה שפיר ממפ"ם יתעמת עם סניורא ואבו רחמה באיטליה

מאת אהרון ניר כתב „על המשמר"

„אריה שפיר, יהודי ישראלי, פציפיסט וחבר מפ"ם, יתווכח בפגישה פומבית עם חנה סניורא ועם פאז אבו רחמה"... זוהי הכותרת שמעניק היומון הנפוץ באיטליה, „לה רפובליקה" לסימפוזיונים על הבעיה הפלשתינית שיתקיימו בטורינו, מילנו ורומא ביוזמת המפלגה הקומוניסטית האיטלקית.

במודעות גדולות שהודבקו בחוצות הערים, מובא שמו של נציג מפ"ם, אריה שפיר, כמתעמת מול חנה סניורא באסיפות פומביות אלה.

סניורה התקבל בוותיקן לא על ידי האפיפיור אלא ע"י שר החוץ בפועל של הוותיקן, מונסניור סילבסטריני. סניורה אמר לעיתונאים שהוא ורחמה ביקשו שיחה עם האפיפיור עצמו „ומקווים להתקבל על ידו".

על פגישותיו עם שולץ בארצות הברית אמר סניורה כי ארצות הברית אינה מוכנה עדיין על כינון מדינה פלשתינית ואף לא על משא ומתן עם אש"ף.

עורך הדין פאיז אבו רחמה, אמר לעיתונאים שהרדיקליזם המוסלמי מעניין רק מיעוט קטן של הפלשתינים, וכי סקר דעת קהל הוכיח ש־87% מן הפלשתינים תומכים באש"ף.

קלינט איסטווד לא ירוץ לכהונה שנייה

כרמל, קליפורניה. — שחקן הקולנוע, קלינט איסטווד, המכהן כבר שנתיים כראש עיריית כרמל, אמר אתמול כי לא יעמיד עצמו לבחירה לכהונה שנייה.

איסטווד, כוכב קולנוע „שובר קופות", שהופיע בסדרת מערבונים וסרטי „הארי המזוהם", אמר כי הוא רוצה להקדיש יותר זמן לילדיו המתבגרים ולכן לא ירוץ לתקופת כהונה נוספת כראש עיריית כרמל, עיירת נופש מפורסמת בחוף קליפורניה.

„מאוד נהניתי מכל העניין הזה, אולם עלי לטפל עכשיו בעניינים הפרטיים", אמר הכוכב הנערץ על מיליונים.

איסטווד, בן 57, הוא גרוש ושני ילדיו, קייל בן 19 ואליסון בת ה־15, מתגוררים בקרבת כרמל ביחד עם גרושתו. אתמול היה המועד האחרון בו יכול היה להציג מועמדותו שנית למשרת ראש העירייה.

(עי"ר)

אתמול, נפתחה בגלריה טאץ' וור תערוכת ציור ופיסול מחוות לסואן, בהשתתפות 10 אמנים, שציירו ופסלו ב„רוח הסואנית". בין המשתתפים: שמעון אבני, בתיה אנטון בידרמן, בני זילברמן, יצחק עדי ואחרים. בתצלום: עבודתו של בני זילברמן, שמן על בד, על פי דיוקנו של אשיל אמפר

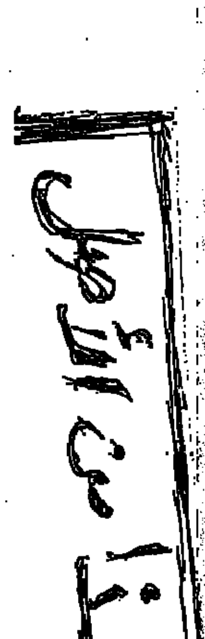

9 נושאי תפקידים בכירים חשודים בזיוף תוכניות מיתאר תמורת שוחד

היחידה לחקירות הונאה בראשותו של תת־ניצב יורם גונן המליצה בפני פרקליטות מחוז תל־אביב להעמיד לדין תשעה אנשים, ביניהם עורכי־דין, מהנדסים ואדריכלים, בחשד של זיוף מיסמכים הקשורים בתוכניות מיתאר עיר ובעוד שורה ארוכה של עבירות הקשורות בתיכנוני בניה.

המלצה להעמיד את התשעה לדין הועברה לפני כארבעה חודשים לפרקליטות מחוז תל־אביב ועוה"ד פנינה דבורין מטפלת בעניין. עד כה טרם נפלה הכרעה באילו צעדים לנקוט נגד אישים אלה שהחזיקו, ובחלקם עדיין מחזיקים, בתפקידים בכירים.

העבירות שלגביהן ממליצה המשטרה להעמיד את הנחקרים לדין הן: קבלת דבר במרמה, קבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות, קבלת שוחד, מתן שוחד, זיוף וקשירת קשר לבצע פשע.

הפרשה עוסקת בזיוף תוכניות מיתאר כדי להעניק למקורבים תמורת שוחד אישורי בנייה ואחוזי בנייה מוגדלים. (עתי"ם)

מפקד המחוז הצפוני: 50 ק"ג הרואין מוחדרים מלבנון בשנה

מאת יואב אביב ושלמה גלזר,
כתבי „על המשמר"

מקורות מודיעין במשטרה מעריכים, כי כ־50 ק"ג הרואין בשווי של כ־50 מיליון דולר מוחדרים מלבנון לישראל בשנה. זאת גילה אתמול מפקד המחוז הצפוני של המשטרה, ניצב שלמה חרון, במסיבת עתונאים שקיים לסיכום שנת 1987 בהשתתפות מפקדי המרחבים ומג"ב במחוז הצפון.

ניצב חרון אמר, כי המשטרה עושה מאמץ ניכר בנסיון להילחם בנגע הסמים וכי היחידה המיוחדת ללחימה בסמים בגבול הלבנון ערכה ב־1987 כ־20 מבצעים סמויים במהלכם נתפשו 6,5 ק"ג הרואין וטונה וחצי חשיש.

הוא ציין, כי במחוז הצפון נרשמה עלית של 33,6 אחוז בתיקים של שימוש בסמים ועליה של 44 אחוז בתיקים של סחר בסמים.

באשר לתאונות הדרכים אמר ניצב חרון, כי לא נרשמה עלייה במספרן אבל שיעור התאונות הקטלניות במחוז הצפון ב־87 עלה ב־43 אחוז לעומת מספרן ב־86.

מספר ההרוגים מסתכם ב־176 ב־87, לעומת 138 ב־86.

באשר לשנת העבודה הנוכחית צופה ניצב חרון, כי המחוז הצפוני יהיה עסוק במיוחד בנושאי השלטת הסדר הציבורי. להערכתו, שנת הבחירות הקרובה תנוצל על־ידי גורמים קיצוניים, במיוחד ברחוב הערבי, להסלמה בהפרות הסדר בשל המתרחש בשטחים.

טלקס

● אבן פינה ל„מוצרי תכן" בבאר־שבע

חברת השיווק „מוצרי תכן" שבבעלות הקיבוץ הארצי, המשווקת מוצרים של התעשייה הקיבוצית, משקיעה 700 אלף דולר בהקמת מבנה חדש בבאר־שבע שישרת את הלקוחות בדרום הארץ ומנגב. אבן הפינה הונחה בנוכחות ראש עיריית באר־שבע משה זילברמן, נציגים מהתעשייה הקיבוצית, לקוחות והנהלת „מוצרי תכן".

המבנה יושלם לדברי מנכ"ל החברה, חיים לחט, עד חודש ספטמבר הקרוב ויכלול מחסנים ומשרדים בשטח כולל של כ־1000 מטר.

חיים מרגלית

● העצמאים לא ישלמו ארנונה מוגדלת

העצמאים לא ישלמו ארנונה מוגדלת – הכריז אינג' עודד חדס, יו"ר הוועדה המוניציפלית של לשכת ארגוני העצמאים „להב". ארנונה מוגדלת עומדת לדבריו מנוגד להצעת החוק שהגישה הממשלה לכנסת ובה נקבעה במפורש הקפאה נומינלית של הארנונות.

ארגוני העצמאים התריעו בפני ועדת הפנים של הכנסת על בזבוז הכספים ברשויות המקומיות לקראת הבחירות שהתאפשר בגלל עודפי כספים מתשלומי ארנונה שהצטברו בקופותיהן בשל העלאות מוגזמות של תשלומי ארנונה בשנים האחרונות.

חיים מרגלית

מכרז פומבי מס' א/87/14

המועצה המקומית ירוחם מבריזה בזה על קבלת הצעות לתוספת כיתות בבית־ספר אלי כהן ירוחם, מכרז תכנון וביצוע.

1. פרטים, תוכניות וטופסי הצעה אפשר לקבל במשרדי מהנדס המועצה בכל יום בשעות 09.00–12.00 תמורת תשלום של 50 ש"ח שלא יוחזר.
2. רשאים להשתתף במכרז רק קבלנים הרשומים ע"פ חוק רישום הקבלנים לעבודות הנדסה בנאיות תשכ"ט 69 בענף בהיקף העבודה המתאימים ועליהם לצרף תעודות רישום כנ"ל.
3. על מגישי ההצעה לצרף המסמכים הרשומים מטה
א) אישור מפקיד השומה או ממנהל המכס והבלו או מרואה חשבון שהוא מנהל ספרי חשבונות. ב) אישור עסק מורשה לצורכי מע"מ. ג) לצרף במעטפה נפרדת ערבות בנקאית לתקופה של 3 חודשים מיום הגשת ההצעה על סך 5% מערך ההצעה. (הוראות עיקול כספים מגובר המועצה לא תתקבל כערבות). ד) חוזה מפרט כתב כמויות ותוכניות חתומים.
4. סיור קבלנים יערך ביום 08.02.88, שעה 10.00. הפגישה במחלקה הנדסה בבנין המועצה.

את ההצעות יש לשלוח בדואר רשום בלבד לפי הכתובת המועצה המקומית ירוחם ת.ד. 1 מול הנדסה.

מועד אחרון להגשת ההצעות הוא 04.03.88, שעה 12.00. אין המועצה המקומית מתחייבת לקבל את ההצעה הזולה או כל הצעה שהיא.

ברוך אלמקייס, יו"ר המועצה

המניות החופשיות ירדו ב־4.6 אחוזים השבוע

גלגלי הבורסה

מאת אלחנן הורוביץ,
כתב „על המשמר"

מדד המניות הכללי ירד אתמול ב־0.82% המדד ללא בנקים בהסדר ירד ב־2.27% מניות ההסדר עלו ב־0.01%.

בסיכום השבועי ירד מדד המניות הכללי ב־1.28%. ללא בנקים בהסדר ירד ב־4.65%, בעוד שמניות ההסדר עלו ב־0.71% בממוצע.

על בורסות רבות בעולם החלה אתמול להשפיע הידיעה מטוקיו על מיפנה לרעה במאזן המסחרי של יפאן; גרעון בסך חצי מיליארד דולר בינואר 88', לעומת עודף בסך מיליארד דולר בתקופה המקבילה אשתקד. ידיעה זו, שחיזקה את הדולר בעולם, לא הביאה לשינוי מגמת השערים בשוק המניות בת"א.

במניות החופשיות היו פי־שישה יותר היצעים, מאשר ביקושים, שהסתכמו ב־900 אלף ש"ח, בעוד שההיצעים עלו ל־5.5 מיליון ש"ח. מהן ירדו 268 שערים, לעומת 24 שעלו ו־121 שנשארו בלי שינוי.

גם במניות ההסדר היו יותר היצעים, מאשר ביקושים. ההיצעים עלו ל־1.9 מיליון ש"ח, בעוד שהביקושים להן הסתכמו ב־1.3 מיליון ש"ח. מהן ירדו 4 שערים, לעומת 2 שעלו ו־20 שנשארו בלי שינוי. תשואותיהן השנתיות של היוצאות לפדיון ב־1988 נעו בין 12.46% ל־15.22% ושל היוצאות לפדיון ב־1989 — בין 8.89% ל־9.51%.

בשוק איגרות החוב ירד ערך השוק של הצמודות למדד ב־0.1%, בעוד שהצמודות למט"ח עלו ב־0.09%.

במילווה קצר מועד נעו התשואות השנתיות בין 16.2% ל־19.3%, תוך מחזור של 10.1 מיליון ש"ח.

מקרנות הנאמנות הוציא אתמול הציבור 10 מיליוני ש"ח.

בחתימות יתר נסתיימה הנפקת הסדרה הנוספת של איגרות החוב הצמודות למדד מסוג „שגיא" ל־6 שנים, שבנק ישראל הציע אתמול לציבור בערך נקוב של 20 מיליון ש"ח במחיר מינימום של 94% מע"נ. ההזמנות הסתכמו ב־70 מיליון ש"ח וסדרה זו נמכרה ב־101% מע"נ.

סל המטבעות עלה אתמול ב־0.07% ל־1.7179 ש"ח ושער הדולר היציג עלה ב־0.35% ל־1.5858 ש"ח. דולר נוסעים — 1.8812 ש"ח. דולר שחור נע בירידה בין 1.62 ל־1.63 ש"ח, בטרם הגיעה הידיעה מטוקיו שחיזקה את הדולר בעולם ושתשפיע — כפי שרבים מצפים — גם על מחירי הזהב והכסף.

מחיר הזהב ירד אתמול ל־438 דולר לאונקיה בהונג־קונג ול־437.5 דולר בלונדון. זהו המחיר הנמוך ביותר מאז אפריל 87'.

מחיר הנפט מסוג „דובאי" ירד ב־5 סנטים ל־15.55 דולר לחבית.

נפטר מלקיחת מנת יתר של סם

גופתו של אנשל גרוס, בן 34 מנצרת עילית נתגלתה אתמול בחצר ברחוב החצב שבעיר, לא רחוק ממקום מגוריו.

ההערכה היא שמותו של האיש אירע בשל לקיחת מנת יתר של סם.

המשטרה שהוזעקה למקום גילתה על פניו סימני פגיעה. הוזעק רופא שקבע את מותו. בחיפוש בבגדיו נתגלו מזרק וסם.

גופתו של הנפטר הועברה למכון לרפואה משפטית לצורך נתיחה לקביעת סיבת המוות.

● במעמד שולמית שמיר, רעיית ראש הממשלה, ותיקי העיר אשדוד, מוזמנים ובני המשפחה, התקיים שלשום בערב טקס הענקת „יקיר אשדוד".

ההסתדרות הכללית של העובדים בארץ ישראל
המועצה הארצית של קופת־חולים

ישיבת המועצה הארצית של קופת־חולים

תתקיים ביום חמישי, כ"ג בשבט תשמ"ח — 11.2.88 בשעה 16.00 באולם הישיבות, בבית ההנהלה המרכזית של קופת־חולים, רח' ארלוזורוב 101, תל־אביב.

סדר היום:
1. אישור הרכב הועדה המסדרת — לקראת הועידה הי"ב.
2. שיפור השירותים הרפואיים — פותחים ד"ר א. פורת — יו"ר האגף הרפואי. פרופ' י. שמרון — יו"ר הועדה לשירותים רפואיים ופיתוח.
3. שונות.

א. מויאל
יו"ר המועצה הארצית

בפלילים

פוענחה פרשת השחתת החממות במושב דור

מאת יואב אביב, כתב „על המשמר"

משטרת מרחב חיפה פיענחה שורה של התנכלויות לישובים יהודיים עם מעצרם של שני צעירים מהכפר הערבי פארדיס החשודים בהשחתת כ־60 דונם תמגמות ובתי צמיחה בשווי 80 אלף דולר במושב דור.

בעקבות השחתת החממות לפני שבועיים הוקם צוות חקירה מיוחד שעלה על עקבותיהם של שני החשודים. אחד מהם הודה במעשה וכן בגרימת נזק לחממות באותו מושב לפני שנה וחצי. הוא גם הודה בגרימת נזק לתוצרת חקלאית בבנימינה. בסך הכל הודה עד כה ב־10 מעשי חבלה וגרימת נזקים מעין אלה.

המשטרה בודקת אם המעשה הוא על רקע לאומני או שמדובר בוונדאליזם לשמו.

ראש עיריית קריית־אתא מואשם בתקיפה

מאת יואב אביב, כתב „על המשמר"

ראש עיריית קריית־אתא, יעקב בן־דניאל, הואשם אתמול בבית־משפט השלום בחיפה בתקיפת יו"ר הוועדה לבניין ערים וחבר מועצת העיר שלמה אייזנברג.

התובעת, עו"ד מרים גינסברג מפרקליטות מחוז חיפה, טוענת בכתב־האישום, כי במאי אשתקד התפתח דין ודברים בין ראש העיר לשלמה אייזנברג.

הוויכוח הפך לקטטה אלימה במהלכה השליך בן־דניאל כסאות לעברו של אייזנברג ואחד מהם פגע בו. עוד טוענת התביעה, כי ראש העיר ירק לעברו של אייזנברג ופגע בכבודו.

המשטרה המליצה להעמיד גם את שלמה אייזנברג לדין על העלבת עובד ציבור, לאחר שבן־דניאל טען כי הוא כינה אותו „שקרן פתולוגי".

נחקר חשד לרשלנות בפיצוץ בחוות הגז

מאת יואב אביב, כתב „על המשמר"

משטרת מרחב חיפה חוקרת את ההיבטים הפליליים בקשר לפרשת הפיצוץ שאירע בשבוע שעבר בחוות מיכלי הגז של פזגז בחיפה.

לכתבנו נודע, כי פרקליטות מחוז חיפה ולשכת התביעות המשטרתית ביקשו מחוקרי המשטרה לבדוק מספר היבטים של הפרשה שיש בהם משום חשדות לכאורה לרשלנות של גורמים בחברת הגז.

מפקד שירותי הכבאות באיזור חיפה, טספר משה והדי, אמר אתמול לכתבנו, כי אין ספק שחוות הגז של פזגז וחוות הגז האחרות עומדות מתחת לקו האדום בכל הנוגע לאמצעי הבטיחות שלהן. לדבריו, סיכנו אנשיו את חייהם בגלל היעדר מערכות התראה וכיבוי אוטומטיות כנדרש.

מפקד משטרת מרחב חיפה, תת־ניצב יעקב חביב, אמר, כי בימים אלה נבדקת האפשרות של רכישת ציוד שיאפשר לשוטרי משטרת מרחב חיפה להתמודד עם דליקה של חומרים רעילים.

ביום שלישי ייערך בבית־המשפט השלום בחיפה דיון נוסף בשאלת סגירת חוות הגז של חברות הגז בגלל היעדר אמצעי בטיחות.

עשר שנים למותו של
מוטק (מרדכי) רוזן
המשפחה
ובית המעפיל

לחברתנו רות הרס
תנחומים במות
האחות
בניכר
קיבוץ להבות־הבשן

לצבי ומשפחת שחר ולקיבוץ העוגן
משתתפים באבלכם על מות
יוסף שחר
חברים בקיבוץ גבולות

לרווה איתן
משתתפים אתך באבלך במות
אחיך
קיבוץ חולית